РЕСПУБЛИКАДИН ОБЩЕСТВЕННО–ПОЛИТИЧЕСКИЙ ГАЗЕТ

Лезги Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр, дидед чІал хуьх!

Туризмдин министерствода

Тарумовский райондин кьилин къуллугъдал кІвалахай Марина Абрамкина Дагъустандин туризмдин ва художественный сеняткарвилерин рекьяй министрдин заместителвиле тайинарнава. И мукьвара гьа и дережада аваз министерстводин коллектив адахъ галаз танишарна. М.Абрамкина государстводин программаяр кьилиз акъудунин месэлайрал машгъул жеда, хабар гана ведомстводай.

Министр Мегьамед Исаева коллектив амай заместителрихъ галазни танишарна. Ведомстводин пресс-къуллугъди хабар гайивал, министрдин сад лагьай заместителвиле Виталий Демченко тайинарнава. Ада туриствилинни ял ягъунин комплекс вилик тухудай управленидин кІвалах идара ийида. Халкьдин художественный сеняткарвилер вилик тухунин управленидин месэлаяр Гьуьсейн Агьмедован гуьзчивилик жеда.

Вичин заместителрихъ галаз танишарайдалай гуьгъуьниз М.Исаева къейд авурвал, коллективди къайдадик кваз кІвалахай чІавуз туриствилин хилевай республикадин экономика вилик тухунин карда лайихлу чка кьаз жеда.

1920–йисалай акъатзава | N 14 (10711) хемис 7–апрель, 2016–йис | WWW.LEZGIGAZET.RU | Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 10 манат

Имтигьанар вахкана

Малика КЪУРБАНОВА

Алатай гьафтеда, пуд йикъан муддатда Хасавюрт образованидин рекьяй Кеферпатан Кавказдин меркездиз элкъвена лагьайтІани жеда. Ана СКФО-дин республикайрин, крайрин ва областрин школайра кІелзавай ученикри математикадай, биологиядай, Россиядин тарихдай, урус ва ингилис чІаларай ругуд лагьай сеферда кьиле тухвай олимпиададин къизгъин женгера иштиракна.

“Кавказдин гележег” лишандик кваз VI Ачух олимпиада образованидин рекьяй кІвенкІвечи технологияр ишлемишуналди кьиле фена. Мярекатдин чІехивилин патахъай адан заочный паюна иштирак авурбурун кьадарди шагьидвалзава. Ана дуьньядин жуьребажуьре уьлквейрай тир саки 4 агъзур школьникди чпин алакьунар къалурна. Къецепатан уьлквейрай тир школьникрин чирвилериз дистанционный къайдада къимет гана. Гележегда абуруз СКФО-дай тир чпин таяр-туьшерихъ галаз арада масад авачиз алагъ-салагъда гьатдай мумкинвални жедайвал я.

Лап хъсанбурун жергедик акатун патал акъажунра саки 170 ученикди иштиракна. “Спартак” тІвар алай Культурадин дворецда и форумдин иштиракчияр Хасавюртдин кьил **Зайнудин ОКМАЗОВА** тебрикна. 3 ва 2 нумрайрин гимназийра мугьманриз жуьреба-жуьре экспозицияр къалурна. Абуруз дагъвидин кІвале милли либасар алаз гам хразвай, кІерецар хазвай, чуьвекар хразвай дишегьлияр акуна... Ученикри технический яратмишунрин Центрадин выставкадизни итиж авуна. Ина лув гудай ва сирнавдай цІудралди аппаратар, жуьреба-жуьре механизмаяр къалурзавай… Абурун патав спортда ва образованидин рекьяй къазанмишнавай агалкьунрай ганвай кубокар ва медалар раижзавай. Ина гьакІни школадиз фидай яш тахьанвай аялри тамамарнавай кІвалахриз килигдай мумкинвални ганвай.

Олимпиада Дагъларин йисан лишандик кваз кьиле физвайди фикирда кьуналди, Хасавюрт шегьердин Расул Гьамзатован тІварунихъ галай центральный библиотекади мугьманриз “Зи рикІ дагълара ава” лишандик кваз тешкилнавай ктабрин выставка теклифна.

Шегьердин образованидин управленидин начальникдин заместитель **Станислав ТРЕЩЕВА** олимпиададин кьилин мурад халкьарин дуствал, СКФО-дин республикайрин арада стхавилин алакъаяр мягькемаруникай ибарат тирди къейдна. Ибур кьуру гафар туш, Дагъустан вилик тухунин барадай кар алай “Инсанвилин капитал” проект кьилиз акъудуни идан патахъай шагьидвалзава.

Ихьтин жуьредин мярекатар кьиле тухунив 2011-йисуз эгечІайди я. ИкІ, Хасавюртдин 80 йисан юбилейдин вилик спортдин акъажунар кьиле тухудай чІавуз образованидин управленидин начальник Руслан Ибрагьимова шегьердин кьилиз образованидин рекьяй олимпиада тухун теклифна. И теклифдиз къуват гана. Ана иштиракзавай регионрин география гегьеншарунихъ галаз сад хьиз, школьникрин кьадарни артух, материально-технический база мягькем хьана. Эгер виликан йисара олимпиададиз Дагъустандай, Чечен Республикадай, Ингушетиядай, Кабардино-Балкариядай, Карачаево-Черкесиядай, Кеферпатан Осетия-Аланиядай ва Ставропольский крайдай командаяр атанайтІа, цІинин йисуз абурал Владимир шегьердай тир делегацияни алава хъхьана.

Садбуру математикадай имтигьан вахкузвай чІавуз, муькуьбуру урус чІалай сочинение кхьизвай. Владикавказдай тир **Яна БУРЦЕВАДИ** вичин багьри ерийрикай суьгьбет авун кьетІна. Владикавказдин республиканский физико-математический лицейдин директор **Франкиль МЕГЬАМЕДОВА** Осетиядай тир ученикрин тереф хуьзвай. Ада чеб Хасавюртдиз къвез им пуд лагьай сефер тирди ва гьар сеферда чеб мугьманпересвилелди кьабулайди къейдна. Абурун командада 15 кас ава, абуру жуьреба-жуьре конкурсра ва олимпиадайра датІана иштиракзавайди я. Куьрелди къизгъин женг кьиле фена. Гузвай тапшуругъарни, школьникрин гафаралди четинбур тир. Алай йисуз ученикрин кІвалахар Москвадай тир пешекарри дистанционный къайдада ахтармишна.

“Кавказдин гележег” лишандик кваз тухвай олимпиададин нетижайрал асаслу яз математикадай Ставропольский крайдай тир **Денис ТОМАЩЕВНИ Къурбан КЪУРБАНОВ**, гьакІни **Руслан ЛОМАКИН** (Дагъустан), урус чІалай - **Яна БУРЦЕВА** (Кеферпатан Осетия - Алания), **Ильяс КУМБУТАЕВ** (Дагъустан), **Татьяна ЛУЦЕНКО** (Ставропольский край) лап хъсанбур яз гьисабна. Ингилис чІалай Дагъустандай тир пуд ученикди - **Мегьамедрасул АЛИЕВА, Шамил УМАХАНОВА** ва **Тамила ОМАРОВАДИ** - гъалибвал къазанмишна.

Чирвилерин сувар мешреблудаказ кьиле фена. Хасавюртди республикадин гьуьн-

▶ 2

Инвестицияр важиблу я

РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъдин ва информациядин управленидин хабар гузвайвал, 5-апрелдиз Дагъустандин Гьукуматдин вице-премьер Шамил Исаеван регьбервилик кваз совещание кьиле фена. Анал кар алай “Вилик фидай чкаяр”, инвестицияр ва территорияр менфятлудаказ вилик тухун” проект кьилиз акъудзавай гьалдиз килигна.

Кьилди къачуртІа, аэровокзалдин цІийи комплекс эцигунин сергьятра аваз лазим тир къурулушар арадал гъуниз талукь месэлаяр веревирдна. Талукь тир тешкиллувилинни технический серенжемар, гьа гьисабдай аэропортунин векилрин къуватралдини, кьабулун лазим тирдакай лугьуналди, **Шамил ИСАЕВА** къейдна: “Эгер чна инвесторар патал шартІар яратмиш тавуртІа, чавай лазим тир нетижа къазанмишиз жедач. Къурулушриз талукь месэлаяр республикадин руководстводи вичин гуьзчивилик кутунва. Гьавиляй за министерствойриз ва ведомствойриз вири и месэлаяр цІуд йикъан муддатда гьялунин тапшуругъ гузва”.

Махачкъалада авай шейэр санлай гзаф кьадарра ва кура-кура маса гудай “Дагэлектромаш” базар масаниз акъудуниз талукь серенжемдикайни ихтилат кватна. “Алишвершдин майданар тадаракламишунин кІвалахар акьалтІарунин барадай тамам делилар агакьарун герек я. Базардин территориядиз кьве патахъай гьахьиз жедайвал, и месэладай шегьердин администрацияди Дагавтодордихъ галаз меслятнавай къарар кьабулун лазим я”, - къейдна Ш.Исаева.

Меркезда спорткомплекс эцигунин темани веревирдна. “Махачкъаладин мэрияди спортдин министерстводив агакьарнавай документрин пакетда инженерный коммуникацийриз талукь проектдинни сметадин документация авач. Гьавиляй за жавабдарвал хиве авай вири ксаривай и месэладал кІевелай машгъул хьун тІалабзава”, - лагьана вице-премьерди.

РД-дин физический культурадин ва спортдин рекьяй министрдин заместитель Зайнал Салаутдинова

▶ 2

МЕДЕНИЯТ

29-мартдиз Махачкъалада, Дуствилин кІвале, Дагъустандин милли политикадин рекьяй министерстводин патав Урус чІалан ва культурадин центр (РЦРЯИК) шадвилин гьалара ачухна. Мярекатдин иштиракчияр центрадин директор Лариса Кукановади тебрикна.

▶ 15

ЧУН ВА ЧИ АЯЛАР

Гьафте ачухуниз талукьарна 23-мартдиз Дагъустандин нинийрин гостеатрда кьиле фейи мярекатдиз Махачкъала шегьердин мектебрай 200-дав агакьна аялар атанвай. Театрдин дараматда абур жуьреба-жуьре махарин игитрин парталар алай актерри къаршиламишна.

▶ 20

КІвалахзавайбур учетдиз къачун

Вахтанг КУМАЕВ

Хасавюртда Дагъустан Республикадин Кьил Рамазан Абдулатипован регьбервилик кваз учетда авачиз кІвалахзавай агъалийрин кьадар тІимиларунин, гьакІни республикада гъвечІи, юкьван бизнесдиз куьмек гунин серенжемар уьмуьрдиз кечирмишунин месэлайрай совещание хьана. Адан кІвалахда РД-дин Халкьдин Собранидин Председателдин Сад лагьай заместитель Юрий Левицкийди, республикадин министррин кабинетдин членри, районринни шегьеррин кьилери иштиракна.

Заседание ачухай Рамазан Абдулатипова алай йисуз республикада чІехи са жерге серенжемар, абурун жергедай яз, лежберрин форум, Экологический форум, промышленникринни карчийрин кьвед лагьай форум кьиле тухвайди къейдна.

Заз республикада 2016-йисуз политикадин жигьетдай вилик акъвазнавай асул месэладикайни рахаз кІанзава, "ам Государствадин Думадиз ва РД-дин Халкьдин Собранидиз депутатар хкядай сечкийрихъ галаз алакъалуди я. Чна а сечкияр гьикьван дережада агалкьунралди кьиле тухвайтІа, адалай чи кІвалахдин менфятлувилиз, политикадин жигьетдай чна кьабулзавай серенжемрин пайгарвилиз гудай къиметни аслу жеда. Им чи виридан вилик акъвазнавай везифа я.

Пуд йисан вахтунда республикада хейлин крар авунва. Къе чи вилик са мурад, са везифа акъвазнава - амни республика цІийи ва михьи хъувунин рекьиз къуват гуникай, коррупциядин, фанатизмдин, терроризмдин, бандитизмдин, авамвилин аксина женг чІугуникай ибарат я. И кар фикирда аваз чна районрин хейлин кьилер, са жерге министрар дегишарна. И кар коррупциядихъ галазни алакъалу яз хьана. Чна чи жергейра михьи ксар хьуниз итиж ийизва. И кар чавай Россиядин Федерациядин Президент Владимир Владимирович Путинани истемишзава. Вилик акъвазнавай сечкийра агьалийрин вири къатари векилвал авун герек я. Дишегьлияр, жегьилар гзаф хкяна кІанда. Халкьдин Собранидин депутатрин гилан состав хейлин дережада цІийи хъувун герек къведа", - малумарна Дагъустандин Кьили.

Учетда авачиз кІвалахзавайбурун кьадар тІимиларуникай рахадай чІавуз Рамазан Абдулатипова къейдна: "Республикада чІехи пай агьалияр кІвалахдик квачирбур яз гьисабун, гьакъикъатда лагьайтІа, инсанри кІвалахзаваз хьун - им рехъ гуз жедай кар туш. Республикадин бюджет учетда авачиз кІвалахзавай гьар са касдин патахъай федеральный фондариз пулар чара авуниз мажбур жезва. ИкІ, 2015-йисуз медицинадин рекьяй мажбуридаказ страховатунин Территориальный фондуниз 13 миллиард манатдин такьатар чара авуна, 2016-йисуз 14,5 миллиард манатдин такьатар чара авун пландик кутунва. Гъиле авай йисан пуд вацран вахтунда 3,6 миллиард манатдин такьатар гьеле чара авунва. Чна республикадин бюджетдал гьалтзавай пар кьизиларун лазим я.

2016-йисуз республикада 70 агъзур кас кІвалахзавайбурун учетда эцигунин мажбурнама кьабулнава. ИкІ виже къведач. И делил 100 агъзур касдив кьван агакьарун лазим я. Учетда авачиз кІвалахзавай агьалийрин кьадар тІимиларунин барадай гьар вацран план туькІуьрун герек я. 2015-йисуз и рекьяй республикади 53-чка, СКФО-да лагьайтІа кьвед лагьай чка кьуна. Вири муниципалитетрин кьилери зегьметдин алакъаяр раиж авун чарасуз тирди аннамишун герек я. И кар сезондин кІвалахар кьиле тухудай девирда иллаки важиблу я. А чІавуз саки 20 агъзур кас кар-кеспидик кутазва. Абурун учет тухун лазим я. Идан нетижада къачузвай налогар бюджетриз агакьарун ва халкьдин абадвал патал ишлемишун герек я", - малумарна Рамазан Абдулатипова.

Гьакъикъатда кІвалахзавай агьалияр учетдиз къачунин барадай республикада тухузвай кІвалахдикай гегьенш малумат РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместител, РД-дин экономикадин ва территорияр вилик тухунин министр Раюдин Юсуфова гана. Адан гафаралди, 2016-йисан сад лагьай кварталда республикади санлай уьлкведа и барадай 14-чка ва Кеферпатан Кавказдин федеральный округда 1-чка кьазва.

"Санлай къачурла, республикада саки 226 агъзур касди учетда авачиз кІвалахзава. Мадни 650 агъзур кас чпин хсуси майишатра кеспидик ква. Россиядин Минтрудди гьар йисуз РФ-дин субъектрив учетда авачиз кар-кеспидик хьунин дережа агъузарунин барадай тайин рекъемар агакьарзавайди я. 2015-йисуз чи республикада ам 80,4 агъзур касдив, 2016-йисуз 68,9 агъзур касдив агакьна. Санлай къачурла, 2015-йисуз кар-кеспидик кваз, чеб кІвалах тийизвайбур хьиз къалурзавай 39,4 агъзур кас дуьздал акъудна ва абурукай 22 агъзур кас учетда эцигна. Кар-кеспидик кутур агьалийрин кьадар 56 агъзур касдив агакьна. Идани, чи гьисабралди республикадин бюджетдин такьатар 469 миллион манатдин кьадарда кьенятдай мумкинвал гана.

Тухузвай кІвалахдин сергьятра аваз районрани шегьерра ведомствойрин уртах махсус дестеяр тешкилна. Абурун составдик налогрин къуллугъдин, МВД-дин, РД-дин Минтруддин, республикадин зегьметдин рекьяй инспекциядин векилар кутуна. Гьа са вахтунда муниципальный тешкилатри гьахъ-гьисабар тайинарнавай вахтара агакьарзавач. Идан нетижа яз, лап важиблу делилар автоматламишнавай системада тваз жезвач ва а кІвалах тамамар тавунвайди яз гьисабзава. 2015-йисуз чна бюджетдин хилен харжияр пайгардик кутунин кІвалахни тухвана», - лагьана Р.Юсуфова.

2016-йисан 1-кварталдин делилрал акъвазуналди, ада къейд авурвал, республикада кар-кеспидик кваз, учетда акъваз тавунвай 19 агъзур кас дуьздал акъудна, абурукайни 12 агъзур кас налогрин учетда акъвазнава. Докладчиди 2016-йисуз республикада гьакъикъатда кар-кеспидик кваз учетда акъваз тавунвай ксар дуьздал акъудунин план кьилиз акъудиз жедайди къейдна.

Нетижаяр кьур Рамазан Абдулатипова гъиле авай йисуз кьилдин ксарин куьмекчи майишатар и барадай учетдиз къачун лазим тирди рикІел хкана. И майишатрал лагьайтІа, республикада гьасилзавай хуьруьн майишатдин продукциядин 83 процент гьалтзава. Рамазан Абдулатипован гафаралди, куьмекчи майишатар кооперативра сад авунин кІвалах гъиле кьун важиблу я.

Дагъустандин муниципальный районрин ва шегьеррин округрин кьилерин Советдин заседанидин сергьятра аваз республикада гъвечІи ва юкьван карчивал авай гьал ва ам вилик тухунин мумкинвилерни веревирдна. РД-дин карчивилин ва инвестицийрин рекьяй агентстводин руководитель Башир Мегьамедова къейд авурвал, гъвечІи карчивилин субъектрик йиса 800 миллион манатдив агакьна къазанжияр къачузвай ва чпе кІвалахзавай къуллугъчийрин кьадар 100 касдилай алат тийизвай организацияр акатзава. Юкьван карчивилин организацийрин жергеда йиса кьве миллиард манатдив агакьна къазанжияр къачузвай ва чпин къуллугъчийрин кьадар 250 касдилай алат тийизвай организацияр твазва.

Ада гъайи делилралди, республикада 2016-йисан 1-мартдалди карчивилин 84 агъзур субъект регистрация авунва. Абурукайни 22 агъзур коммерциядин организацияр ва 50 агъзурни кьилди кІвалахзавай карчияр я.

"2015-йисан нетижайри къалурзавайвал, гъвечІи ва юкьван бизнесдин субъектри РД-дин сад авунвай бюджетдиз гайи налогрин ва маса харжарин кьадар 3 миллиардни 26 миллион манатдив агакьна.

Карчийрин кьил виридалайни гзаф тІарзавай месэла - финансрин база, ужуз кредитар авачиз хьун - гьялунин карда чаз цІийиз тешкилнавай гъвечІи ва юкьван карчивал вилик тухудай федеральный Корпорацияди куьмек гуда. Дагъустан Республикади и организациядихъ галаз санал кІвалахунин гьакъиндай икьрардал къул чІугунва. Чна Ессентукида инвестицийрин проектар раижна. Корпорацияди кьезил шартІаралди кредит къачун патал заминвал гузва.

Республикада гъвечІи ва юкьван карчивилиз куьмек гудай къурулуш тешкилнава ва ам кардик ква. Аник гъвечІи ва юкьван карчивилин субъектар тІимил кьадар пуларалди финансламишдай фонд, гъвечІи ва юкьван карчивилин субъектриз кредитар чара авуниз куьмекдай фонд, РД-дин "Карчивилиз куьмек гудай центр" ГАУ акатзава.

Республикада 4 бизнес - инкубатор кардик ква. Мад сад, Дербентда, эцигна куьтягьзава. Республикада са агъзур касдилай виниз карчийрив финансрин куьмек агакьна. Идалай гъейри, 2016-йисуз грантралди куьмек гудай жуьрейра 103 миллион манатдин такьатар серф авун къалурнава", - малумарна Башир Мегьамедова.

Ада къейд авурвал, Дагъустанда гъвечІи ва юкьван бизнесдиз госзакупкайра иштиракдай мумкинвал гузва. Заказчияр 18 процентдив агакьна заказар гъвечІи бизнесдин субъектриз гуниз мажбур я.

Дагъустандин бизнес-омбудсмен Заур Къурбанова вичин рахунра къейд авурвал, республикада 2018-йисалди гъвечІи ва юкьван карчивилин субъетар патал налогрин барадай каникулар къуватда аваз жеда. Адан гафаралди, гъвечІи бизнесдал гьалтзавай налогрин пар кьезиларун герек я.

Санлай къачурла, республикада гуьзчивалдай 37 орган кардик ква. 2016-йисан 1-апрелдин делилралди, РД-дин прокуратурадиз ахтармишунар кьиле тухунин барадай 16,4 арза атана", - къейдна ада.

Рамазан Абдулатипова республикада гъвечІи ва юкьван карчивилин субъектриз талукь яз ахтармишунар кьиле тухунин сад тир план - график туькІуьрунин тапшуругъ гана.

ГъвечІи ва юкьван карчивал вилик тухунин месэладай властдин органрин жавабдар руководителризни тайин тир тапшуругъар гана. Кьилди къачуртІа, ада школаяр акьалтІарзавайбуру рабочий пешеяр къачунин барадай ганвай тапшуругъдин сергьятда аваз абуруз гъвечІи бизнес идара авунин рекьяй менеджеррин пешени теклифун лазим тирди рикІел хкана.

РД-дин Кьили Россиядин регионра авай республикадин векилханаяр алишверишдин векилханайриз элкъуьрунин ва абурун кІвалахдал гуьзчивал авунин везифа, милли политикадин рекьяй министерстводин хивяй акъудна, промышленностдинни алишверишдин министерстводин хиве тун тапшурмишна.

"ДП"

Инвестицияр важиблу я

1 ◂

хабар гайивал, ведомстводи кьунвай гьисабралди, документация гьазурун патал алава яз 55-60 миллион манатдин такьатар герек къведа. «Лазим тир такьатар жагъурун патал талукь тир теклифар Дагъустандин Гьукуматдив агакьарунин къарар кьабулнава», - къейдна Шамил Исаева.

Каспийск шегьердин «Уйташ» тІвар ганвай инвестиционный майдан инженерный къурулушралди таъминарунин месэлаяр кватунихъ галаз алакъалу яз вице-премьерди талукь тир заявкадин проект моношегьерар вилик тухунин Фондуниз ракъурнавайди къейдна.

Совещанидал Дагъустандин территорияда туриствилинни ял ягъунин "Къизилдин къумар", "ЧІехи Ачиколь", "Жанлу чешме", "Къизилдин къумадин кІунтІар", "Альмак" комплексар арадал гъуниз талукь месэлаярни веревирдна.

Шамил Исаева регионда туризм вилик тухуниз кьетІен фикир гун лазим тирди къейдна, гьикІ лагьайтІа ида, амай крарилай гъейри, кІвалахдин алава чкаяр тешкилдай мумкинвални гузва. "Вилик фенвай туриствилин уьлквейрин чешнеди къалурзавайвал, са туристдиз 4-5 касди къуллугъзава. Эгер са туристди чаз кІвалахдай 4-5 чка гуз хьайитІа, Дагъустандин экономикани хкаж жеда", - инанмишвал къалурна РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместителди.

Совещанидин иштиракчийри "Гьажиеван завод" ОАО-дин, "Югагрохолдинг" ООО-дин, "Мараби" ООО-дин, "Эцигунардай материалрин завод" ООО-дин ва Дагъустандин "ЦІийи технологияр" ООО-дин инвестиционный проектар кьилиз акъудзавай гьални веревирдна.

Имтигьанар вахкана

1 ◂

дуьрвал хкажуник вичин пайни кутазвайдакай инанмишвилелди лугьуз жеда. Шегьер неинки спортдинни алишверишдин рекьяй, гьакІни чирвилер гунин жигьетдайни кІвенкІве жергейриз экъечІиз чалишмиш жезва. Хасавюртдин школайра ингилис чІал чируниз кьетІен фикир гузва. Им гъавурда акьадай карни я: 2020-йисалай къецепатан чІал вичяй мажбуридаказ государствадин имтигьан вахкана кІанзавайбурун жергедик акатда.

Ингилис чІалан муаллимрин ассоциацияди тарсар гунин барадай цІийи къайдаяр ва жуьреяр ишлемишунин, педагогрин пешекарвилин устадвал хкажунин рекьяй махсус программа туькІуьрнава. Шегьердин школайра ингилис чІалан вири кабинетар компьтерралди тадаракламишнава (международный "Global classroom" программадай онлайн-тарсар тухузва, а тарсарикай 40 уьлкведай тир ученикривай менфят къачуз жезва). РД-дин лайихлу муаллим **Михаил НУХОВА** компьютердин куьмекдалди жегьилар США-дин школайра кІелзавай чпин таяр-туьшерихъ галаз алакъалу авуна. И жуьредин олимпиадаяр вири дуьньяда машгьур хьун Михаил Нухован тІварцІихъ галаз алакъалу я лагьайтІани жеда.

"ДП"

Веревирдер

Регьбердиз - регьбер, хаиндиз - хаин...

Мердали ЖАЛИЛОВ, литературадин отделдин редактор

ЧАХЪ, яни чи обществодихъ, вири халкьар, динар, культураяр, чIалар санал агудзавай къудратлу са идея (фагьум-фикир) вучиз авачтIа, вучиз ам икьван йисара (СССР хьтин зурба государство чукIурайдалай кьулухъ) арадал къвезвачтIа, лугьуз, суалри тIушунзавай ксар тIимил гьалтзавач. И тема чи саки вири СМИ-рани (гьам печатдин, гьам электронный) мукьвал-мукьвал къарагъарзава, гьатта кьетIен дискуссияр, гьуьжетар тешкилзавайдини аквазва.

Зи фикир чи телеканалри и мукьвара къалурай са бязи сюжетри иллаки желбна. Сад Китайдин Халкьдин Республикадихъ эхиримжи йисара жезвай кьетIен агалкьуниз талукьарнавайди тир. Китайдин Халкьдин Собранидин нубатдин сессиядал и уьлкве фенвай 70 йисан баркаллу рекьиз къимет гуналди, са кар кьилинди яз къейдна: Китайди чпин кьилин регьбер Мао-Цзе-Дуна бине кутур рехъ-уьлкведа марксизмдинни ленинизмдин идеологияди истемишзавай социальный гьахълувилин къурулуш туькIуьрунин, капитализмдин идеологиядин вилик рей тагунин ва адахъ галаз баришугъ тахьунин - хуьзвайди ва давамарзавайди раижна.

Дугъриданни, Вилик финин барадай Китайдихъ хьтин еришар алай аямдин дуьньяда садахъни авач. Вирибуруз басрухар гузвай экономикадин кризис, пул къиметдай аватун, шей багьа хьун, социальный къарсатмишвилер ина авач.

Чун гъавурда акьурвал, ина, уьлкве гьихьтин къарма-къаришрал гьалтнатIани, месела, "Китайдин культурадин революция" хьтин, чпин регьбердин я руьгьдиз, я къаматдиз, я адан ирсиниз кIур ганач. Идеология мягькемарна. Мао-Цзе-Дунан къамат китайвияр патал руьгьдин кьилин ярждиз, государство мягькемарзавай милли идеядиз элкъвенва. И кар а передача тешкилай чи комментатордини къейдна.

Бес чахъ чи регьберар авачирни? Месела, вичи чи Советрин государство арадал атуник, мягькемаруник, виликди тухуник, иллаки фашизмдин винел чIехи Гъалибвал къачуник гьакьван еке пай кутур Иосиф Сталинакай советрин инсанар патал вири санал агудзавай ва чIехи гъалибвилерал руьгьламишзавай ярж, кьилин идея хьанвай. "За Родину, за Сталина!" лозунгдик квез инсанри чпин чандилайни гъил къачузвай. Чи халкь, къудратлу армия гъалибни хьанай. Чун акунани такIан тир душманарни (Черчилль, Трумэн хьтин) чи тереф хуьниз, Сталинан вилик кIвачел къарагъуниз мажбур хьанай.

Амма, вахтар алатна, серфе чпин гъиле гьатайвалди, хсуси гъерезвилер чанда авай чи тапан патриотри (Никита Хрущев хьтин) Сталинан идеяйрал, крарал сифте яз хъен вегьез жедайди къалурна. Адан къаст ва идеяяр неинки жуванбуруз, патанбурузни такIанарна. Социализмдикай, коммунизмдикай докладар кIелиз, гьакъикъи крар а пак идеяяр бинедилай тергдайвал авуна. Инсанрик инанмишвал ваъ, шаклувал, гъерезвал кутуна.

Им чи душманриз кIани тегьерни хьана. Табни гьилле, коррупция, ришветбазвал, бажарагълубуруз кIур гун, хала-хатурвал, тухум-тарадин интересар вилик кутун адетдиз элкъвена. Государстводин кьилиз гьакъикъи бажарагъар ваъ, чпиз "герек" итимар акъудиз гатIунна. Л.И.Брежнев, зи фикирдалди, гьахьтин итимрикай сад хьана.

Амма къецепатан махсус къуллугъар ксанвачир. Чпиз «герек» итимар гьабуру гьазуриз, чина кьилин къуллугърал хкажна. Сталинакай душмандикай хьиз рахазвайбуруз "инсандин ихтияр" хуьзвайбур лугьуз хьана. Гьакъикъатда абуру нин ихтиярар, вуч ивирар хуьзвайтIа чуьнуьхзавай. Уьлкведин ва обществодин руьгьда квак туна. И карди халкьдин арада, сифте нубатда, зегьмет чIугвазвайбурун рикIера, пелешвилел, къайгъусузвилел чан гъана. Пак гафни пак кар ише тефейла, вуч ийида? Дяве алатна 30-60 йис хьайилани, халкьдин яшайишдин шартIар къулайбур хьанач.

Номенклатурщикрин сихилри, тухумри цуьк акъудна. Партиядин билетрин алверди коррупция мадни къуватда туна.

Китайда икI хьанач эхир! Исятдани ана угъридиз - угъри, угърашдиз - угъраш, коррупционердиз - коррупционер лугьузва...

Чи обществоди, эхирни, М.Горбачеварни Б.Ельцинар хьтинбур туьретмишна, абурув майданар вугана. Абуруни чпин кар акуна.

1917-йисалай инихъ СССР хьтин государство терг авун патал вири дуьньядин ампаяр сад хьанай. 70 йис алатайла, Горбачеврин десте чи вири душманрин мурадар кьилиз акъудна. Гьа и кардиз талукьарнавай махсус передача и мукьвара РЕН TV каналдай "Военная тайна" лишандик квез гана. Зи фикир вичел желб авур кьвед лагьай къалурунни гьам я.

Зи фикир мад са передачади жанлу авуна: "Россия-24" каналдай машгьур кинорежиссер, политик ва общественный деятель Никита Михалкова тешкилай "Бесогон TV" - авторвилин программада Горбачеванни Ельцинан акьалтIай хаинвилин гьерекатри санлай чи общество гьихьтин гьалдиз гьанатIа, инанмиш жедай делилралди къалурна. Абурун "перестройкани" "приватизация" лугьудай шайтIанрин илимди чи уьлкведин оборонадин къуватар, агъур промышленность, хуьруьн майишат тахьай мисал авуна. Чпи гьакьван еке игитвал авурбуру хьиз, СССР чукIурунин гьахъ-гьисабни сифте нубатда Америкадин президентдин вилик авунай. Ихьтин "игитвиляй" Америкадин Конгрессди садаз "СССР-дал гъалибвал къачунай" медаль, муькуьдаз Нобелан премия гудайвал авуна. Кьведни Америкадин ва Германиядин лап "гьуьрметлу" агьалияр яз машгьур хьана...

Абуру чи обществодиз гъайи азарри вири регионарни тарашчийринни бандитрин гъиле туна, виринра миллионралди агьалияр (рабочияр, лежберар, алимар, муаллимар, масабур) кIвалах амачиз, куьчеда туна. Фу гьасилдай чилер чIурухъанриз элкъуьн, багълар, уьзуьмлухар, идахъ галаз сад хьиз, чехирчивални, малдарвални, салабанвални тахьай мисал авун вуч я???

ЦIийикIа туькIуьр хъийиз 25 йис алатайлани, "демократринни" "либералрин" гъиле гьатнавай Россияди экономикадин жигьетдай са камни виликди къачунач. И кардикай и мукьвара акъатнавай "АиФ" газетдин 12-нумрада адан стратегиядин месэлайрай планламишдай центрадин руководитель В.Костикова ("Шаирри квекай фикирзава?" макъалада) хъсандиз кхьенва.

Гьа и чIавуз чаз идеология (кьилин фагьум-фикир), пландик квай экономика герек туш лугьуз, чи алатай девир, адан регьберар хьайи Ленинни Сталин хаинар тир лугьуз, субутариз алахъун??? Миллионралди каша гьатнавай инсанрин хьиз, (чахъ 19 миллион кас акьалтIай кесибар, къекъверагар ава лугьузва, Росстатдин делилралди), са бубат яшамиш жез кIанзавайбурунни кьилер элкъуьрзава.

Арифдар Расул Гьамзатова лагьайвал, кIвачер вилик акатна, кьилер кьулухъ хьанва. Накьан югъ тапанчидай ягъайтIа, пакад йикъа чун тупунай хъиядайди рикIел гъизвач.

Ваъ, са Президентдилай вири халкь, вири партияр, депутатар, карчияр, олигархар са терефдихъ тухуз хьун и алай хьтин гьарда санихъ ялзавай шартIара мумкин кар туш.

Вири общество агуддай идеология тахьанмаз, регьбердиз регьбер, игитдиз игит, хаиндиз хаин талгьанмаз, чи паквал авай тарих девирдин зирзибилрикай михьи тавунмаз бажагьат чун сагълам общество яз виликди фида. Чи государстводи къецепата тухузвай хьтин мягькем политикадиз гьакьван мягькем ва савадлу къенепатан политикани кIанзавайди гзафбуру аннамишзава. Амма къастуналдини, масакIани а кардиз кьецI гузвай къуватарни секин туш. ГьакI хьайила, уяхвал квадарна кIандач.

Военный комиссариатрин къуллугъчийрин югъ

Земфира БАБАЕВА

Алай йисан 8-апрелдиз РФ-дин военный комиссариатрин къуллугъчийри чпин пешекарвилин сувар 98-сеферда къейдда.

Девирдин истемишунриз килигна, 1698-йисуз Россиядин пачагь I Петрди уьлкведа къайда твадай, гьамишалугъ кардик квай армия тешкилна.

Гуьгъуьнлай, 1874-йисалай жегьил аскерри Ватандин вилик чпин пак буржи кьилиз акъудун патал армиядиз эвер гудай пунктар кардик кутуна, абуруз талукь идараярни тешкилна.

1917-йисуз уьлкведа, инкъилабдин гьерекатар себеб яз, власть дегиш хьайила, Ватандин хатасузвал аскерри, матросри хуьзвай. 1918-йисан февралдилай уездрин, губернийрин советрин военный отделар арадал атана. И органрин кьилин везифа Яру армиядин жергейриз чпин хушуналди физвайбур желб авун, къуллугъдай дестеяр, частар туькIуьрун тир.

1918-йисан 8-апрелдиз Совнаркомдин Декретдин къарардин бинедаллаз уьлкведа военный комиссариатар тешкилна. И югъ военный комиссариатрин пешекарвилин суварин югъ яз Россиядин тарихда гьатнава.

Дагъустандин военревком 1918-йисан 2-майдиз тешкилнай. Адан къуллугъчийрин жергедик Ж.Коркмасов, М.Дахадаев, Гь.Саидов, М.Хизроев ва мсб. акатна. Областдин военревкомдин комитетдин къарардалди комиссарвиле Махач Дахадаев тайинарнай. Комиссариатдин важиблу везифаяр Дагъустандин территорияда къайда-низам хуьн, Советрин властдиз къуллугъун, армиядин жергейриз жегьил аскерриз эвер гун тир. Военный комиссариатри чпин кIвалахдин акьалтIай метлеблувал граждан ва Ватандин ЧIехи дявейрин йисара къалурна.

2009-йисан 1-декабрдиз РФ-дин оборонадин министрди, Яракьлу Къуватрин Генеральный штабди реформайрин сергьятра аваз кьабулай директивайрин бинедаллаз Россиядин Федерациядин военный комиссариатрин къурулушда дегишвилер туна. Республикадин шегьеррин, районрин комиссариатриз РД-дин военный комиссариатдин муниципальный тешкилатрин отделар лугьузва.

Уьлкве патал военный комиссариатдихъ авай метлеб екеди я. ГьикI лагьайтIа, чи уьлкведин хатасузвал, аслу туширвал, государстводин сергьятар ва халкьдин ислягьвал хуьзвай Ватандин Яракьлу Къуватар ада жегьил аскерралди, гележегдин офицерралди таъминарзава, армиядиз эвер гузвай жегьилар гьазурзава, контрактдин бинедаллаз агьалияр военные къуллугъдал кьабулзава. И важиблу везифаяр РД-дин военный комиссариатди, районрин ва шегьеррин отделри лайихлудаказ кьилиз акъудзава.

Чна военный комиссариатдин къуллугъчийриз пешекарвилин сувар мубаракзава.

Гатфарин призыв-2016

4-апрелдиз "Молодежь Дагестана" газетдин конференц-залда 2016-йисан гатфариз жегьилриз армиядин жергейриз эвер гунин месэлайриз талукь пресс-конференция кьиле фена. Адан кIвалахда Дагъустан Республикадин военный комиссар Даитбег Мустафаева, жегьилриз армиядиз эвер гунин ва къуллугъиз гьазурунин рекьяй отделдин начальник, полковник Явнус Жамбалаева, гражданрихъ галаз кIвалахунин рекьяй отделдин начальник Мегьамедсалам Мегьамедова, республикадин СМИ-рин векилри иштиракна.

Республикадин военкомди къейд авурвал, алай йисан 1-апрелдилай гатфарин призыв башламиш хьанва ва ам 15-июлдалди давам жеда. Адет тирвал, алай йисузни аскерри 12 вацра (са йис) къуллугъда.

Военкомдин гафаралди, Дагъустандай армиядиз гатфарин призывдин вахтунда 1790 аскер ракъурда. Абурукай 1490 кас Яракьлу Къуватрин ва 300 кас къенепатан крарин частариз фида. Махачкъаладай армиядин жергейриз 500-дав агакьна жегьилар тухуда. Алатай йисуз армиядиз 2611 кас рекье туна, абурукай 44,6 процентдиз кьилин образование авай.

Алатай йисан призывдин нетижайрикай рахайдалай кьулухъ, ам цIинин гатфарин призывдин месэлайрал ва абурухъ галаз алакъалу яз, гьар райондин, шегьердин комиссариатрин отделрин кIвалахдал акъвазна. Ада призывдиз гьазур хьун патал военкомри, администрацийрин кьилери тухвана кIанзавай тешкиллувилин кIвалахдикай лагьана. Малум тирвал, администрацийрин кьилер армиядиз эвер гудай комиссийрин председателарни яз тайинарнава.

Алай йисан январдилай мартдалди военный комиссариатрин отделри армиядиз эвер гудай 15 агъзур жегьил учетдиз къачунва. 700-далай артух ксар ДОСААФ-ди гьазурнава.

Дагъустанда армиядикай кьил къакъудзавай 2000 призывникдив повесткаяр вахкун четин кардиз элкъвенва, абур розыскда ава.

ПРИЗЫВДИН ЦIИЙИВИЛЕР

Алай йисуз гьар са аскер гигиенадихъ галаз алакъалу шейэр авай махсус сумкадалди таъминарда. Гьелбетда, ида армиядиз къуллугъиз физвай аскердин къулайвилер артухарда.

2016-йисалай гьар са призывникдиз электронный къайдада карта туькIуьрда. И документда аскердин биографиядин, медицинадин рекьяй ахтармишунрин, пешекарвилин делилар гьатда. И къайдада эгечIуни аскер вичин рекьяй къуллугъдал тайинардай мумкинвал гуда.

Эгер жегьилар чпин хушуналди армиядин къуллугъдивай къерех хьайитIа, гележегда абурувай гьукуматдин ва муниципальный идарайра къуллугърал кIвалах ийиз жедач. Ихьтинбур военный билетдин чкадал справкадин иесияр жеда.

Военкомди малумарайвал, Дагъустандин призывникар чи уьлкведин вири округриз рекье твада ва и карда транспортдин вири жуьреярни (автомобиль, ракьун рехъ, авиа) ишлемишда. Армиядиз тухузвай аскерриз, гьеле сборный пунктуна амаз, чеб къуллугъиз физвай частар лугьузва ва абур гьар частунин махсус алукIдай парталдалди, недай суьрсетдалди таъминарзава.

Кьилин технический образование авай, военно-учетный пешеяр къачунвай, ДОСААФ-дин школа акьалтIарна лагьай документ гвай жегьилриз армиядин жергейриз тухудайбур хкядайла артуханвал гузва.

Сир туш, жегьил аскеррихъ ахлакь, низам, марифатлувал хьун важиблу я. Гележегдин аскерриз дуьз тербия гунин бине хизанда, мектебда кутазвайди я. Чешнелудаказ къуллугъзавай аскер гьар са диде-бубадин дамах я.

Къуй чи жегьил аскерриз ислягь гьалара къуллугъдай ва чпин диде-бубайрин патав сагъ-саламатдиз хкведай мумкинвал хьурай.

Чи милли къанажагъ

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Дидед чIалал акъатзавай "Лезги газетдин" кьилелай кхьенвай "Жуван Ватан, ватанэгьлияр, дидед чIал хуьх!" гафариз бязи ксари са акьван фикир гузвач жеди. Вучиз зун ихьтин фикирдал къвезва лагьайтIа, чав кьуд патахъай "жуванбуру жуванбур кIеве твазва, алдатмишзава, жувандан як атIузва..." лугьудай ванер-сесер агакьзава. Ихьтин жуьредин ихтилатар гьар суфрадихъ, хуьруьн кимел, инсанар кIватI хьайи чкайрал, къуллугъчийрин кабинетрани жезва. Абурухъ бине авач лугьузни жедач. Чна республикада яшамиш жезвай бязи стха халкьарин векилри чпи-чеб хуьзвай, сада-садаз куьмек гузвай тегьердал пехилвалзава. Абур кабинетрани, маса миллетрин векилар алай чкайрални чпин чIалал рахада. Вичин ватандаш акунмазди, ам кьабулда, адахъ яб акалда, адаз алакьдай вири куьмекар гуда. Гьавиляй абурун стхаяр, вахар къуллугърални гзаф ала, абурукай бейкарарни, кIеве авайбурни, кесибарни тIимил я.

Аламат я, чибуруз жувандахъ галаз дидед чIалал рахаз регъуь жезва, адан дерди туькIуьрдай меслят гун, рехъ жагъурун ва я вичин къуьн кутун четин акъваззава. "Яда, ам вуч лагьай гаф я, куьмекда, кар туькIуьрда, жув хъвач, секин хьухь" лагьана рекье хутада. Йикъар, варцар, йисарни алатда, кар туькIуьрдач. ИкI тирвиляй чи гзаф месэлаяр гьял тежез гежел аватзава. Акьуллу, дирибаш, зирек, кар алакьдай гадаярни рушар кIвалахар гьат тийиз амукьзава. Са чарани амачирла, абур, хайи кIвал, макан гадарна, патал физва.

Халкьдал леке гъизвай и нукьсандал чна наразивалзава, чун жуванбурукай лап бейкеф жезва. Азар чизва, ша, чун ам хкудиз алахъин ман. Гьар сада вич авай, вичи кIвалахзавай чкадани, хуьрени, райондани,республикадани ва гьакI къецепатани. Ша, чна гьар са уламда жувандаз куьмек ийин, адал аламай эхиримжи шалварни хтIун хъийиз алахъ тийин. Жувандан бедендал, кьилел кьуьл илисна, ам кьарада туна ва я ам кIвачер кьуна гурарай вегьена, жув адан чка кьаз чалишмиш тежен.

РикIел ягъиз-рекьизвай, чапхунзавай, къакъудзавай, кукIун-чухунзавай 1990-йисар хквезва. Меркезда къуват авайда вичин рикIиз вуч кIандатIани ийизвай. Жуванбур кIеве твазвай дуьшуьшарни гьар са камуна гьалтзавай. Ихьтин нагьакьан крарин вилик пад кьун, чеб хуьн патал меркезда яшамиш жезвай са шумуд хуьруьн агьалийри Хуьрерин обществояр тешкилна. Абур гьар гьафтеда кIватI жезвай, хуьруьнвийрин месэлаяр гьялзавай, кIеве акIайбуруз, маса дестейри гужа твазвайбуруз герек куьмекарни гузвай, къуватдиз къуватни къалурзавай. Обществойри пулдин такьатарни кIватIзавай. Гьайиф хьи, къе а обществойрикай кардик кумай садни амач. Им, заз чиз, гъалатI я. Вучиз лагьайтIа чи "дагъви стхайрихъ" ихьтин жуьредин обществояр, фондар, кIватIалар гилани ава. Бязи хуьрерин дестеяр гьар гьафтеда кIватI жезва, хуьруьнвийрикай вуж къуллугъдин жигьетдай виниз хкаждатIа, кIвалахдик квачирбуруз гьинай кар-кеспи жагъурдатIа, начагъди гьи духтурдин патав, гьи больницадиз тухудатIа, хуьруьз гьи рекьерай куьмек кIанзаватIа чирзава ва са-са месэла гьялзава. Ихьтин ксариз анжах баркалла лугьуз жеда.

Советрин девирдани чи "дагъви стхайрихъ" меркезда "Колхоздин гьаятар" тIвар алаз хсуси чкаяр авай. Анра райондай къвезвай вири кьабулзавай, абуруз чпин дердияр гьялиз куьмекзавай. Чи колхозрин, совхозрин, районрин кьилера авайбуру гьа вахтундани ихьтин мумкинвилерикай менфят къачунач. Девир дегиш хьайила, "Колхозрин гьаятар" гьа хуьрерин, районрин мугьманханайриз, ресторанриз, кафейриз, хсуси идарайриз элкъвена. Чибур лагьайтIа, меркезда жуван са мярекат, собрание тухудай чка жагъуриз тежез амукьна.

Ибур вири хьайи, вилериз аквазвай крар ятIани, чи къуллугъар гъилера авайбур, кар алакьзавайбур, дуьнья акунвайбур ахварик кумай хьиз ава. Гьеле XIX асирда рагьметлу Алкьвадар Гьасан эфендиди чибуруз ахварай акъат лагьана эвер ганай. Гьайиф хьи, ахварай акъатиз кIанзавач. Пака геж жеда. Чи халкь авайдалайни кIеве гьатда.

Чи вилик-кьилик квайбуруни,карчийрини, бизнесменрини, интеллигентрини ватанэгьлияр хуьдай, абуруз вири терефрихъай куьмекдай сиясат ва махсус общество,фонд, куьрелди, са вуч ятIани арадал гъана кIанда. Хизандилай, школадилай гатIунна гъвечIидини, чIехидини гъавурдикни кутун буржарикай я. Жувандаз галайвал авунин хесет, ери гьар садан ивидик акатдайвал, кутадайвал.

Кьиблепатан Дагъустандин зегьметчийри чпи гьасилзавай хуьруьн майишатдин суьрсет маса гудай шартIар тешкила, продукция кьабулдай пунктар кардик кухтур, емишар, майваяр яргъалди хуьдай имаратар эциг лугьуз йисар алатзава. Дагъустан Республикадин Гьукуматди и месэлаяр кар алайбур ва менфятлубур яз гьисабзаватIани, абур гьялдай рекьерихъ къекъвезвач. Анжах гьа и крар себеб яз Дербент, Мегьарамдхуьруьн, Сулейман-Стальский районрин ва Кьурагь, Ахцегь, Докъузпара районрин дуьзенда авай хуьрерин агьалийри помидорар, афнияр, истивутар, серкер хцазмач. Агъзур тоннралди ичер, машмашар, шефтелар, хутар маса гуз тежез багълара ктIизва. Советрин девирда Белиждин, Самурдин, Араблинкадин, Дербентдин ракьун рекьин станцийрилай ва рефрижираторра аваз Россиядин регионриз агъзур тоннралди майваяр ва емишар рекье твазвайди тир. Идахъ галаз сад хьиз Кьиблепатан Дагъустанда авай зурба консервиярдай заводарни хаммалдали таъминарзавай. И менфятлу рехъ агал хьунихъ галаз вишералди чи инсанар бейкарриз элкъвена ва чилерни баят хьанва.

Россиядин Федерациядиз санкцияр малумардалди вилик РагъакIидай патан ва гьакI маса уьлквейрай гъизвай суьрсет чкадин продукциядали эвезунин талукь программаяр кардик квез кьвед лагьай йис я. Дагъустандиз, Дербентдиз атай Россиядин Федерациядин Гьукуматдин кабинетдин членри чи багълара, салара, уьзуьмлухра битмишарнавай майвайрин, емишрин, ракъинин кагьрабайрин дад акурла, гьейранвална, тарифарна. Ихьтин ерилу суьрсет арадал гъизвай ксариз ам маса гудай шартIар тешкилзавач. Им гьич гъавурда акьан тийидай месэла я.

Я дустар! Я стхаяр, вахар! Вучиз чун ихьтинбур ятIа? Чаз бинедилай диде-бубайри дуьз тарсар гузвачтIа?

Гьар сада фикирна,мадни татугай нетижадал текъведайвал, серенжемар кьабулна кIанда. Хизандилай эгечIна,агъсакъалрал, чIехи гьакимрал къведалди.

Памятникар чи тарих я

Нариман КЪАРИБОВ

Чи тарихда гьатнавай ва акьалтзавай несилри рикIел хуьн лазим тир халкьарин арадай акъатнавай машгьур ва истеклу ксариз эцигнавай памятникар виридаз багьа, гьамишалугъ хвена кIанзавай ивиррин са пай я.

Къадим Дербентдани ихьтин памятникар (майданрал, паркара, мектебрин гьаятра ва икI мад) гзаф ава. Шаз лезгийрин викIегь хва тир **Имам ЯРАЛИЕВА** кьил кутуна ва вичин харжияр авуналди, Лезгийрин госмуздрамтеатрдин вилик квай майдандал XX асирдин Гомер СтIал Сулейманаз памятник хкажна.

Гьелбетда, памятникар, фашистрин винел гъалибвал къазанмишайбуруз обелискар, мемориалар, рикIел хуьнин кьулар гьикьван гзаф хьайитIа, гьакьван хъсан я. Абуру чун ватанпересвилин руьгьдаллаз игитрин баркаллувилериз вафалубур яз тербияламишзава, жуван Ватан, халкьарин хъсан адетар гьамиша рикIел хуьниз эвер гузва.

Амма чун памятникрихъ къайгъударвилелди гелкъвезвани? Жува жавабни хгуда - ваъ. Дербент шегьердин агьалияр ял ягъиз кIватI жезвай паркарикай сана аваз хьайи В.И.Ленинан, С.М.Кирован памятникар гьиниз гадарнатIа, къени малум туш. Нарын-къеле галай патахъай, 4-нумрадин юкьван мектебдин вилик эцигнавай вождунин кьакьан памятникдин кьисметни ихьтинди хьана. Гьеле чпин чкайрал аламай памятникар ва бюстар, "Азадвал" майдандал ва педколледждин гьаятда авайбур квачиз, авай гьал акурла, рикI тIар жезва. Фадлай гъиляй вегьенвай и ивиррилай шир алатнава, къерехар ханва, абур руквадини палчухди кьунва.

Шегьерда Советрин власть патал женг чIугур са десте инкъилабчийриз эцигнавай памятникрин аллея авай. И парк сифте кьилдин ксарин гъиле гьатна. Ахпа, шегьердин 2000 йисан юбилейдихъ галаз алакъалу яз, анаг цIийи кьилелай аваданламиш хъувуна, амма, гьайиф хьи, инкъилабчийрин барельефар (чинин кIалубар) алай мармардин кьулар чкайрал эхцигнач.

И макъаладин эхирдай зи фикирдиз шегьерда тарихдин ивирар хуьнин патахъай кьилдин ксари ийизвай къайгъударвилин са мисални хтана. Шегьердин гьуьлуьн къерехда авай Х.Тагъиеван куьчеда, гзаф мертебайрин кIвалерин са гьаятда, И.В.Сталинан бюст ава. Ам са шумуд йис идалай вилик гьа и кIвалера яшамиш жезвай агьалийрикай садаз къаналдин къерехдай жагъана. Ада ам маса агьалийрин куьмекни галаз хутахна, чпин харжийралди устIар кьуна, къайдадиз хкана, кьакьан постаментдал эцигна.

КIвалерин агьалийри и памятник къайгъударвилелди хуьзва. Адалай элкъуьрнавай гьурчег жагъундин къене цуькверни цанва. Кьакьан тарарин кIаник ял ягъиз ацукьдай куьсриярни ква. Шегьерда и кIвалериз "Сталинский двор" лугьузва.

Чи халкьдин тарихдин ивирар хуьн, абур несилрилай-несилралди хасаратвал тагана ахгакьарун чи гьар са ватандашдин пак буржийрикай сад я.

Уяхвал квадарна виже къведач

Ш.БАГЪИРОВ

СССР-дин вахтунда чна зегьметчи коллективрай, колхозрай, совхозрай, маса карханайрай депутатар хкядай. Гила лагьайтIа, депутатар партийри, бизнесменрин, къуллугъчийрин олигархрин арадай хкязава. ЦIинин йисуз Госдумадиз мад депутатар хкяда. Бязибуру гиламаз чпин пропагандадин, агитациядин кIвалахар башламишнава, кесиб халкьдикай, жергедин инсанрин дердийрикай хабар кьадай садни авач.

Депутатри чпин мажибар акьван екебур ва аялриз гузвай пособие 100 манат вучиз ятIа лугьузвач. Халкьдикай хабар кьазвайбур тиртIа, абуру уьлкведин Президентдиз лугьудай: *"Гьуьрметлу Президент, чаз икьван мажибар герек туш, аялрин пособияр, кесиб пенсионеррин пенсия хкажа".* Халкьдихъ рикI кузвайди халкь вич я. Чна масадаз далу яна виже къвезвач, гьарда вичелай алакьдай тегьерда зегьмет чIугуна, са жуьре жуван хизан, аялар хвена кIанзава. Бес вацра 450 агъзур манат мажиб къачузвайда закайни вакай фикирдани? Сагърай лезги газетдин коллектив, абуру халкьдиз раижзава гьа депутатри, банкар, зурба компанияр, карханаяр гъиле авайбуру гьихьтин мажибар къачузватIа. ГьакI хьайила, чна чи уяхвал квадар тавуна, чи кьил хуьдай чараяр акуна кIанда.

Къурушдал са жуьре яшамиш хьун патал хеб-мал хвена, гьабурал зегьмет къачуна кIанда. Келем жедай чкада келем цана кIанда, багъ-бахчадиз къуллугъ авуна кIанда. Паталай атана масада чаз фу гудайди туш. Шазан йисалай башламишна зегьметдин ветеранар тир пенсионерриз гузвай пулар са шумуд вацралай ахпа гузва, и йисан пуд варз алатнава, гьеле ганвач. Йиса са сеферда абуруз газдин кудайдан пул гузвайди тир, амни хганач. Вири кьацIар кесибрин пуларалди ахцIурзава, чиновникри чпин жибинрик гел кутазвач.

Жувахъ шедайди, жуван кьве вил я, лугьузва бубайрин мисалда. Дуьз лугьузвайди я.

ЦIийи башчи

ЧИ КОРР.

4-апрелдиз Махачкъалада "Россиядин ватанпересар" политический партиядин Дагъустандин региональный отделенидин офисда пресс-конференция кьиле фена.

РикIел хкиз кIанзава хьи, "Россиядин ватанпересар" партиядин ДРО-дин комитетдин председатель **Эдуард ХИДИРОВАК** квачир тахсирар кутуна, ам уьлкведай къецепатаз катуниз мажбурна. Ихьтин гьаларилай гьуьгъуьниз комитетдин председателдин везифаяр и партиядин член **Ибрагьим КЪАЗИБЕГОВА** тамамарзавай. Ам Дагъустан Республикадин ЖКХ-дин ва эцигунрин министрвиле тайинарайдалай гьуьгъуьниз ада вичин хивяй председателвилин везифаяр акъудна.

Алай йисан 2-апрелдиз Махачкъалада "Россиядин ватанпересар" партиядин ДРО-дин нубатдинди тушир конференция кьиле фена ва адан кIвалахда республикадин шегьерра, районра кардик квай "ватанпересрин" организацийрин патай 46 делегатди иштиракна. Чинеба сесер гуналди, "Россиядин ватанпересар" партиядин Дагъустандин региональный отделенидин комитетдин председателвиле РД-дин Халкьдин Собранидин депутат **Нурмегьамед ШАНАВАЗОВ** хкяна.

Н.Шанавазов дагъустанвийриз лап хъсан боксер, спортсмен яз чида. Советрин девирда адакай Европадин чемпион, олимпиададин къугъунрин ва дуьньядин чемпионатдин призер хьана, ам СССР-дин спортдин лайихлу мастер я.

Конференциядал отделенидин контролдинни ревизиядин комиссия ва ДРО-дин комитетдин председателдин заместителарвиле РД-дин Халкьдин Собранидин депутат **Мадер КЪЕНБЕРОВ** ва Россиядин лайихлу тренер, Москвада кардик квай "Спарта" тIвар алай спортивный клубдин кьилин тренер **Мегьамед МЕГЬАМЕДОВ** хкяна.

Пресс-конференциядал "Россиядин ватанпересар" ДРО-дин комитетдин цIийи башчиди алай йисан сентябрдин вацра кьиле фидай РФ-дин Госдумадиз ва РД-дин Халкьдин Собранидиз депутатар хкягъуниз талукь сечкийриз гьазурвилер акуникай, РД-дин Халкьдин Собранида авай "ватанпересрин" депутатрин фракцияди коррупциядиз, хуьруьн майишатдин чилер менфятлувилелди ишлемишуниз ва халкьдик секинсузвал кутазвай маса крариз талукь месэлайрай дуьзгуьн серенжемар кьабулун патал кIвалахдайдакай лагьана.

Къасум АДИГУЪЗЕЛОВ:

“Садвал чи кьилин къуват я”

ИНТЕРВЬЮ

Муса АГЬМЕДОВ,
Мегьамед ИБРАГЬИМОВ

Алай йисан сентябрдин вацра РФ-дин Госдумадиз ва РД-дин Халкьдин Собранидиз депутатар хкядай сечкияр кьиле фида. Асул гьисабдай депутатар гьукумдин къурулушра халкьдин итижар, терефар хуьзвай, адан яшайишдин шартIар хъсанарун патал рекьер-хуьлер жагъурзавай векилар яз гьисабзава. Амма, гьайиф хьи, гьакъикъатда бязи “халкьдин векилрихъ” маса къайгъуяр пайда жезва. Сечкийрин вахтунда абуру “чун хайи чилихъ, халкьдихъ рикI кузвай ватанпересар я, куь месэлаяр чи месэлаяр я, чна абур санал гьялда” лугьуз, халкьдиз хейлин крар хиве кьада. Анжах дерди туькIвейла, ахьтинбурун рикIелай чпи лагьай гафар, хиве кьур крар алатда. Амма ихьтин синих вирибурун хиве тваз жедач. Чи йикъара, чеб кьит ятIани, гафаралди ваъ, краралди чеб халкьдин къайгъуда авай халис ватанпересар тирди субутзавайбурни ава. Абуру сифте чкадал пул ваъ, къаст эцигзава. Хайи чил, Ватан, халкь абадлу, аваданлу ийидай ниятрикайни макьсадрикай ибарат къаст. Къе чаз газет кIелзавайбур танишариз кIанзавай лезги хцихъни гьа ихьтин фикирар ава.

Къасум Магъбудович АДИГУЪЗЕЛОВ. 1985-йисан 9-майдиз Къизилюртда къурушвидин хизанда дидediз хьайи ада Махачкъалада 9-нумрадин мектеб хъсан къиметралди акьалтIарна. Гуьгъуьнлай ам Дагъустандин политехнический колледжда праводин ва социальный обеспеченидин факультетдик экечIна. Колледждилай кьулухъ Къ.Адигуьзеловакай Волгограддин госуниверситетдин юридический факультетдин студент ва РФ-дин Гьукуматдин стипендиядин лауреат хьана. Университет Къасум Адигуьзелова кьуд йисан къене акьалтIарна. Къ.Адигуьзелова 2007-2010-йисара ДГУ-да экономикадин факультетда аспирантурани акьалтIарна. 2010-2014-йисара ам къецепатан уьлквейра карчивилел машгъул хьана. 2014-йисуз ада Волгограддин областда ва шегьерда РД-дин Гьукуматдин Векилдин куьмекчи яз, гуьгъуьнлай РД-дин печатдин ва информациядин министрдин куьмекчи яз кIвалахна. 2015-йисуз ам РД-дин печатдин ва информациядин министерствода проектный офисдин руководителвиле тайинарна. 2015-йисан ноябрдилай ада ЛДПР-дин Дагъустандин региональный отделенидин координатор яз кIвалахзава.

Мукьвара чун Къасум Магъбудовичахъ галаз гуьруьшмиш хьана. Адахъ галаз кьиле фейи суьгьбет чна газет кIелзавайбуруз теклифзава.

▪ **Къасум Магъбудович, ЛДПР-дин Дагъустандин региональный отделенида шумуд кас авай ва алай вахтунда абурун кьадар гьикьван я?**

- Зун кIвалахдив эгечIдалди Дагъустанда ЛДПР-дин членрин кьадар тахминан 1500 кас тир. Гила абурун кьадар 2000-далай алатнава ва мадни артух хьун гуьзетзава.

▪ **Инсанрин фикир партиядал желб авун патал, куьне гьихьтин гьерекатар, серенжемар кьиле тухузва?**

- Зун кьиле акъваздалди отделенидин кIвалахдихъ разивализ жедай нетижаяр авачир. Гуьруьшар, элкъвей столар, жуьребажуьре мярекатар тIимил тешкилзавай, таблигъатдин кIвалахни зайиф тир. За жуван вилик и къайда дибдай дегишарунин месэла эцигна. Мисал яз, мукьвара чи отделениди каратэдай республикадин дережада аваз турнир кьиле тухвана, гьалибчийриз савкьатар гана. 18-мартдиз, уьлкведин хейлин пипIера хьиз, Махачкъаладани, Крым Россиядик эхкечIуниз талукьарнавай шадвилер кьиле фена. Чи отделенидин членри и мярекатдани активдаказ иштиракна. Чахъ республикадин районра, шегьерра гуьруьшар тешкилдай, чкадин агьалийрихъ гьялна кIанзавай гьихьтин месэлаяр, дердияр аватIа чирдай ниятар ава.

▪ **Малум тирвал, алай йисуз куьне Дагъустандин Халкьдин Собранидиз фин патал сечкийра иштиракдайвал я. Дагъустандин парламентда ЛДПР-дин патай са депутатни гьелелиг хьанач. Куь фикирдалди, цIи РД-дин Халкьдин Собранидиз куь партиядай депутатар акъатдани?**

- Къейд ийин хьи, алатай йисан сентябрдин вацра муниципалитетрин дережада аваз кьиле фейи сечкийра чи партиядин членар тир 51 касдикай районрин ва шегьеррин Собранийрин депутатар хьанва. Санлай къачурла, им пис нетижа туш. ЛДПР-дин Дагъустанда авай региональный отделенидин регьбер яз, захъ эвелни-эвел РД-дин Халкьдин Собранида халкьдин итижар хуьдай къаст ава. И жигьетдай за макьсадар, нетижаяр къазанмишдай рекьер-хуьлер тайинарнавай тамам программани гьазурнава. РД-дин Халкьдин Собранидиз цIи чи партиядин патай депутатар акъатдани, акъатдачни, завай тайиндиз лугьуз жедач. Зи фикирдалди, и жигьетдай чахъ къуватарни ава, мумкинвилерни.

▪ **Къасум Магъбудович, эгер квекай депутат хьайитIа, квехъ Дагъустан, кьилди къачуртIа, лезги халкь, къурушвияр патал гьихьтин кIвалахар кьилиз акъуддай фикирар ава?**

- Фикирар гзаф ава. Сифте нубатда, республикадин агьалийрин дуланажагъ, яшайишдин шартIар хъсанарна кIанзава. Зи фикирдалди, чна алай вахтунда гьялна кIанзавай кьилин хейлин месэлаяр, метлебар гьиляй вегьенва. Мисал яз, алатай йис Литературадин йис яз малумарнавай, амма са нетижани арадал атанач. Виликдай хьиз, исятдани республикадин хейлин мектебра ктабар бес жезвач, милли чIалар, литератураяр авай гьалар хаталубур я, инсанрин рикIелай чпин игитар алатнава. И гьалар дегишарна кIанзава.

Кьилди Къурушрикай рахайтIа, сифте нубатда, заз жуван хайи хуьр тамамдиз хъвадай целди таъминариз кIанзава. Алай вахтунда къурушвийрин вилик акъвазнавай виридалайни хци месэла гьа и кардикай ибарат я. Захъ авай малуматрал асаслу яз, Къурушрин хуьр хъвадай целди таъминарунин кIвалахар тамамарун патал пулдин такьатар чара авунвай. Амма са затIни арадал атанач. Захъ, депутатдин ихтиярар хьайила, вири и крар дуьздал ахкъудна, месэладал кIукI гъиз кIанзава. Идахъ галаз сад хьиз, хуьре образованидиз, культурадиз, спортдиз, экономикадиз, яшайишдиз талукь месэлаярни къарагъардай, абур гьялдай ниятарни ава. Мисал яз, цIийи спортзалар, ясли-бахчаяр эцигун, мектебрин дараматар ремонтун, рекьер къайдадиз хкун... Рекьерикай ихтилат кватайла къейд ийин хьи, Кьиблепатан Дагъустанда и месэла виридалайни важиблубурун арада ава. Хейлин лезги хуьрериз физвай рекьер михьиз къайдадикай хкатнава. Идалай гьейри, Лезгистанда экономикадал, хуьруьн майишатдал чан хкана кIанзава, жуьреба-жуьре карханаяр кардик кутун чарасуз я. Чиликай хийирлудаказ менфят къачун лазим я. Халкь галачиз за къейднавай дердияр кьилиз акъудиз жедач.

▪ **В.Жириновский телевизордин экрандилай Кавказдикай са шумуд сеферда къана рахана. И делилди куь отделениди Дагъларин уьлкведа кьиле тухузвай таблигъатдиз кьецI гузвани?**

- Авайвал лагьайтIа, Владимир Вольфович Кавказдикай анжах са сеферда къана рахана. И кардай ада официальнидаказ багъишламишун тIалабна. Бинедилай адаз а гафар лугьуз кIанзавайди тушир, адаз масабуру кискис гана ва нетижада кавказвийрик хкIадай гафар акъатна. Ам Кавказдин дидейри аялар хуниз акси туш. Адан рахунрин мана-метлеб адакай ибарат тир хьи, агьалийрин кьадар артух жезвай регионра экономикадин, яшайишдин гьаларни хъсан хьана кIанда. Аялар хунал садани къадагъа эцигзавач. Амма, эгер вахъ 5-10 аял аватIа, абур хуьдай, кIвачел акьалдардай, абуруз образование гудай, кIвал-югъ эцигдай мумкинвилер, шартIарни хьана кIанда.

Гзаф дуьшуьшра бязи кавказвийривай, дагъустанвийривай чпин аялриз дуьзгуьн тербия гуз жезвач. Урусатдиз акъатайла абуру чеб дагъвидиз хас тушир тегьерда тухузва. Сад-кьве касди ихьтин амалар авуналди, вири миллет, регион кьацIузва, виляй аватзава. Чна чун гьина аватIани, эдеблу, медени, намуслу, сабурлу инсанар яз тухун лазим я.

▪ **Жегьил политик яз, куьне республикадин, федеральный гьукумдин къурулушра кIвалахзавай лезгийрихъ галаз алакъаяр хуьзвани?**

- За Рамазан Жафаровахъ, Анатолий Къарибовахъ, Гьажимет Сафаралиевахъ галаз алакъаяр хуьзва. Гьелбетда, са кар ийидайла, за жувалай чIехи, камаллу, тежриба авай инсанрихъ галаз веревирдер ийизва, амма гуьгъуьнлай, гьар са тереф ахтармишна, алцумна, месэла жуваз чидайвал гьялзава.

▪ **Эхиримжи йисара Дагъустандин гзаф жегьилар экстремизмдин, терроризмдин, наркоманиядин къармахра гьатзава. И кардин вилик пад кьун патал, куь фикирдалди, республикадин гьукумди гьихьтин серенжемар кьабулна кIанзава?**

- И месэладикай рахадалди заз Советрин девирда инсанар гьикI яшамиш жезвайтIа рикIел хкиз кIанзава. Советрин девирдин инсанрихъ, чи йикъара хьиз, пулдихъ къаниквал авачир, абур идеядин гуьгъуьна аваз физвай. Чи девирдин жегьилрихъ идея авач. Обществода авай вири тIегъуьнар гьа и кардилай гатIунзава. Жегьилрин арада бейкарвал тIимиларна кIанзава, абуруз чпин бажарагъ, алакьунар раиждай мумкинвилер тешкилун чарасуз я. Абурун иштиракчивал аваз мукьвал-мукьвал жуьреба-жуьре мярекатар тешкилунихъ, абуруз чпин фикирар лугьудай майданар чара авунихъ еке метлеб ава. Жегьилар экстремизмдин, терроризмдин, наркоманиядин къармахра гьатунихъ себебар гзаф ава. Им кьилдин тема я. Амма и кардин вилик пад кьун патал, зи фикирдалди, республикадин гьукумди сифте нубатда бейкарвал тIимиларуниз, образование вилик тухуниз, жегьилрин сиясатдиз кьетIен фикир гун лазим я.

▪ **Газетдин чинлай халкьдихъ элкъвена, квез вуч лугьуз кIанзава?**

- Эвелни-эвел заз чи халкьдиз сад хьунихъ эвер гуз кIанзава. Садвал чи кьилин къуват я. Лезгияр дегь девиррилай инихъ бажарагълу, кар алакьдай, викIегь, камаллу миллет яз машгьур я. Чи кьилин везифа и дережа мадни виниз хкажун я.

▪ **Къасум Магъбудович, суьгьбет авунай куьн сагърай! Къуй куь рикIевай вири экуь мурадриз дуьнья акурай.**

- Сагърай!

Районрин администрацийра

Наркоманиядиз талукь яз...

31-мартдиз Мегьарамдхуьруьн райондин администрацияда наркотикриз аксивалдай комиссиядин гегьенш заседание хьана. Адан кIвалахда муниципальный райондин кьилин заместителри ва жавабдар къуллугъчийри, хуьрерин поселенийрин кьилери, къайдаяр хуьдай органрин, райондин бязи идарайрин, общественный ва диндин тешкилатрин ва СМИ-рин векилри иштиракна.

Заседанидал наркоманиядин вилик пад кьунин жигьетдай районда авай гьалариз ва жаванар наркотикриз майилвал тавунин руьгьдаллаз тербияламишунин барадай тухузвай кIвалахдиз, медицинадинбур тушиз наркотикар квай дарманар ишлемишзавайбур наркоучетдиз къачуниз талукь месэлаяр гьялна.

Заседание муниципальный райондин кьилин заместитель **Гьабибуллагь МУРАДАЛИЕВА** ачухна ва кьиле тухвана.

Сад лагьай месэладай мярекатдал РД-дин УФСКН-дин Мегьарамдхуьруьн райондин отделдин начальник **Фейзудин СЕФЕРАЛИЕВ** рахана. Ада наркоманиядиз талукь яз районда авай гьаларикай суьгьбетна. РД-дин МВД-дин Мегьарамдхуьруьн райондин отделдин начальникдин заместитель **Гамлет ЭФЕНДИЕВА** наркоманиядиз акси женгина акьалтзавай четинвилерикай вичин фикирар лагьана. Кьвед лагьай месэладай рахай **Улубег АБЕЙДУЛЛАЕВ** умуми образованидин идарайра наркоманиядиз акси яз тухузвай серенжемрал акъвазна.

Духтур-наркологди районда наркогьалариз талукь делилар, рекъемар гьана. Ада къейд авурвал, Мегьарамдхуьруьн 1-нумрадин, Советский, Тагьирхуьруьн-Къазмайрин, Къуйсунрин юкьван школайра наркоманиядиз акси кIвалах РОВД-дин, наркоконтролдин къуллугъчийрихъ галаз санал тухузва.

Мярекатдал рахайбурун суьгьбетрихъ яб акалуналди, абуру гайи малуматар гьялуналди, наркоманиядиз аксивалдай комиссияди райондин къайдаяр хуьдай органрин ва наркоконтролдин къуллугъчийриз школайрин, культурадин идарайрин, жегьилрин организацийрин работникрихъ галаз санал наркоманиядиз аксивалдай пропаганда тухуниз ва жуьреба-жуьре серенжемар тешкилуниз эвер гана.

Эхирдай Гь.Мурадалиева заседанидин нетижаяр кьуна, ада наркоманидал гьалибвал анжах санал кIвалахайла къазанмишиз жедайди лагьана.

Республикадин выставкаяр, ярмаркаяр

“Дагстройэкспо-2016”

Жасмина САИДОВА

Республикадин мулкунал тухузвай выставкайрин календарда тайинарнавайвал, алай йисан 13-14-майдин йикъара Махачкъаладин Милли библиотекадин дараматда регионрин уртах ва маса уьлквейрин карханайрин иштиракваллни авай эцигунринни архитектурадин махсус “ДАГСТРОЙЭКСПО-2016” выставка-форум пуд лагьай сеферда кьиле тухуда. Мярекатдин тешкилатчи республикадин выставкайрин “Дагъустан-ЭКСПО” центр я, и карда адаз РФ-дин Президентдин тамам ихтиярар ганвай Векилдин Аппаратди, Дагъустан Республикадин Кьилин ва Гьукуматдин Администрацийри, РД-дин са жерге министерствойри ва маса идарайри куьмек гузва.

Выставкадин кьетIенвиликай ва ам гьазурунин кIвалах гьикI кьиле физватIа, гьадакай суьгьбет авун патал арбе юкъуз “Дагъустандин правда” газетдин конференц-залда “Дагъустан-ЭКСПО” центрадин руководитель **Мегьамед САРУГЪЛАНОВ**, РД-дин Алишверишдинни промышленный палатадин президент **Александр ШЕВЧЕНКО**, “Пери” ООО-дин кьилин инженер **Анатолий МАЛЮТИН**, и карханадин генеральный директордин заместитель **Олег АРХИПОВ**, РД-дин эцигунринни ЖКХ-дин министерствадин векил **Сурхай ГАЛБАЦЕВ** ва СКФО-дин эцигунардайбурун Гильдиядин къуллугъчи **Дибир ШАГЬБАНОВ** республикадин журналистрихъ галаз гуьруьш хьана.

Малум хьайивал, кьве йис идалай вилик сифте яз башламишай “Дагстройэкспо” выставка гила гегьенш майданра аваз кьиле тухуда. Идалайни гъейри, выставкадин сергьятра аваз и хиле арадал къвезвай месэлайриз талукьарнавай конференцияр тешкилда.

Выставкади вилик эцигнавай асул месэлайрикай рахайтIа, регионда эцигунрин хиле авай мумкинвилерикай, яшайишдин кIвалерин базар авай гьалдикай, эцигунрин материалрин еридикай, эцигунрин хиле алай аямдин, яни инновационный технологияр ишлемишуникай, энергияр ва ресурсар кьенят авунин къайдайрикай ва икI мад лугьуз жеда.

Выставкадин кIвалахда Дагъустан Республикадин, Москва, Санкт-Петербург шегьеррай, Москвадин, Ростовдин, Калугадин ва Челябинскдин областрай, Ставропольский ва Краснодарский крайрай, Кеферпатан Кавказдин республикайрай ва са жерге маса регионрай тир ва эцигунрин хиле зегьмет чIугвазвай карханайри иштиракда.

Маса уьлквейрикай рахайтIа, Мегьамед Саругъланова хабар гайивал, алай йисуз республикадин выставкада къунши Азербайжандай, Ирандай тир карханайрин, Дагъустандин чилел сифте камар къачузвай Германиядин “Пери” компаниядин экспозицияр жеда.

Къейдна кIанда хьи, “Пери” компания кIвалер, дараматар эцигдайла ишлемишзавай опалубка ва эцигунрин конструкцияр акъудунал машгъул я. Карханади теклифзавай тадаракар асул гьисабдай ракьукай туькIуьрнавайбур я, абур гьам хатасузвилин, гьамни еридин жигьетдай чпиз саки тешпигь авачирбур яз гьисабзава.

Виталий Малютина гъавурда турвал, алай вахтунда Европада кьабулнавай стандартрин бинедаллаз 1 метрни 80 сантиметрдилай кьакьанда кIвалахар тамамарзавай вахтунда чарасуз яз махсус тадаракар ишлемишна кIанзава. Гьаниз килигна, карханадин векилри гъавурда турвал, эцигунрин кIвалахрилай гъейри “Периди” теклифзавай конструкцияр жуьреба-жуьре маса дуьшуьшрани ишлемишиз жезва.

Выставкадин асул паяр: дараматар ва тадаракар эцигун; архитектура ва проектирование; эцигунар ийидайла ишлемишдай техника, технологияр; рекьерин ва муькъверин проектар туькIуьрун, эцигун ва цIийикIа туькIуьр хъувун; коммунальный техника ва спецавтотранспорт; эцигунрин кIвалахра ишлемишдай ва алцумдай алатар; яшайиш патал важиблу, гьакIни целди таьминардай системаяр, канализация; сантехникадин оборудование; эцигунардай ва безетмишдай материалар; эцигунрин индустрияда инновационный проектар; тIем акакьдай ва къулай яшайишдин кIвалер; электротехникадин тадаракар, багъларани паркара эцигунар, ландшафтдин дизайн; къав ядай ва чимивал гудай, ламувиликай хуьдай материалар; обояр, гуьзгуьяр, жалюзияр; гурарар, чилел вегьедай шейэр; гьава михьи ва чими ийидай системаяр; къулайвилин технологияр; интерьердин дизайн.

Мярекатдин тешкилатчийрин асул макьсад выставкадал эцигунринни архитектурадин рекьяй республикадихъ авай вири мумкинвилер майдандиз акъудун я. Выставкадин программадин сергьятра аваз ина карчийрин гьар жуьре гуьруьшар, семинарар, “элкъвей столар” ва мастер-классар кьиле тухун пландик кутунва. Ихьтин ачух майданрал карчийриз, эцигунрин хиле кIвалахзавай ксариз рикIик квай месэлайрай суалар гудай, веревирдер ийидай, маса регионра и хиляй ишлемишзавай технологийрихъ галаз таниш жедай мумкинвал жеда. Гьаниз килигна, мярекатдин тешкилатчийри республикадин агьалийриз выставкадин кIвалахда активнидаказ иштиракуниз эвер гузва.

Выставка-форумдикай алава делилар агъадихъ галай адресдай жагъуриз жеда:

Махачкъала шегьер, Ирчи Казакан тIварунихъ галай куьче, 31, 221-офис, “Дагъустан-ЭКСПО” ВМЦ; тел.: 56-51-66, 8 928,55 444 46, 8 906 482 17 60. E-mail: dagexpo 2008@yandex.ru, www.dagexpo.ru.

Недай суьрсетдин ярмарка

ЧИ КОРР.

3-апрелдиз Махачкъаладин Октябрдин инкъилабдин 50 йис тIвар алай паркунин майдандал недай суьрсетдин ярмаркадин кIвалах башламиш хьанва. Ина Дагъустандай, Ставропольский ва Краснодарский крайрай, Адыгеядай тир суьрсет маса гузвай 40-далай артух павильонар ачухнава, хабар гузва Махачкъаладин администрациядин пресс-къуллугъди.

Ярмаркадин тешкилатчи тир Махачкъаладин администрациядин алишверишдин, муьштерийрин базардинни къуллугърин Управлениди малумарзавайвал, недай суьрсетдин къиметар ина республикадин туьквенра ва базарра авайбурулай 15-20 процентдин ужуз я, гьикI лагьайтIа, ина суьрсет гьасилзавайбуруй шей арада маса кас авачиз гуз жезва.

Махачкъалавийриз ва меркездин мугьманриз ярмаркада теклифзава: балугъчивилин суьрсет, нисияр, якIукай гьазурнавай тIуьнар, чIахар, майваяр, емишар, консервияр, фу, тинидикай гьазурнавай шейэр, вирт, чай, шекер, къенфетар ва маса ширинлухар, парчадикай цванвай шейэр ва икI мад. Санлай къачурла агъзурдалай артух жуьредин суьрсет.

Ярмаркадин кIвалах 3-апрелдилай 12-апрелдалди давам жеда. Шегьердин Ломоносован тIварунихъ галай куьчеда авай и паркуна авай павильонар пакаман сятдин 9-далай нянин сятдин 8-далди ачух жеда.

МФЦ - бизнесдиз куьмек яз

Жасмина САИДОВА

Республикадин МФЦ-ри гъвечIи ва юкьван карчивилиз “са пенжердин” къайдада аваз куьмекдин къуллугъар тамамариз башламишнава.

Эхиримжи йисара уьлкведин ва республикадин экономика гуьнгуьна хутун патал кардик кутунвай гзаф кьадар программайрин сергьятра аваз карчийриз, бизнесдал машгъул жез кIанзавайбуруз, гьакIни хуьруьн майишатда зегьмет чIугвазвайбуруз, багъманчийриз, малдарриз ва икI мад государстводин патай финансрин куьмек теклифзава. Им, гьелбетда, лап хъсан кар я, амма государстводивай пулдин такьатар къачун патал и ва я маса са кьадар документар гьазурун лазим жезва. Абур гьазурунриз гзаф вахт ва чалишмишвилер герек къвезвайди квез и кардал машгъул хьайи гьар са касди тестикьарда - гьар жуьре итIибитIийриз килигна, документар элкъуьрай дуьшуьшарни тIимил туш.

Гила гъвечIи ва юкьван карчивилел машгъул жез кIанзавай агьалийривай, вахт ва къуватар кьенят авуна, документар гьазурунин карда МФЦ-рин куьмек ишлемишиз жеда. Жуван кар квелай башламишда? Гьиниз гьихьтин документ лазим я? Низ ихтияр ава зун ахтармишдай? Гила и суалриз жавабар жагъурун са кьадардин регьят жеда, гьисабзава Республикадин МФЦ-дин директор Осман Хасбулатова. Саласа юкъуз идарадин цIийи дараматда “МФЦ-карчивилиз куьмек” темадай кьиле тухвай конференциядал ада хабар гайивал, йисан сифте кьилелай къенин йикъалди Дагъустандин гзаф везифаяр тамамарзавай центрайрин куьмекдалди кьилдин карчияр яз 250-далай артух агьалияр регистрация авунва.

Мярекатда республикадин бизнесменри, чпин къуллугъар МФЦ-рин куьмекдалди тамамарзавай и ва я маса идарайрин векилри, кьилди къачуртIа РД-дин государстводин закупкайрин рекьяй Комитетдин председатель Арслан Арсланова, РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министр Шамил Алиева, РД-дин карчивилин ва инвестицийрин рекьяй Агентстводин руководителдин заместитель Мегьамед Мусаева, РД-дин карчийрин ихтиярар хуьнин рекьяй тамам ихтиярар ганвай векил Заур Къурбанова, гьакIни, видеоконференциядин къайдада РФ-дин Минэкономразвитиядин экономика государстводи гуьнгуьна тунин рекьяй департаментдин директордин заместитель Петр Днепровскийди, “Гъвечiи ва юкьван карчивал виликди тухунин рекьяй федеральный корпорация” АО-дин дирекциядин руководитель Андрей Чуева иштиракна.

Осман Хасбулатова малумарайвал, республикадин МФЦ-ди эхиримжи вахтара активнидаказ виликди тухузвай терефрикай сад гъвечIи ва юкьван карчивилиз куьмек гуникай ибарат я.

ИкI, ада хабар гайивал, “МФЦ бизнес патал” тIвар ганвай гегьенш программа гьазурнава, адан сергьятра аваз бизнес-къурулушриз куьмек яз са кьадар, кьилди къачуртIа, 114 жуьре къуллугъар тамамарзава.

Кьилди къачуртIа, РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводихъ галаз алакъалу 38 къуллугъдикай, карчивилин ва инвестицийрин рекьяй Агентстводин 16 къуллугъдикай ва икI мад менфят къачуз жеда.

Хасбулатова къейд авурвал, хсусиятчивилин ихтиярар законлудаказ регистрация авун патал МФЦ-рин майдан гзаф мертебайрин кIвалер эцигзавай карханайрини ишлемишзава. Арадал къвезвай суалриз яргъал вегьин тавуна жавабар жагъурун патал интернет-меслятрин къайдани кардик кутунва.

Петр Днепровскийди хуьруьн майишатдин шей гьасилзавайбур патал МФЦ-рин офисра тамамрзавай къуллугърикай гегьеншдаказ лагьана. ИкI, ада гъавурда турвал, чIехи пай къуллугъар государстводин патай жуьреба-жуьре куьмек ишлемишунихъ элкъуьрнавайбур я. Кьилди къачуртIа, иник майвачивал, малдарвал, консервиярдай промышленность виликди тухун патал, хуьруьн майишатдин техника маса къачун, багълар хкудун ва цIийибур кутун, гьакIни са жерге маса къуллугъар патал (тамам сиягь **www.mfcrd.ru** сайтдай жагъида) субсидияр, грантар къачуз куьмек гудай документар гьазурун акатзава.

Вири и игьтияжар себеб яз МФЦ-рин къуллугърикай менфят къачуни карчидин вахт кьенятунилай гъейри, аданни чиновникдин арада алакъа тежедайвал, талукь яз, ришветбазвилиз рехъ тагудайвал, гьакIни кIватIна кIанзавай документрин кьадар тIимил жедайвал ийизва, гьисабзава пешекарри. О.Хасбулатова малумарайвал, МФЦ-дин пешекарди, къуллугъ тамамарзавай вахтунда, гьар са дережадив агакьайла арза гайи касдиз хабар гузва, ам гъавурда твазва.

Петр Днепровскийди хабар гайивал, мукьвал тир вахтунда МФЦ-рин кIвалах тешкилунин Къайдайрикни бизнесдихъ галаз кIвалахуниз талукь дегишвилер (асул терефар) кутун планламишнава. МФЦ-рин майданрал кардик кутун мумкин тир къуллугърик, ада малумарайвал, информациядин сервисар акатда. ИкI, гьар са агьалидивай бизнес патал лазим вири информация инай жагъуриз жеда.

Конференциядин нетижада Республикадин МФЦ-дини РД-дин карчийрин ихтиярар хуьнин рекьяй тамам ихтиярар ганвай векилди санал кIвалахунин жигьетдай икьрардал къулар чIугуна.

Карчивал хийирлуди хьун лазим я

Нариман КЪАРИБОВ

ЗЕГЬМЕТДИЗ къабил агьалияр кІвалахдалди таъминарунин барадай гзаф четинвилер арадал атанвай алай девирда карчивал гегьеншарунихъ лап чІехи метлеб ава. И гьакъикъат садавайни инкар ийиз жедач. ГьикІ хьи, чпи фадлай зегьмет чІугваз хьайи заводар, фабрикар, комбинатар (шегьердин чкайра) колхозар ва совхозар терг авун, амукь тавун себеб яз алай вахтунда са кьадар виликан фялейри, пешекарри кьилди ксари кардик кутунвай гъвечІи карханайра кІвалахзава, юкьван ва гъвечІи бизнесдал машгъул я.

Агьалийрин кьадардал гьалтайлани республикада кьвед лагьай чкадал алай Дербент шегьердани гьа икІ я.

Жуьреба-жуьре себебар аваз (иник налогарни лап винизбур, гзаф дуьшуьшра карчийрин тІем акакь тийидайбур хьунни акатзава) бязибур агалзаватІани, гьелелиг шегьерда гъвечІи ва юкьван бизнесдин 850-далай гзаф карханаяр кІвалахдик ква. Шегьердин налогрин инспекциядин делилралди, вири санлай къачурла карчивилел 2500-дав агакьна дербентвияр машгъул я. Гьелбетда, Дербент хьтин чІехи шегьер патал им тІимил я.

Гьаниз килигна шегьердин администрацияди абурун кьадар артухарун патал са бязи серенжемар кьабулзава.

Эхиримжи вахтара себебар авачиз гъвечІи ва юкьван бизнесдин карханаяр ахтармишунар тІимил хьанва, бизнесдал машгъулбуруз куьмекар, гьа жергедай яз юридический жигьетдайни, гудай махсус дестеяр тешкилун веревирдзава, гъвечІи карханаяр арендадиз къачузвай ксарни сифтегьан са шумуд вацра налогрикай азадзава.

Эхиримжи варцара Дербентда гъвечІи ва юкьван бизнесдин са жерге цІийи карханаяр арадал атанва. Амма, авайбурулай алава яз кардик кутунвай абурни асул гьисабдай яз шей гьасилдайбур ваъ, ам маса гузвайбур, алишверишдинбур я. Инал къейдна кІанда хьи, шегьерда гьелелиг авай гъвечІи ва юкьван бизнесдин, карчивилин карханайрикай лап чІехи пай, саки 50 процент алишверишдинбур - туьквенар, складар, базаяр я. Кьвед лагьай чкадал транспортдин, анжах пуд лагьай чкадал промышленностдин гъвечІи карханаяр ала. Ахпа эцигунардайбур къвезва.

Шей гьасилзавай карханаяр гьелелиг тІимил ятІани, и барадай хийирлудаказ, гьакъисагъвилелди, кІвалахзавайбурни ава. Ингье, анжах са мисал. Дербент шегьерда "Шарвили" тІвар алай гъвечІи бизнесдин кархана кардик кваз хейлин йисар я. Ам ачухнавайдини стхаяр тир Эгьмедбег ва Гьасан Талибовар я. И карханадихъ гьаятрани тратуарра твадай плиткаяр, цларин блокар, пластикдин материалар гьазурдай (гьасилдай) ва са жерге маса цехар ава. Карханада алай вахтунда 70-далайни гзаф рабочийри ва пешекарри кІвалахзава. Гьар вацран мажибарни къенин йикъан четинвилерив (цемент ва маса материаларни багьа хьанва) гекъигайла, писбур туш. Жергедин рабочийри юкьван гьисабдалди 18-20 агъзур манат, пешекарри лагьайтІа, генани виниз мажиб къачузва.

Продукция хъсан ери дин ва ужузди хьуниз килигна инин муьштериярни къалин я. Гьатта шегьердилай яргъарайни, Хасавюртдай, Каспийскдай ва маса чкайрайни атана инай эцигунардай материалар тухузва.

Карханадин иесияр - стхаяр тир Талибоври шегьерда кьиле физвай мергьяматлувилин кІвалахрани активнидаказ иштиракзава. МискІинриз, аялрин бахчайриз, игьтияж авай кьилдин ксариз, шегьердин сурар аваданламишуниз ва мергьяматлувилин маса мярекатриз чпин патай пулар, эцигунардай материалар гузва. "Шарвили" карханада кІвалахзавайбурукай садани я ички хъвазвач, я пІапІрус чІугвазвач. Инин коллективдин къайда гьа ихьтинди я. Аферин ва баркалла чпиз!

Дербентда гъвечІи ва юкьван бизнесдикай, карчивиликай ихтилат кватайла и барадай ихьтин са важиблу терефдикай лугьун тавуна жедач. Гзаф бизнесменри ва карчийри шегьердин ва маса дережайрин (федеральный, республикадин) бюджетриз налогар гуникай жуьреба-жуьре багьнайралди кьил къакъудзава.

И кардин вилик пад кьун патални шегьердин администрацияди эхиримжи вахтара кьетІи серенжемар кьабулзава. Налогрин инспекциядин работникрин махсус совещание кьиле тухуванва. Инспекциядин къуллугъчийри ва полициядин участковой инспекторри чкайрал физ налогрин инспекцияда учетда акъваз тавунвай карчияр хабардар ийизва, абуруз тагькимарзава, гъвечІи ва юкьван бизнесдал машгъул ксарихъ галаз гъавурдик кутунин кІвалах тухузва.

Налогрикай кьил къакъудзавай карханайрин иесийрин фамилияр ва тІварар абурун карханайрин, туьквенрин, мастерскойрин, мехъеррин кІвалерин адресарни кваз шегьердин газетда чапзава, чкадин телевиденидай гузва.

Кьабулзавай серенжемрин нетижаярни писбур туш. Алатай йисан эхирдилай къенин йикъалди авайбурулай алава яз генани 600 карчи, гьа жергедай яз гъвечІи ва юкьван бизнесдин карханаярни, налогрин инспекциядин учетдиз къачунва ва и кІвалах давам жезва.

Техника - лизингдай

Ханум ШАЙДАБЕГОВА

АЛАЙ йисуз Дагъустанда федеральный лизингдин шартІаралди 25 млн манатдин хуьруьн майишатдин техника къачун планламишнава, - хабар гузва Минсельхозпроддин пресс-къуллугъди. Къейдзавайвал, цІинин йисуз кьетІен фикир техилдин бегьер кІватІ хъийидай комбайнияр, тракторар ва мелиорациядиз талукь техника къачуниз гуда. Ихьтин техника РФ-дин Гьукуматдин 1432-нумрадин къарардин сергьятда аваз лизингдай 25 процентдин ужуз маса гузва.

Чешмедин гафаралди, республикада алай девирда майишатар техникадалди анжах 30-50 процентдин, виниз тир технологиядин такьатралди 5 процентдилай артух тушиз таъмин я. Комплексный механизациядин агъуз дережади хуьруьн майишатдин культураяр битмишаруниз, чуьлдин кІвалахар вахтунда тухуниз, нетижада къачузвай бегьеррин кьадардизни таъсирзава.

Ведомстводин делилралди, алатай йисуз республикадин майишатри кІвалахда герек тир 100 машин, санлай 106 млн манатдин агрегатар, гьа жергедай яз 25 трактор, гвенар гуьдай 5 комбайн къачуна.

КЪЕЙД ИЙИН: харж авур такьатрин 70 процент республикадин бюджетдай чара авуна. Лизингдин шартІаралди 23 процент, амайдини кредитрин такьатар тир.

Алатай йисан нетижаяр, техпарк цІийи хъувунай, хъсанбур хьана: Къизлярдин "Нива" ООО-дихъ, "Риск" СПК-дихъ, "Кизлярагрокомплекс" ОАО-дихъ, Хасавюрт райондин "Гранит" СПК-дихъ ва "Вымпел-2002" ООО-дихъ.

Районрин МТС-ар хуьруьн майишатдин техникадалди таъминарунин проект кьилиз акъудуни муниципалитетрин, республикадин исполнительный властдин органрин ва федеральный къурулуширин мумкинвилер, такьатар сад авуниз хъсандиз таъсирда, алава хъувуна ведомстводин пресс-къуллугъди.

Дарманар кутунва

Райсудин НАБИЕВ

ЧИ ЛЕЖБЕРРИЗ, бубайрин календардиз са вил вегьейтІа, яр алатнамазди гатфар тамамвилелди вичин ихтиярда гьатнавайди ашкара жезва. И девир 6-апрелдалди давам жезва. И вахтунда салари, емишри хъсан бегьерар гун патал агротехникадин саки вири жуьредин кІвалахар тухун меслятзава. Гьа са вахтунда зулун тумар цанвай ни-кІеризни фикир гана кІанда.

Виликан Курхуьруьн къацу хьанвай никІериз килигайла, рикІик шадвал акатзава. Гъвечі майишатрин иесияр, арендаторар сифте нубатда къацар, никІер кьиферикай хуьдай чараяр акваз алахънава. Гатфар атанвайди абуруни гьиссзава.

Къацариз гзаф зиянар гузвай кьиферин вилик пад вахтунда кьуна кІанда. Гьаниз килигна лежбервилин гъвечІи майишатар авай **ТАИБОВ Тагьирмирзеди, САРУГЪЛАНОВ Наримана, САРУГЪЛАНОВ Вилимета, ШАЙДАЕВ Сефербега** чпин участокра алай вахтунин важиблу и серенжем, 200 гектарда кьифер рекьидай дарманар кутуналди, кьилиз акъудна. Паласадин участокдани и кІвалахар кьиле физва. Дарманар кутунвай чкайра кьиферин гьерекат аквазмач.

- Гуьгъуьна кас авачиз гьакІ ахъайнавай Вини СтІалрин калери къацариз гзаф зиянар гузва. И кардиз рехъ гана кІандач, - лугьузва КФХ-дин кьил Т.Таибова.

Маларин иесийри къацарик дарманар кутунвайди фикирда кьуна кІанда.

НикІера тухвай кІвалахда рабочияр тир **МУСТАФАЕВА Фатмахалум, ГЬУЬСЕЙНОВА Тамила, АБДУЛАЕВА Минажат, САРУГЪЛАНОВА Рагина, МИРЗЕБАЛАЕВА Ширинат, МУСТАФАЕВА Мислимат** тафаватлу хьана.

Инвестицийрин проектар - уьмуьрдиз

"Чларди" чешне къалурзава

Хазран КЬАСУМОВ

СУЛЕЙМАН-СТАЛЬСКИЙ район яшайишдин месэлаяр гьялун, экономика мягькемарун, хуьруьн майишат вилик тухун патал инвестицияр желб авунин рекьерай республикада вилик жергейра авай муниципалитетрикай сад я. Кьилди къачуртІа, 2016-йисуз районда багьманчивал, уьзуьмчивал, набататчивал ва малдарвал вилик тухун патал 800 миллион манатдилай виниз кьилдин ксарин инвестицияр желб авун планламишнава.

Лагьана кІанда, районда инвесторри тешкилнавай, чпихъ гьар йисуз кІвалахда хъсан нетижаяр жезвай хуьруьн майишатдин чІехи са шумуд кархана ава. Багълар, уьзуьмлухар, теплицаяр кутунилай, малдарвилин продукция гьасилунилай гъейри, инвесторри тешкилнавай карханайри хуьрер аваданламишунин, общественный дараматар эцигунин кІвалахризни куьмекар гузва. И рекьяй Вини СтІалрин хуьре инвесторри тешкилнавай "Члар" ООО-ди тухузвай кІвалах иллаки чешне къачуниз лайихлу я. ИкІ, алатай йисан зулухъай карханада 15 гектардин майданра шпалерный къайдада интенсивный багъ кутуна. Санлай къачурла, "Члар" ООО-дихъ алай вахтунда 60 гектар ичин ва хтун, 7,5 гектар шабалатдин багълар

ава. Мадни, ана вичиз тешпигь авачир хьтин "Старый сад" проект кьилиз акъудун яз, 2,5 гектарда саки чи патара амачир ичерин, чуьхверрин сортарин къелемар цана, цІийи багъ кутуна.

Эхиримжи кьве йисан къене "Члар" обществода Кьасумхуьрелай Вини СтІалдал фидай рехъ (3 километрдилай виниз) ремонтнава, гегьеншарнава, аваданламишнава. Рехъ цийикІа туькІуьр хъувуниз, саки 15 миллион манат пул харжнава.

"Члар" ООО-ди и мукьвара мад са баркаллу кІвалах гъиле кьунва: ада паркар, аллеяяр, рекьерин къерехар аваданламишдай къелемар битмишарун патал 5 гектарда цацар хьтин пешер алай (хвойный) ва туя къелемрин питомник кутунва.

Эменнидин иесияр тайинарзава

ЧИ КОРР.

МАРТДИН эхиримжи йикъара Мегьарамдхуьруьн райондин администрациядин кьилин заместитель **Гьамидуллагь МУРАДАЛИЕВА** РД-дин кар алай "Экономика михьи авун" проектдин сергьятра аваз пландик кутунвай ва Кркарин хуьруьн советдин кІвалахдиз талукьарнавай совещание кьиле тухвана, хабар гузва райондин пресс-къуллугъди.

Мярекатда администрациядин жавабдар къуллугъчийри, райондин бязи хуьрерин кьилери, идарайрин къуллугъчийри, къайда хуьдай органрин векилри иштиракна.

Месэладиз талукь яз Кркарин хуьруьн советдин кьил **Салманхан БЕГОВ** рахана. Ада къейд авурвал, кьиле тухванвай кІвалахдин нетижада хуьруьн мулкуник санлай къачурла 157 гектар чил тешкилзавай 922 участок акатзавайди тайинарнава. 2014-йисан декабрдин вацралди абурукай 55 участокдин (9,5 гектар) хсусиятчивилин ихтиярар лазим къайдада тайинарнавай, 2015-йисан вахтунда мад 27 участокдин (5,8 гектар) иесиди чпин ихтиярар "законлу" авуна. Алай вахтунда, малум хьайивал, хуьруьн мулкунал алай вири эменни гьисабдиз къачунин, гьакІни законди истемишзавай къайдада чпин хсусиятчивилин ихтиярар регистрация тавунвай иесияр тайинарунин кІвалах тухузва.

Гьабибулагь Мурадалиева, кар алай проектда къалурнавай вири месэлаяр фикирда кьуна, муниципальный управленидин нетижалувал хкажунихъ элкъуьрнавай кІвалах давамаруниз эвер гана.

Совещанидал райондин образованидин управленидин начальник **Улубег АБЕЙДУЛЛАЕВ**, райондин хуьруьн майишатдин отделдин директор **Къазиагьмед БУКАРОВ** рахана.

Чи даяхрикай

ГъвечIи хуьруьн чIехи хва!

Мердали ЖАЛИЛОВ

Зун адахъ галаз фадлай таниш я. Гьеле алатай асирдин 90-йисара Каспийск шегьерда "Лезги газет" кхьин тешкилдайла, яшлу муаллим, шегьердин гьуьрметлу агьали Имам Асланова чун а чIаван Алишверишдин кIвалин регьбер, усурви хва **АЛИХАНОВ Мирзеханан** идарадиз тухванай. Алишверишдин рекьяй кьилин образование къачунвай жегьилди шегьердин и хел тамамвилелди гуьзчивилик кутунвай. Туьквенар, базарар, ларекар, базаяр, складар... Анра цIудралди шегьерэгьлийри зегьмет чIугвазвай, шегьер недай-хъвадай суьрсетралди, алукIдайдалди, яшайишда герек затIаралди таьминарзавай.

Амма девирар дегиш хьана. Обществодихъ "перестройкадин", ахпа "приватизациядин" тIегъуьн галукьна. Сигъалдик кваз кIвалахзавай гзаф къурулушар терг хьана. Алишверишдин кIвализни иштягь, темягь авайбур тIимил акъатнач. Амма Мирзехан хьтин регьбердихъ-экономистдихъ ва финансистдихъ ам хуьдай ва кIвалах цIийи шартIарани давамардай гьам къуватар, гьамни тежриба хьана! "Алишверишдин кIвал" ООО-ди кIвалахзава! ЦIудралди лезгийриз ана чпин рехъ давамардай, кIвал-югъ кутадай, аваданламишдай мумкинвал ава!

Мирзехан Медетханович Алиханован тIварцIихъ алхишрин гафар лугьузвай гзаф ксар чал гьалтна. Алишверишдин базаррални, хейлин идарайрани, рекьера-хуьлерани. Месела, виликдай вичи и шегьердин налогрин инспекцияда чIехи къуллугъар тамамарай ветеран Селим Алиомарович Муслимова чаз суьгьбет авурвал, Каспийск шегьерда алишверишдин хел гила виликандалайни хейлин къуватлу хьанва. Им базардин экономикадин асул лишан я. Кисай, ксай пул ина ише фидач. Кисай, ксай шейни "кьейиди" яз гьисабда, ам муьштеридив агакьарун, пулдив кIвалахиз тун важиблу я...

Чаз Мирзехан Медетханович меценат, хайи газетдин ва культурадин хилен еке амадаг яз артух чида. Им гила саки 25 йисалайни гзаф вахт я, гьар йисуз и спонсорди вичи регьбервал гузвай ООО-да 20-30 газет кхьиз. Чи гъил кьун тавур, чи къаршидиз а кас татай дуьшуьш гьелелиг чаз малум туш. Зи вилик гьеле 2000-йисуз чапдай акъуднавай "Ирид лагьай мертебадай" ктаб ква. Ана Алиханов Мирзеханан тIварунихъ ихьтин гафар лагьанва:

Усурай я и къуччагъ!
Гьакьван къени къанажагъ!
Ихьтин хциз гьар сана
Алхиш къведа чи анжах!

Гъилевай йисуз, цIийи йисан сувариз, чна адан тIварунихъ ихьтин тел кхьенва:

Алишвериш, гун-къачун
Илим я къе хуьзвай чун.
Къадимлу я, къадирлу
Вуна гъизвай гьар са чIун.

Куьруьбур ятIани, и цIарара чи журмарт хцин руьгьдин къамат, вахтунихъ галаз авай адан сих алакъа, кардин баркаллувал, гереквал къалуриз алакьнава. Кьуру тарифар галачиз. Мирзехан Медетханович РД-дин Халкьдин Собранидин депутат тир вахтни чи рикIел алама. Са шумуд кас маса кандидатар авайтIани, сечкичийри, адетдин шегьерэгьлийри адаз артуханвал ганай. Чпин векил хьун адаз ихтибарнай.

Депутат яз ада гзаф крариз куьмек гайидини чи рикIел алама. Иллаки жегьилар куьчедивай, чIуру таьсирдивай къакъудун патал, абур хийирлу сагьлам крарал желб авун патал Мирзехан Медетхановича гьа чIавузни, гилани тIимил крар ийизвач.

Ада фадлай Каспийск шегьерда "Олимп" тIвар алай спортклуб вичин къаюмвилик кутунва, гележегдин олимпиадайра иштиракдай жегьил спортсменриз лигим жедай мумкинвилер гузва. Чи рикIел Европадин, дуьньядин ва Олимпийский хейлин турниррин чемпион хьайи Р.Хайирован, кьве сеферда Олимпиадайрин бягьсера иштиракай А.Селимован тIварар хквезва. Алай вахтунда Руслан Хайиров Каспийск шегьерда боксдай федерациядин президентвиле хкянава.

21-мартдиз шегьерда жаванрин арада (80 касдилай виниз) боксдай турнир тешкилуниз къаюмвал авурди мад гьа чи дуст меценат я.

Ада къаюмвалзавай спортклубда 700-далай виниз жегьилри жуьреба-жуьре секцийра вердишвилер къачузвайди рикIел хкунни кутугнава. Са и делил къачуртIани, Мирзехан Медетхановича вич гьакъикъи ватанперес, инсанперес тирди субутзава.

Хейлин жегьилриз ада жуьреба-жуьре карханайра кIвалахдал акъвазиз, кIвал-югъ, хизан кутаз куьмекна, и кар гилани вичин хивяй акъудзавач. Аялрин бахчайра, майданрал къулайвилер тун патални такьатар жагъурзава. Идан гьакъиндай адан тIварунихъ шегьердин администрациядай, аялрин бахчайрин руководителрин, яшлу инсанрин тIварарихъай атанвай ва къвезвай чарари, телерини шагьидвалзава.

Чун адан патав мугьманвиле авай декьикьайрани адавай меслят, куьмек кIанзавай ксарин зенгери чаз Мирзехан и шегьерда гьикьван герек кас, лайихлу меслятчи, насигьатчи ятIа, чирзавай. Шегьерда важиблу са мярекатни, суварни, межлисни спонсор Мирзеханан куьмек галачиз бажагьат кьиле физва. Алай вахтунда акьалтзавай несилар бейгьушдин, ичкидин, чи уьлкведа къадагъа авунвай ДАИШ-дин экстремиствилинни терроривилин лап чIуру ва хаталу таьсирдикай хуьн патал, обществодин сагьлам вири къуватар сад авуна, жегьилринни жаванрин арада тербиядин кIвалах гужлу авуна кIанзавайди Мирзехан Медетхановича ва адан зегьметчи коллективди рикIивай аннамишзава. Гьавиляй ада хейлин вахт шегьердин мектебра, вузринни колледжрин студентрин арада, абурун мярекатра иштиракиз акъудзава. Къенин югъ галачиз пакадин югъ авайди туш, лугьузва чи меценатди. Гьавиляй меценатвал гафар-чIалар ваъ, гьакъикъи крар я. Гьелбетда, вахтни жагъурна кIанзава, такьатарни. Руьгьни кIанда гьахьтин жумарт...

Чи гуьруьшдин эхирдай захъ амукьайди рикIин сидкьидай адаз баркалла, сагьрай лугьун я. ДекIени куьн хьтин рухваяр чи гьар са хуьруьхъ, кIвалихъ жен...

Месэлаяр веревирдна

ХАБАРАР

Ханум ШАЙДАБЕГОВА

И йикъара Сулейман-Стальский рай-ондин Цмуррин хуьруьн агьалияр администрацияда кIватI хьана ва анал са жерге месэлаяр веревирдна.

Мярекатда райондин муниципалитетдин кьил **Нариман АБДУЛМУТАЛИБОВА**, Цмуррин хуьруьн кьил **Раида АЛИБЕГОВАДИ**, райондин хуьруьн майишатдин отделдин начальник **Мегьамедзагьид БАБАЕВА**, "УМИЗ" МБУ-дин кьилин пешекар **Мегьамед МУРАДОВА**, хуьруьн агьсакъалрин Советдин председатель **Али АЛИЕВА**, депутатри, агьалийри, райондин СМИ-рин векилри иштиракна.

Собрание Раида Алибеговади кьиле тухвана. Ада къейд авурвал, чил жемят патал "фу", дуллух гузвай кьилин чешме я. Вири санлай хуьруьн ихтиярда 704 гектар чил, адакай 600 гектарда хуьруьн майишатдин мулк ава. Эхиримжи вахтара хуьруьн инфраструктура хъсанарунин мураддалди хейлин кIвалахар авунва: хуьруьн юкьван куьчеда къир туна, вири кIвалериз газ тухуз алакьна, агьалияр хъвадай,дигидай целди таьминарна, ишигълу авунин карни къайдадик акатзава. Инвесторрин куьмекдалди образованидин, медениятдин объектар, кьилди къачуртIа, Гъалибвилин музей, учебно-спортивный комплекс кардик кутунва. Мукьвал вахтара 120 ученикдин чка авай типовой школа кардик кутада.

Анал гьакIни къейдна хьи, кьилдин инвесторри емишар кьурурдай (шутIумардай) ва алафдин емдин цехар эцигун планламишнава. Гьял тавунвай бязи месэлайрикайни лагьана. ИкI, чилин участокар чара авунин, куьчейрин арайра арадал атанвай дар куьчейрин сергьятрин, электрикдин сетар авай гьалдин, муьгъ ремонт авунин, дигидай целди таьминарунин месэлайрай агьсакъалрин Советдин председатель Али Алиев, жемятдин арадай Асанбег Эмирханов, Азим Тагьирбегов, Мегьамед Мегьамедов, Энвер ва Исмаил Селимхановар рахана.

Райадминистрациядин ОСХ-дин начальник М.Бабаева вичин рахунра чил менфятлудаказ ишлемишуниз, сельхозпродуктар гьасилунин дережа хкажуниз эвер гана.

Нариман Абдулмуталибова къейдна хьи, хуьр райондин дагълух зонада аватIани, цмурвийрин уьмуьрдин шартIар яваш-яваш шегьердинбуруз мукьва жезва. Инфраструктура къайдада гьатзава, социальный ва яшайишдиз талукь шартIар хъсан жезва. Гележегда къулайвилер хьайила, патарал яшамиш жезвай хуьруьнэгьлиярни хайи ерийрал хкведа, кIвалахдай чкаярни жеда ва чпин майишатар кардик кутада.

Гуьруьшдин нетижайрай Н.Абдулмуталибова хуьруьн уьмуьрда иштирак авунай Цмуррин жемятдиз сагьрай лагьана ва месэлаяр гьялунин карда расалмиш хьайи четинвилер алудиз куьмек гудайдахъ инанмишарна. Хуьруьн администрациядин руководстводиз, къурулушдин подразделенийриз вилик эцигнавай месэлаяр гьялунин жигьетдай тапшуругъар гана, абур кьилиз акъудунин вахтар эцигна.

Махсус пландин бинедаллаз

Райсудин НАБИЕВ

Ингье, гатфарин кьвед лагьай варз алукьнава.. Им гатфар тамамвилелди вичин ихтиярда гьатнава лагьай чIал я. Гатфар куьчеяр, гьаятар, багьлар, салар зирзибилдикай михьна къайдада твадай вахт я. И кар фикирда кьуна, Сулейман-Стальский муниципальный райондин кьил **Нариман Шамсудинович АБДУЛМУТАЛИБОВАН** теклифдалди райондин администрацияда кьилдин план туькIуьрна тестикьарнава. Ана райондин центрада ва патарив гвай хуьрерани михьивилер авун, рекьер къайдада тун ва и крара поселенийрин кьилери чпин активвал ва гуьзчивал авун къалурнава.

Райондин центрада хуьрера, мектебра, медицинадинни социальный къуллугъярин идарайра, духтурханайра галайгалайвал субботникар кьиле физва. Иштиракчийри тарарин пунариз пер язава ва абур киреждалди асунзава, куьчейрин къерехра къацу тарар ва цуьквер цазва. Алкьвадрин хуьре, Кьулан СтIалдал, Кьасумхуьрел зирзибил кIватIна, лазим чкадал тухудай махсус машинри кIвалахзава.

Центрадал алай МФЦ-дин коллективди чпин дараматдин сергьят хъсандиз михьна, къацу елкадин тарар, цуьквер цана аллея кутуна, безетмишна.

И крара Маметов Тагьира, Исрафилова Сагьадата, Абдулмежидова Элинади, Пирмегьамедова Эминади, Агьмедова Алинади ва масабуру чпин активвал къалурна.

Махсус планда къалурнавай серенжемрин тереф хуьрерин жемятри, общественный тешкилатри кIевелай хуьзва. И мярекат рикIел атана тешкилун гъиле кьурбуруз вирида сагьрай лугьузва.

7-апрель Виридуьньядин сагъламвилин югъ я

Нателла ЭЛЬДАРОВА:

“Шекердин азар хаталуди я”

Алаудин ГЬАМИДОВ

Агьалийрин сагъламвал хуьнин месэла медени гьар са уьлкведа сифте чкадал эцигзава. ИкI, Виридуьньядин сагъламвилин югъ XIX асирдин юкьварилай - 1848-йисалай башламишна гьар йисан 7-апрелдиз къейдзава. Ам гьар йисуз къейд авунихъ чIехи метлеб ава, гьикI лагьайтIа инсанриз сагъламвилин кьетIенвал къалурун иллаки важиблу я. Вирида санал веревирд авун патал иллаки хци месэлаяр къарагъарзава, гьялун патал абур здравоохраненидин организацийрин вилик эцигзава.

ВОЗ-дин (Всемирная организация здравоохранения) членри вахт-вахтунда махсус конференцияр тухузва. Анрал жуьреба-жуьре уьлквейрин векилар докладар гваз экъечIзава. 1848-йисуз кьиле фейи сифте заседанидал а югъ тайинардай ва адаз сагъламвал яшайишдин югъ лугьудай къарар кьабулна. Тешкилатчийри гьар йисуз тема хкязава ва адаз талукь месэла гьялунив мукьуфдивди эгечIзава. Месела, 2013-йисуз а югъ гипертониядиз, 2014-йисуз гьашаратри кIасуниз ва адан нетижайриз, 2015-йисуз продуктрин хатасузвал хуьниз талукьарнавай. ЦIи лагьайтIа, и югъ **“Шекердин азардихъ (диабет) галаз женг!”** эвер гуник кваз кьиле тухузва.

И лишанлу йикъан вилик зун Махачкъалада кардик квай “Сагъламвал” центрадин эндокринолог **Нателла Зауровна ЭЛЬДАРОВАДИХЪ** галаз гуьруьшмиш хьана ва адавай вири патал чIехи метлеб авай и важиблу месэладиз талукь яз чи республикада гьихьтин гьалар аватIа суьгьбет авун тIалабна.

▪ **Нателла Зауровна, малум тирвал, алай йисуз Виридуьньядин сагъламвилин югъ “Шекердин азардихъ (диабет) галаз женг!” эвер гуник кваз кьиле тухузва. И азардиз икьван фикир гунин себеб вуч я?**

- Шекердин азар (диабет) хаталубурукай сад я. Инсан кьиникьал гъизвай хаталу азаррин жергеда ада пуд лагьай чка (рак, атеросклероз хкатайла) кьазва. Медикри тагькимарзава: гьуьрметлубур, жуван чандин къадир хьухь, ам хуьх! Вахтундамаз духтурдин патав алад, адан меслятрал кIевелай амал ая…

▪ **Икьван хаталу ам вучтин азар я? Ам акатунин себебар гьихьтинбур я. Азарлу тахьун патал вуч авуна кIанда?**

- “Диабет” азар сифте яз чи эрадин кьвед лагьай асирда хьайи духтур Аретиуса дуьздал акъудна. Алимди лагьанай: диабет зегьле ракъурдай, акьалтIай пис, азаб гудай азар я. Ада инсандин уьмуьр куьруь ийизва. Азарлуйри, цихъ къаних яз, гзаф яд ишлемишда, абурун сиверай кьур акъатда, мукьвал-мукьвал цвар агалтда..., сивихъ ягъиз, хъел къвез жеда.

1776-йисуз Англиядин духтур Добсона (1731-1784) ачухарайвал, азарлуйрин цвар адак шекер квайвиляй кIуьгьуьди жеда. Гьавиляй адаз шекердин азар лугьузва. Бедендик инсулин (гормон поджелудочной железы) кьит хьайила, ивидик шекер гзаф жезва... Азарди инсандин дамарар, нервийрин ва гьакI маса органин къурулуш харапIзава.

▪ **Диабетдик азарлубурун кьадар гзаф яни? Абур сагъарун духтуррин вилик акъвазнавай важиблу месэлайрикай сад я, тушни?**

- ВОЗ-дин делилралди, исятда дуьньяда 6% (тахминан 284,7 миллион) инсанар диабетдик азарлу я. Гележегдани гьалар хъсан жедайдак умуд кутаз жезвач. Пешекаррин фикирдалди, азарлуйрин кьадар къвердавай артух жезва, 2030-йисуз 438,4 миллиондив агакьун мумкин я. Диабетдик азарлубурун кьадар гьакъикъатда регистрация авунвайдалай 2-4 сеферда гзаф я. Вучиз лагьайтIа, чIехи пай азарлуяр, иллаки кьезил жуьреда кефсузбур, духтурдин патав физвач.

КУЬРУЬ КЪЕЙД.
Нателла Зауровна ЭЛЬДАРОВА 1985-йисан 6-июндиз Махачкъала шегьерда дидедиз хьана. Республикадин меркездин 1-нумрадин школа, 2008-йисуз Москвада Сеченован тIварунихъ галай медакадемия (ММА) акьалтIарна. Ахпа ординатурада кIелна, эндокринологвилин пеше къачуна. Сад лагьай категориядин духтур-эндокринолог яз Махачкъаладин “Сагъламвал” центрада кIвалахзава...

▪ **Азарлу хьунин себебар гьихьтинбур, диабет вуж патал иллаки хаталу я?**

- Ирс яз атунилай гзаф аслу я - яни эгер диде, буба диабетдик азарлу тиртIа, ам абурун невейрихъни галукьунин еке хаталувал ава. Кьвед лагьайди, кьадарсуз куьк хьун. Эгер диде-буба диабетдик азарлу хьайиди малум ятIа, бедендин къайгъуда хьана кIанда - куькармир! Ирс яз атунин ва бедендин заланвилин хаталувал авай гзаф куьк инсанри туьнтвал, рикIин теспачавал авуна виже къведач. Идалайни гъейри, вирусрин азарар (эпидемиядин гепатит, грипп, ярар ва икI мад) галукьайбурузни шекердин азар акатунин хаталувал ава. Мадни, яшлу инсанар иллаки мукъаят хьун лазим я, вучиз лагьайтIа иммунитет (садахъай масадахъ галукьдай азаррин хура акъвазиз хьунин бажарагъ) зайиф хьуни диабет арадал гъун мумкин я.

Бязибуру шекердин азар гзаф ширин шейэр недайбурухъ галукьзавайди я лугьуз фикирзава. Абур махар я. Амма и гафарик кьелни квачиз туш. ГьикI лагьайтIа, гзаф ширинлухар ишлемишзавай инсанар, адет яз, кьадарсуз куьк жезва. Ида шекердин азардиз къуват гун мумкин я.

▪ **Ивидик шекердин кьадар артух хьанвайди гьикI чир жезва, ам гьикьван хьун лазим я ва уьзуьр гьикI тайинарзава?**

- Ивидик хьана кIанзавай глюкозадин адетдин кьадар сагъламвилин (ичIи рикIелай алцумайла) капиляррин ивидик - 5.6, дамаррин (венозный) ивидик - 6.1 хьун лазим я.

▪ **Азардин кар алай лишанар гьихьтинбур я?**

- Кар алай лишанрик акатзава: мукьвал-мукьвал цвар агалтун, сиверай кьур акъатиз, цихъ къаних хьун…

- *гьикьван каш квайди гьисс ийиз, незватIани, фад-фад яхун хьун;*
- *зайиф хьанвайди ва галатнавайди хьиз гьисс авун;*
- *вилерин ишигъ къвердавай квахьун;*
- *кIвачера тIал гьатун;*
- *кьилел гьал атун;*
- *инфекциядин азарар яргъалди сагъ тахьун...*

Мадни, шекердин азар квайдан хирер геждалди сагъ хъжедач, бедендин ифин агъуз аватда, фад галатда, дамарар агаж жез, тIимил тIарвал кваз, зурзунар алахьда. Бедендик квал акатда, гзаф буьвелар экъечIда, рикI алай чкада тIалар гьатда ва икI мад.

- **Шекердин азардик начагъ тахьун патал вуч авуна кIанда? Ам къизгъин тахьун патал гьихьтин серенжемар кьабулайтIа хъсан я?**

- Кутугай тIуьнал (диета) амал авун (йикъа вад сеферда) чарасуз я. Гзаф чIем квай шейэр, шекер, вирт,... ва маса ширинлухар жезмай кьван тIимиларна, вечрен лацу як (хурун), куьк тушир балугъ, салан майвайрин хуьрекар, хъчарин ширеяр, шекер квачир компотар ишлемишуниз гзаф фикир це. Чранвай шейэр ругунвайбуралди эвез ая. Жезмай кьван газ квай хъвадай шейэр, кьурай, кьел квай шейэр тIимилара. Гзаф тади тагана, физкультурадал машгъул хьухь, михьи гьавадал гзаф сейр ая. Жуван чандин къадир аваз, духтурдин меслятрал гьикьван амал авуртIа, гьакьван хийир жеда.

- **Жувазни хабар авачиз, и азар галукьна. Ам сагъар хъувун патал гзаф вахт герек жезвани?**

- Гьайиф хьи, шекердин азар - им хронический (яни яргъалди сагъарна кIанзавай) азар я. Къенин юкъуз ам михьиз сагъардай дарманарни бегьем авач. Анжах жува-жуван чандал гуьзчивал артухарна, духтуррин меслятрал амал авун чарасуз я.

- **И хаталу азардиз талукь яз чи республикада гьихьтин гьалар ава?**

- За винидихъни къейд авурвал, шекердин азар квайбурун кьадар вири дуьньяда къвердавай артух жезва. Гьа жергедай яз, - чи республикадани. ИкI, 1981-йисуз Дагъустанда шекердин азар квай 2500 кас регистрация авунвай. 2012-йисан сифте кьилера азарлуйрин кьадар 25 агъзурдав агакьна, яни 30 йисан къене и рекъем 10 сеферда артух хьанва.

Алай вахтунда Дагъустанда шекердин азар квай 75-100 агъзур кас (регистрация тавунвайбурни гьисаба кьурла) ава. Гьалариз килигайла, 2030-йисуз чи республикада диабетдик азарлубурун кьадар 80-90 агъзурдав агакьун мумкин я.

▪ **Азарди са артух кьил хкаж тавун патал гьихьтин дарманар ва гьикI ишлемишайтIа хъсан я?**

- Шекердин азар сагъарун патал ишлемишна кIанзавай дарманар гзаф ава. Амма абур анжах эндокринолог духтурди хкяна, гьада лагьайвал ишлемишна кIанда.

▪ **Нателла Зауровна, маракьлу суьгьбетдай чухсагъул!**

- Куьни сагърай, садни азарлу тахьурай!

“АЙБОЛИТ”

Чир хьун хъсан я

“Айболит” газетдай.
Гьазурайди - Нурдин РАШИДОВ

ТIимил ксузва

АХВАР ТАХЬАЙ ЙИФЕЛАЙ ГУЬГЪУЬНИЗ БЕДЕН ЗАЙИФ ЖЕЗВА. И КАР СЕБЕБ ЯЗ АЗАРРИНИ КЬИЛ ХКАЖЗАВА. ВУЧ ИЙИН?

Ксудалди вилик сейр ийин

Чи ата - бубаяр ахваргай тух жезвай, вучиз лагьайтIа электричество авачир: рагъ акIанмаз ксусзвай, сифте кIекери гьарайнамаз, рагъ акьурла ахваркай кватзавай.

Бес чна ксудалди вуч ийизва? Ял ядай багъда сейр ийизвани? Вирида-ваъ! Чун боевикриз килигзава, кIвалин крар хъийизва, ахпа садлагьана ахвариз фена, кьилни беден секин хьана кIанзава. Абурун кьил чпивай вуч кIанзаватIа акъатзавач. Ахвар ийидалди вилик 2-3 сят амаз кьилиз, бедендиз гуж гудай кIвалахар акъвазарун герек я эхир!

Ксузвай чка - анжах ахвар патал!

Квез чидани, таза аялриз хур (тIуьн) кроватдал гун вучиз меслят къалурзавачтIа? Герек, аял гъавурда акьан: кровать анжах ксун патал я, тIуьн-хъун, къугъунар маса чкадал авуна кIанда. Амма чун ксузвай чкайра телевизор, компьютер, телефон ва, Аллагьдиз чир хьуй, мад вуч жезватIа. Ихьтин чкада мефтIеди гьикI кьил акъудрай, ксудани, гуьгьуьлар шад яз къугъвадани?

Гьикьван ксуда?

Кьилди куьн ксун патал шумуд сят герек ятIа, гьикI чирда? Ирид сятда ахвар авунилай башламишна. Эгер пакамахъ куьн лап фад ахварай аватзаватIа, няниз 15 декьикьадин геж ксус. Себеб хьанач ман? Са гьафтедилай ахвар мад 15 декьикьадин тIимилара. Эгер куьне юкъуз ахвар галайди гьисс ийизватIа, квез ахвар бес жезвайди туш. Ихьтин дуьшуьшда 15 декьикьадин фад ксус. Гьа икI гьафтеда 15-15 декьикьадин ахвар ийидай вахт алава хъувурла куьне йифиз секинвал, юкъузни хъсан гуьгьуьл гьисс ийида. Жуван организмдиз яб це, ахвар тартибдик кутаз квез гьада вичи куьмек гуда.

Мекьивилиз - “Ура”

Ванна къайи цяй (20-25С) ацIура ва 20 декьикьада викIегьдаказ гьа це гьахьа. Ида 2 сятинилай бедендин температура агъуз аватунал гъида. Ахвар агалтай вун фад ва кIевиз ксуда.

Юкъуз ксумир!

Лап фад ксун тавун (чарасузвал фикирда кьуна) ва юкъуз ахвар тавун патал чалишмишвал ая.

Мес важиблу я

Ахварик квайла, куь кьулан тар, кIвачел алайла хьиз, дуьз хьун лазим я. Туьк авай месерни кьадарсуз хъуьтуьл хъуьцуьганар - яргъаза! Дуьз тушир диванарни куь хатур такIанбуруз пишкеш ая. Ксузвай чкадин винел пад дуьзди ва кIевиди, бедендин заланвили агъуз тийидайди хьун черек я. Хъуьцуьган агъузди, вичел кьил дуьз акъваздайди къачу. Йифен ял ядай вахт S гьарфунин жуьреда аваз къулай жеда: метIер са жизви кьвечIуьларна, кьил виликди алгъура. Гьа са вахтунда са къвалал къатук, са хъуьцуьган кьилик кутур, сад кIвачерин арада тур.

Ксузвай кIваляй гзаф ван ийизвай сят, телефон ва радио акъудур. Михьи гьава жедайвал, дакIар ахъаз тур, вентилятор кутур.

Кофе ахварин душман я

Ахварал тефиз тади гузвани? Куьне йикъа шумуд къапуна авай кофе хъвана ва эхиримжиди мус хъвана? Кофеинди нервный система ачухарзава, ахварал ракъурзавач. Яни ам ахварин душман я.

Нетижаяр кьуна, амай кимивилерни къейдна

Хазран КЬАСУМОВ

МУКЬВАРА Сулейман-Стальский райондин центральный больницада медицинадин работникрин гегьенш совещание кьиле фена. Адан кІвалахда муниципальный райондин кьил **Нариман АБДУЛМУТАЛИБОВА**, Дагъустан Республикадин здравоохраненидин министерстводин патай куратор, Махачкъала шегьердин сагъламвал гуьнгуьна хтунин центральный больницадин кьилин духтур **Хажимурад МОЛАЕВА**, здравоохраненидин министерстводин кьилин эксперт **Рита МУГУЧАЕВАДИ**, администрациядин кьилин заместитель **Саид ТЕМИРХАНОВА**, ЦРБ-дин кьилин духтур **Максим ХАНБАЛАЕВА**, адан заместителри, отделрин заведующийри, хуьрерин фельдшервилинни акушервилин ва медицинадин пунктарин кьилин духтурри, райондин Общественный палатадин председатель **Алимет МЕЙЛАНОВА**, Агъсакъалрин Советдин председатель **Фахрудин ОСМАНОВА**, ветеранрин Советдин председатель **Абдулаким ГЬАЖИМУРАДОВА**, райондин информационный агентстводин векилри иштиракна.

Совещанидал райондин центральный больницадин коллективди 2015-йисуз агъалийрин сагъламвал хуьн ва мягькемарун патал тухвай кІвалахдикай, алай йисуз вилик акъвазнавай везифайрикай ЦРБ-дин кьилин духтур Максим Ханбалаева гегьенш доклад авуна. Ада къейд авурвал, Дагъустан Республикадин Кьил **Рамазан Гьажимурадович АБДУЛАТИПОВА** РД-дин Халкьдин Собранидиз раиж авур Чарче медицинадин идарайрин кІвалахдиз еке чка ганва, ана медицинадин идарайра инсанрив эгечІзавай тегьер дегишарун лазим тирди къалурнава, везифаяр тайинарнава.

Лагьана кІанда, Дагъустан Республикадин здравоохраненидин министерстводин коллегиядал, алатай йисан кІвалахдин нетижаяр кьадайла, агьалийрин сагъламвал хуьн ва мягькемарун патал райондин центральный больницади, ФАП-рини медпунктари тухузвай кІвалахдиз рази жедай къимет гана. Гьакъикъатдани, районда медицинадин идарайрин материально-технический база мягькемарунин рекьяй кІвалахда хъсанвилихъ дегишвилер хьанва. 2015-йисуз поликлиникада капитальный ремонтар акьалтІарна. И кІвалахриз 50 миллион манатдилай виниз пул харжна. ЦРБ-да ремонтрин кІвалахар давам жезва.

Маса рекьерайни разивалдай крар тІимил авач.

ЦРБ-дихъ, санлай райондин медицинадин работникрихъ хьанвай хъсан нетижайрикай лугьунихъ галаз санал М.Ханбалаев гьялиз тахьанвай месэлайрал, медработникри кІвалахда рехъ гузвай кимивилерални гегьеншдиз акъвазна. ИкІ, районда хайи аялар 6 югъни тахьанмаз рекьизвай, азарлу аялар хазвай дуьшуьшар жезва. Начагъ аялрин патав духтурар анжах эверайла физва, абурухъ галаз профилактикадин кІвалах тухузвач.

Чахуткадик азарлубурухъ, кІвачел заланзавай дишегьлийрихъ галаз бес кьадар кІвалах тухузвач, диспансеризация тухузвай гьалдални разивал ийиз жедач. Терапиядин рекьяйни участковый духтурри зайифдиз кІвалахзава. Районда рентгенологдин къуллугъ авач, зегьметдиз къабил инсанар кьинин дуьшуьшар гзаф жезва.

Центральный больницада наркологдин, аялрин анестезиологдин, реаниматологдин пешекаррин месэла къени гьялнавач, аялрин уролог, эндокринолог, андролог авач. Аялар хадай отделенидин духтуррин кІвалахдилай агьалийри иллаки гзаф арза-ферзе ийизва…

Совещанидал чеб кьиле авай къуллугърин кІвалахдикай малуматар гваз ЦРБ-дин кьилин терапевт **Эльвира МИРЗЕХАНОВА**, хирургиядин отделенидин заведующий **Седредин СУЛЕЙМАНОВ**, акушер-гинеколог **Роза ШАМСУДИНОВА**, кьилин педиатр **Зилфи АЛАГЬКЪУЛИЕВА**, духтур-кардиолог **Анжела МУКАИЛОВА**, ЦРБ-дин кьилин духтурдин заместитель **Мегьамед ФАТАХОВ** рахана.

- Сулейманан Стальский райондин кураторвиле зун мукьвара хкянавайди я, - лагьана Хажимурад Молаева. - Заз жуван кІвалах, сифте нубатда, медицинадин жигьетдай районда гьалар хъсанаруникай ибарат яз аквазва. И кар патал зун райондиз мукьвал-мукьвал къведа, центральный больницадин, ФАП-рин ва медпунктарин кІвалахрихъ галаз мукьувай таниш жеда, гьялун лазим тир месэлаяр Дагъустан Республикадин здравоохраненидин министерстводин вилик эцигда.

Совещанидал медицинадин идарайрин вилик акъвазнавай месэлаярни веревирдна. ИкІ, ЦРБ-дин кьилин духтур Максим Ханбалаева ва отделенийрин заведующийри лагьайвал, медработникри "Хатасуз дидевал", "Сагълам аял", "Вакцино-профилактика", "Чахуткадихъ галаз женг чІугун" ва маса тайин метлебдин программаяр кьилиз акъудуниз, агьалийрин арада профилактикадин кІвалах тухуниз медицинадин идарайрин материально-технический база хъсанаруниз, амай кимивилер арадай акъудуниз ва ихьтин маса кІвалахриз иллаки фикир гуда.

РД-дин здравоохраненидин министерстводи вичин кІвалах хъсанарун патал кьабулнавай тайин метлебдин программайрикай мярекатдал и министерстводин кьилин эксперт Рита Мугучаевади гегьеншдиз суьгьбетна, райондин Общественный палатадин председатель Алимет Мейланова райондин центральный больницадин кІвалах хъсанардай теклифар гъана, меслятар къалурна.

Муниципальный райондин кьил Нариман Абдулмуталибова вичин рахунар республикадин здравоохраненидин министерстводай атанвай мугьманар тебрик авунилай башламишна.

- Райондин центральный больницадин, хуьрера авай ФАП-рин, медпунктарин кІвалах чи кьетІен гуьзчивилик ква, чун анриз мукьвал-мукьвал физва, - лагьана Н.Абдулмуталибова. - Хъсан кІвалахар гзаф ава, амма кимивилер, гьялна кІанзавай месэлаярни тІимил туш. Мярекатдал рахай ЦРБ-дин кьилин духтурдиз, отделенийрин заведующийриз амай кимивилер чизва, чпин хиве авай жавабдарвални абуру гьиссзава. Им хъсан кар я. Гьавиляй умуд кутаз кІанзава хьи, кІвалахар хъсанвилихъ дегиш жеда.

Мукьвара инфекционный отделенидани капитальный ремонтрин кІвалахар башламишнава. Анаг лап чІуру гьалда аваз гзаф йисар тир. Умудлу я, алай йисуз отделенида ремонтрин кІвалахар акьалтІарда. Аваданламишунин мураддалди ЦРБ-дин гьаятда 400-далай виниз къелемар цанва. Им хъсан кар я, амма больницадин патарив михьивилер хуьзвай гьалдал разивал ийиз жедач.

Духтуррин кІвалахдилай райондин администрациядиз арза-ферзе ийизвай дуьшуьшарни ава. Чкайрал профилактикадин кІвалах тухузвай гьалдилайни разивал ийиз жедач. Аялар кьинин дуьшуьшар хьун лазим туш. Лацу халат алайбур пак, михьи инсанар я, абурун гъиле инсанрин кьисмет ава. И кар са медработникдини са вахтундани рикІелай ракъурна кІандач. Къенин мярекатдал медработникрин кІвалахдикай, нукьсанрикай ачух рахунар кьиле фена. Чаз цІийи кураторни хьанва, адан ихтилатрихъ, теклифрихъни чна яб акална. Республикадин здравоохраненидин министр Танка Ибрагьимовахъ галазни чи алакъаяр хъсанбур я. Чаз амай кимивилер арадай акъудуниз, районда сагъламвал хуьнин ва мягькемарунин кІвалах хъсанаруниз куьмек гудайдахъ зун инанмиш я.

Медицинадин работникрин гегьенш совещанидилай гуьгъуьниз Нариман Абдулмуталибов, Хажимурад Молаев, Рита Мугучаева ва жавабдар маса ксар ЦРБ-дин инфекционный отделенида ремонтрин кІвалахар кьиле физвай ва аялар хадай отделенида кІвалах тешкилнавай гьалдихъ галаз таниш хьана.

Чернобылдин къурбандрин къайгъуда

Нурдин РАШИДОВ

Малум тирвал, алай йисан 26-апрелдиз Чернобылдин АЭС хъиткьинайдалай инихъ 30 йис тамам жезва. А вахтунин мусибатрик телеф ва хасаратвилер хьайибурун сан-гьисаб авачир.

А девирдин гьарайдиз чи республикадини гьай лагьанай. Хейлин жегьилри ва пешекарри гьа мусибатрин цІаяра иштиракна. Нетижада хейлинбур телеф, гзафбуруз хасаратвилер хьана.

Лугьун лазим я, Чернобылдин вакъиайрин иштиракчияр хьайибур, абурун хизанар гьукуматди фикир тагана тунач. ИкІ, Дагъустан Республикадин зегьметдин ва яшайишдин рекьяй вилик тухунин министрдин заместитель З.А.Багомедова лугьузвайвал, къуватда авай законодательстводин бинедаллаз 2015-йисуз республикадин агьалияр социальный рекьяй хуьдай органри чернобылдин радиациядик акатай гражданриз федеральный бюджетдин гьисабдай санлай 615 миллионни 552 агъзур манат пул ганва.

Социальный рекьяй хуьнин кьилдин серенжемрин гьисабдай яз недай-хъвадай (продовольственный) товарар къачун патал сагъламвилиз зиян хьанвайбуруз, телеф хьайибурун хизанриз гьар вацра ва йиса гузвай пулуни 66 миллионни 341 агъзур манат тешкилзава.

Идалайни гъейри, яшайишдин кІвалер къачун патал 73 иштиракчидиз ва радиациядин нетижаяр терг авуна иштиракайбурун хендедайриз санлай 271 миллионни 895 агъзурни 100 манатдин сертификатар ганва.

Чернобылдин мусибатра иштиракайбур патал вири рекьерай тухузвай кІвалах 2016-йисузни давамардайвал я.

"АЙБОЛИТ"
Чир хьун хъсан я

"Айболит" газетдай гьазурайди - Надият ВЕЛИЕВА

- **ПІапІрусди** рикІин азарар арадал гьизва. Ам чІугун гадарайлани рикІин азаррин халалувал 15 йисуз давам жезва.
- **Жигерар** никатиндикай михьи авун патал, гьар юкъуз цІийиз гьазурнавай газаррин миже ишлемишун хийирлу я.
- **РикІин** кІвалах къайдадикай хкатнавайла, хвоядин таза пешерал ва нарат тарцин чкалрал (гьар сад хуьрекдин 5 тІурунавайди) са литр ргазвай яд илична, 15 декьикьада ругуна, термосдиз цана пакамалди тада. Ахпа ам куьзна, йикъа 3-4 сеферда 2/3 стакандавайди ишлемишда.
- **Давленидихъ** галаз алакъалу яз кьил тІазвайла, цІвелерал мелиссадин таза хъчар эцигна, дасмал галчукда.
- **Инфаркт**, инсультдикай къутармиш хьун патал, гьар са кас гьи яшда аваз хьайитІани физкультурадал машгъул хьун чарасуз я. Месела, гьар юкъуз зур сятда михьи гьавадал къекъведа ва я йикъа 7 агъзур кам къачуда.
- **Яргъал** чІугур уьгьуьяр актанавайла, хуьрекдин 2 тІурунавай дуьдгъвер, какадин 2 къиб, чайдин са тІурунавай къуьлуьн гъуьр, чайдин 2 тІурунавай вирт вири сад-садак какадарна, мукьвал-мукьвал чайдин са тІурунавайди ишлемишда.
- **Дарчинри** куьк инсанриз яхун хьуниз куьмек гуда. Англиядин диетологри дарчинар вирибуруз ишлемишун меслят къалурзава. Ада ивидик квай холестериндин ва шекердин кьадар тІимиларзава, обменный процессар йигинарзава.

Ам чайдиз, кофедиз ва хапІайриз вегьена ишлемшда.

- **Февралдиз**, мартдиз гзаф инсанрин давление хкаж жеда. И вахтунда михьи гьавадал къекъуьн ва яргъалди кусун хийирлу я. ГьакІни юкъуз уькІуь са помидор ва я са афни тІуьн меслят къалурзава.

понедельник, 11 апреля

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

8.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
11:35 Местное время. Вести-Дагестан
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
17:30 Местное время. Вести-Дагестан
18.20 ТОКС ведет поиск. Село Гуниб-Ругуджа-Каспийск
18.35 «Радость слова». День православной книги
19.00 Акценты. Аналитическая программа Ильмана Алипулатова
19.30 Реклама
19:35 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.30 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» Даниялу Казиеву 60 лет
08.10 Мультфильм
08.30 Х/ф «Короткие встречи»
10.30 «Поколение» Курбанали Магомедов
11.00 Ток-шоу «Концепция»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 Опера «Ирчи Казак»
14.00 «Подробности»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Владыка морей»
16.00 Мультфильмы
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «Трембита»
18.30 Мультфильм
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил» «На виду» Совет старейшин табасаранского народа
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 Х/ф «Поединок в горах»
21.50 «Круглый стол»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей. Махачкала
23.20 Д/с «Затерянные миры»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на табасаранском языке «Мил» «На виду» Совет старейшин табасаранского народа
01.30 Т/с «Владыка морей»
02.35 Х/ф «Плата за страх»
05.00 «Круглый стол»
05.25 Х/ф «Трембита»

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.20 "Контрольная закупка"
9.50 "Жить здорово!"
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.15 "Пусть говорят".
13.25 "Таблетка".
13.55 "Время покажет".
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет".
16.00 "Мужское/Женское".
17.00 "Наедине со всеми".
18.00 "Вечерние новости".
18.45 "Давай поженимся!"
19.50 "Пусть говорят".
21.00 "Время".
21.30 Т/с "Лестница в небеса"
23.40 "Вечерний Ургант".
0.00 "Познер".
1.00 Ночные новости.
1.15 "Время покажет".
2.10 "Наедине со всеми".
3.00 Новости.
3.05 "Наедине со всеми".
3.15 "Модный приговор".
4.15 "Контрольная закупка".

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России".
9.00 "Вести".
9.15 "Утро России".
9.55 "О самом главном".
11.00 "Вести".
11.35 "Местное время. Вести - Москва".
11.55 Т/с "Тайны следствия".
14.00 "Вести".
14.30 "Местное время. Вести - Москва".
14.50 "Вести. Дежурная часть".
15.00 Т/с "Без следа".
17.00 "Вести".
17.30 "Местное время. Вести - Москва".
17.50 "Вести".
18.15 "Прямой эфир".
19.35 "Местное время. Вести - Москва".
20.00 "Вести".
21.00 Т/с "Следователь Тихонов". "Визит к Минотавру".
23.55 "Честный детектив".
0.50 "Особый отдел. Контрразведка". "Иные. На пределе чувств".
2.25 Т/с "Срочно в номер! 2"
3.25 "Пугачева, Распутина... Все звезды Дербенева".
4.25 "Комната смеха".

НТВ

5.00 Т/с "Супруги".
6.00 "Новое утро".
9.00 Т/с "Возвращение Мухтара".
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Москва. Три вокзала".
12.00 "Суд присяжных".
13.00 "Сегодня".
13.20 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
13.50 "Место встречи".
14.55 "Зеркало для героя".
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
18.00 "Говорим и показываем".
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Невский".
22.30 "Итоги дня".
22.55 Т/с "Морские дьяволы. Смерч".
0.50 "Место встречи".
2.00 "Зеркало для героя".
3.00 "Следствие ведут".
4.00 Т/с "Дознаватель".

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.05 Х/ф "Ход конем".
9.40 Х/ф "Я объявляю вам войну".
11.30 "События".
11.50 "Постскриптум".
12.50 "В центре событий".
13.55 "Осторожно, мошенники! Золотая капуста".
14.30 "События".
14.50 "Городское собрание".
15.35 Х/ф "Ложь во спасение"
17.30 "Город новостей".
17.40 Т/с "Сразу после сотворения мира"
19.40 "События".
20.00 "Право голоса".
21.45 "Петровка, 38".
22.00 "События".
22.30 "Ледниковый параграф". Спецрепортаж.
23.05 "Без обмана". "Масло масляное".
0.00 "События. 25-й час".
0.30 Х/ф "Время счастья".
2.35 Х/ф "Безотцовщина".
4.05 Д/ф "Людмила Гурченко. Блеск и отчаяние".
4.50 Д/ф "Советский космос: четыре короля".

ЗВЕЗДА

6.00 Новости. Главное.
6.45 Х/ф "Горячая точка".
8.15 Т/с "В июне 41-го"
9.00 Новости дня.
9.15 Т/с "В июне 41-го"
10.00 Военные новости.
10.05 Т/с "В июне 41-го"
13.00 Новости дня.
13.15 Д/с "Освобождение". "Растенбургско-Хейльсбергская наступательная операция".
13.45 Т/с "Спецотряд "Шторм" (Россия - Украина).
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с "Спецотряд "Шторм" (Россия - Украина).
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с "Предатели с Андреем Луговым". "Сергей Моторин".
19.20 "Специальный репортаж".
19.45 "Теория заговора".
20.05 Т/с "Охота на Вервольфа" (Украина).
22.05 Новости дня.
22.30 "Звезда на "Звезде".
23.15 Х/ф "По данным уголовного розыска..."
0.45 Д/ф "Королев. Обратный отсчет".
1.45 Х/ф "Земля моего детства".
4.45 Д/ф "С земли до луны".
5.30 Д/с "Хроника победы".

REN TV

5.00 "Секретные территории".
6.00 "Документальный проект".
7.00 "С бодрым утром!"
8.30 "Новости".
9.00 "Военная тайна с Игорем Прокопенко".
11.00 "Документальный проект". "Новый ковчег".
12.00 "Информационная программа 112".
12.30 "Новости".
13.00 "Званый ужин".
14.00 Х/ф "Апокалипсис". (США).
16.05 "Информационная программа 112".
16.30 "Новости".
17.00 "Тайны Чапман".
18.00 "Самые шокирующие гипотезы".
19.00 "Информационная программа 112".
19.30 "Новости".
20.00 Х/ф "Рэд 2". (США - Франция - Канада).
22.00 "Водить по-русски".
23.00 "Новости".
23.25 Х/ф "Иллюзия полета". (США).
1.20 "Самые шокирующие гипотезы".
2.20 "Секретные территории".
3.15 "Тайны Чапман".
4.15 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко".

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 Утро на "5". (6+).
9.30 "Место происшествия".
10.00 "Сейчас".
10.30 Т/с "Убойная сила". "Последний причал"
11.20 Т/с "Убойная сила". "Последний причал"
12.00 "Сейчас".
12.30 Т/с "Убойная сила". "Последний причал"
12.45 Т/с "Убойная сила". "Последний причал"
13.40 Т/с "Убойная сила". "Последний причал"
14.30 Т/с "Убойная сила". "Бабье лето".
15.25 Т/с "Убойная сила". "Второе дно".
15.30 "Сейчас".
16.00 Т/с "Убойная сила". "Второе дно".
16.45 Т/с "Убойная сила". "Принцип вины".
17.35 Т/с "Убойная сила". "Подземка".
18.30 "Сейчас".
19.00 Т/с "Детективы". "Кушать продано".
19.40 Т/с "Детективы". "Двоечник".
20.25 Т/с "След". "Голод".
21.15 Т/с "След". "Зеркало".
22.00 "Сейчас".
22.25 Т/с "Последний мент"
23.15 "Момент истины".
0.10 "Место происшествия. О главном".
1.10-5.25 Т/с "Детективы". "Двоечник".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут.
7.30 6 кадров.
8.05 По делам несовершеннолетних.
10.05 Давай разведемся!
12.05 Д/ф "Понять. Простить".
13.15 Кризисный менеджер.
14.15 Мелодрама "Минус один".
18.00 6 кадров.
18.05 Т/с "Она написала убийство".
19.00 Т/с "Условия контракта".
21.00 Т/с "Подкидыши". (Украина).
23.00 Д/с "Я его убила".
0.00 6 кадров.
0.30 Х/ф "Гардемарины, вперед!"
Профилактика.
3.30 Кризисный менеджер.
4.30 Был бы повод.
5.30 Джейми: обед за 30 минут.

ИНДИЯ

0.10 Драма "Вид из окна".
2.40 "Биография кумиров: Абишек Баччан".
3.10 Боевик "Бездельник".
6.10 Комедия "Двойники".
9.00 "Секреты индийской кухни".
9.40 "Путешествие по Индии: Хампи".
10.00 Драма "Лысина не порок".
12.10 Драма "Семья, кровные узы".
15.10 Мелодрама "Прыжок гепарда".
18.10 Драма "Воздушные змеи".
21.10 Боевик "Столкновение".

КУЛЬТУРА

7.00 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.15 "Наблюдатель".
11.15 Х/ф "Удивительные приключения".
12.25 "Линия жизни". Б. Щербаков.
13.20 Х/ф "Старшая сестра".
15.00 "Новости культуры".
15.10 Х/ф "Развод по-итальянски".
16.50 Д/ф "Александр Кайдановский. Неприкасаемый".
17.45 "Исторические концерты". Давид Ойстрах. Наталья Гутман. Святослав Рихтер.
18.45 "Звездные портреты". "Георгий Гречко. Траектория судьбы".
19.15 "Спокойной ночи, малыши!"
19.30 "Новости культуры".
19.45 "Главная роль".
20.05 "Сати. Нескучная классика..." с С. Лейферкусом.
20.45 "Правила жизни".
21.10 Д/ф "Ливерпуль. Три грации, один битл и река".
21.30 "Тем временем".
22.15 Д/ф "Один из пяти миллионов".
23.30 "Новости культуры".
23.45 "Худсовет".
23.50 Д/ф "Григорий Соколов. Разговор, которого не было".
0.50 Д/ф "Поколения на переломе: отношения родства в искусстве и жизни".
1.30 "Pro memoria". "Венецианское стекло".
1.40 "Наблюдатель".
2.40 П. Чайковский. "Размышление" и "Pezzo Capriccioso".

вторник, 12 апреля

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

08.05-08.36 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
09:00 Канал национального вещания «Алшан» (на цахурском языке)
11:35 Местное Время. Вести Дагестан.
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
17:30 Местное время. Вести-Дагестан
18.20 «Чемпион из Куяда»
18.40 «Детство без границ»
18.50 Открытие Года гор в Кулинском районе
19.05 «Небеса размываю руками». Ко дню космонавтики
19:35 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на табасаранском языке «Мил»
08.00 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Д/с «Греция глазами гурмана»
09.20 Х/ф «Оружие ярости»
10.50 Год гор. Д/ф «Последний житель Гамсутля»
11.00 Х/ф «Поединок в горах»
12.30 Время новостей Дагестана
12.50 Д/ф «Дагестанская мозаика»
13.45 «Круглый стол»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Владыка морей»
16.00 Мультфильмы
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «Жаворонок»
18.30 Мультфильм
18.45 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Подробности»
20.40 «Бизнес Дагестана»
21.25 «Профессионал»
21.55 «Правовое поле»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей. Махачкала
23.20 Д/с «Затерянные миры»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
01.40 Т/с «Владыка морей»
02.45 «Профессионал»
03.10 Х/ф «Сансет Бульвар»
05.00 «Правовое поле»
05.30 Х/ф «Зайчик»

ПЕРВЫЙ

.**5.00** "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.20 "Контрольная закупка"
9.50 "Жить здорово!"
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.15 "Пусть говорят".
13.25 "Таблетка".
13.55 "Время покажет".
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет".
16.00 "Мужское/Женское".
17.00 "Наедине со всеми".
18.00 "Вечерние новости".
18.45 "Давай поженимся!"
19.50 "Пусть говорят".
21.00 "Время".
21.35 Т/с "Лестница в небеса".
23.45 "Вечерний Ургант".
0.20 Ночные новости.
0.35 "Звезда по имени Гагарин".
1.40 "Время покажет".
2.30 "Наедине со всеми".
3.00 Новости.
3.05 "Наедине со всеми".

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России".
9.00 "Вести".
9.15 "Утро России".
9.55 "О самом главном".
11.00 "Вести".
11.35 "Местное время. Вести - Москва".
11.55 Т/с "Тайны следствия".
14.00 "Вести".
14.30 "Местное время. Вести - Москва".
14.50 "Вести. Дежурная часть".
15.00 Т/с "Без следа".
17.00 "Вести".
17.30 "Местное время. Вести - Москва".
17.50 "Вести".
18.15 "Прямой эфир".
19.35 "Местное время. Вести - Москва".
20.00 "Вести".
21.00 Т/с "Следователь Тихонов". "Визит к Минотавру". "Ощупью в полдень".
23.55 "Вести.doc".
1.40 "Год на орбите". "Приключения тела. Испытание жарой".
3.15 Т/с "Срочно в номер. На службе закона".
4.15 "Комната смеха".

НТВ

5.00 Т/с "Супруги".
6.00 "Новое утро".
9.00 Т/с "Возвращение Мухтара".
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Москва. Три вокзала".
12.00 "Суд присяжных".
13.00 "Сегодня".
13.20 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
13.50 "Место встречи".
14.55 "Зеркало для героя".
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
18.00 "Говорим и показываем".
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Невский".
22.30 "Итоги дня".
22.55 Т/с "Морские дьяволы. Смерч".
0.50 "Место встречи".
1.55 "Зеркало для героя".
3.00 "Главная дорога".
3.40 "Дикий мир".
4.00 Т/с "Дознаватель".

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.15 "Доктор И..."
8.50 Х/ф "Их знали только в лицо".
10.35 Д/ф "Сергей Никоненко. О, счастливчик!"
11.30 "События".
11.50 Т/с "Отец Браун".
13.40 "Мой герой".
14.30 "События".
14.50 "Без обмана". "Масло масляное".
15.35 Х/ф "Ложь во спасение"
17.30 "Город новостей".
17.40 Т/с "Сразу после сотворения мира"
19.40 "События".
20.00 "Право голоса".
21.45 "Петровка, 38".
22.00 "События".
22.30 "Осторожно, мошенники!"
23.05 "Прощание. Никита Хрущев".
0.00 "События. 25-й час".
0.30 "Право знать!"
1.55 Детектив "Запасной инстинкт".

ЗВЕЗДА

6.00 "Звезда на "Звезде".
6.55 Д/с "Сделано в СССР".
7.10 Т/с "Паршивые овцы"
9.00 Новости дня.
9.15 Т/с "Паршивые овцы" (
10.00 Военные новости.
10.05 Т/с "Паршивые овцы"
12.00 "Процесс".
13.00 Новости дня.
13.15 "Специальный репортаж".
13.45,14.05 Т/с "Спецотряд "Шторм" (Россия - Украина).
14.00 Военные новости.
18.00 Новости дня.
18.30 Д/ф "Космонавт Комаров".
19.20 "Легенды армии с Александром Маршалом".
20.05 Т/с "Охота на Вервольфа" (Украина).
22.05 Новости дня.

22.30 "Звезда на "Звезде".
23.15 Х/ф "Порох".
1.10 Х/ф "Самые первые".
3.10 Х/ф "Корабль пришельцев".
5.05 Д/ф "Первый полет. Вспомнить все".

REN TV

5.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко".
6.00 "Документальный проект".
7.00 "С бодрым утром!"
8.30 "Новости".
9.00 "Военная тайна с Игорем Прокопенко".
11.00 "Документальный проект". "По следам богов".
12.00 "Информационная программа 112".
12.30 "Новости".
13.00 Премьера "Званый ужин".
14.00 Х/ф "Рэд 2". (США - Франция - Канада).
16.05 "Информационная программа 112".
16.30 "Новости".
17.00 "Тайны Чапман".
18.00 "Самые шокирующие гипотезы".
19.00 "Информационная программа 112".
19.30 "Новости".
20.00 Х/ф "Ромео должен умереть". (США).
22.10 "Водить по-русски".
23.00 "Новости".
23.25 Х/ф "Области тьмы".
1.20 "Самые шокирующие гипотезы".
2.20 "Секретные территории".
3.20 "Тайны Чапман".
4.20 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко".

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 Утро на "5". (6+).
9.30 "Место происшествия".
10.00 "Сейчас".
10.30 Т/с "Инкассаторы"
11.45 Т/с "Инкассаторы"
12.00 "Сейчас".
12.30 Т/с "Инкассаторы"
13.20 Т/с "Инкассаторы"
14.25 Т/с "Инкассаторы"
15.30 "Сейчас".
16.00 "Открытая студия".
17.30 "Актуально".
18.30 "Сейчас".
19.00 Т/с "Детективы". "Старик и любовь".
20.20 Т/с "След". "Живут студенты весело".
22.00 "Сейчас".
22.25 Т/с "Последний мент"
23.15 Т/с "След". "Один на всех".
0.00 Боевик "Львиная доля".
2.10-4.40 Т/с "ОСА". "Горький шоколад".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут.
7.30 6 кадров.
7.45 По делам несовершеннолетних.
9.45 Давай разведемся!
11.45 Д/ф "Понять. Простить".
12.55 Кризисный менеджер.
13.55 Т/с "Условия контракта"
16.00 Т/с "Подкидыши".
18.00 6 кадров.
18.05 Т/с "Она написала убийство".
19.00 Т/с "Условия контракта".
21.00 Т/с "Подкидыши".
23.00 Д/с "Я его убила".
0.00 6 кадров.
0.30 Х/ф "Гардемарины, вперед!"
3.20 Кризисный менеджер.
4.20 Был бы повод.
5.20 6 кадров.
5.30 Джейми: обед за 30 минут.

ИНДИЯ

0.10 Драма "Правители".
3.00 Мелодрама "Незаконченный роман".
6.10 Боевик "Драйв".
9.00 "Секреты индийской кухни".
9.40 "Путешествие по Индии: Дели".
10.00 Драма "Опасные съемки".
12.10 Мелодрама "Борьба за сокровища".
15.10 Боевик "Всеми правдами".
18.00 Боевик "Бесстрашный снова в бою".
21.10 Комедия "Влюбленная парочка".

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.15 "Наблюдатель".
11.15 Т/с "Коломбо". "Смерть протягивает руку".
12.30 Д/ф "Григорий Соколов. Разговор, которого не было".
13.30 "Пятое измерение".
14.00 Т/с "Анна Павлова" "Улица Росси".
15.00 "Новости культуры".
15.10 Д/с "Истории в фарфоре". "Цена секрета".
15.40 "Сати. Нескучная классика..." с С. Лейферкусом.
16.25 Д/ф "Один из пяти миллионов".
17.45 "Исторические концерты". Владимир Крайнев, Дмитрий Китаенко и АСО Московской государственной филармонии.
18.45 "Звездные портреты". "Юрий Гагарин. Звездный избранник".
19.15 "Спокойной ночи, малыши!"
19.30 "Новости культуры".
19.45 "Главная роль".
20.05 "Искусственный отбор".
20.45 "Правила жизни".
21.15 Д/ф "Не прикован я к нашему веку..."
21.45 "Игра в бисер" с И. Волгиным. "Творчество Даниила Хармса".
22.25 "Линия жизни". А. Леонов.
23.30 "Новости культуры".
23.45 "Худсовет".
23.50 "Критик". "Интеллигенты и циники... "Конец прекрасной эпохи" и "Райские кущи" А. Прошкина".
0.30 Т/с "Коломбо". "Смерть протягивает руку".

среда, 13 апреля

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

08.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
09:00 Канал национального вещания «Гюлистан» (на азербайджанском языке)
11:35 Местное время. Вести-Дагестан
17:30 Местное время. Вести-Дагестан
18.20 «Планета Культура»
19.30 Реклама
19:35 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу» Телеочерк "Турчи и турчинцы»
08.00 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Д/ф «Греция глазами гурмана»
09.20 Х/ф «Сансет Бульвар»
11.30 Год гор. Д/ф «Кубачинцы»
11.50 «Бизнес Дагестана»
12.30 Время новостей Дагестана
12.50 «Правовое поле»
13.20 «В центре культур» Касумкент
13.40«Профессионал»
14.05 «Подробности»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Владыка морей»
16.00 Мультфильмы
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «Крепостная актриса»
18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» «Голос поэта»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Глянец»
20.50 «Память поколений» Абдулхаким Исмаилов
21.25 «Жилой мир»
21.50 «Вдохновение»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 Д/с «Затерянные миры»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» «Голос поэта»
01.30 Т/с «Владыка морей»
02.35 «Глянец»
02.55 Х/ф «Великий диктатор»
05.00 «Жилой мир»
05.20 Х/ф «Крепостная актриса»

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.20 "Контрольная закупка".
9.50 "Жить здорово!"
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.15 "Пусть говорят".
13.25 "Таблетка".
13.55 "Время покажет".
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет".
16.00 "Мужское/Женское".
17.00 "Наедине со всеми".
18.00 "Вечерние новости".
18.45 "Давай поженимся!"
19.50 "Пусть говорят".
21.00 "Время".
21.35 Т/с "Лестница в небеса".
23.45 "Вечерний Ургант".
0.20 Ночные новости.
0.35 "Структура момента".
1.40 "Наедине со всеми".
2.35 "Время покажет".
3.00 Новости.
3.05 "Время покажет".

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России".
9.00,11.00 "Вести".
9.15 "Утро России".
9.55 "О самом главном".
11.35 "Местное время. Вести - Москва".
11.55 Т/с "Тайны следствия".
14.00 "Вести".
14.30 "Местное время. Вести - Москва".
14.50 "Вести. Дежурная часть".
15.00 Т/с "Без следа".
17.00 "Вести".
17.30 "Местное время. Вести - Москва".
17.50 "Вести".
18.15 "Прямой эфир".
19.35 "Местное время. Вести - Москва".
20.00 "Вести".
21.00 Т/с "Следователь Тихонов". "Город принял".
22.55 "Специальный корреспондент".
0.35 "Частные армии. Бизнес на войне". "Как оно есть. Соя".
2.50 Т/с "Срочно в номер. На службе закона".
3.50 "Комната смеха".
4.45 "Вести. Дежурная часть".

НТВ

5.00 Т/с "Супруги".
6.00 "Новое утро".
9.00 Т/с "Возвращение Мухтара".
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Москва. Три вокзала".
12.00 "Суд присяжных".
13.00 "Сегодня".
13.20 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
13.50 "Место встречи".
14.55 "Зеркало для героя".
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
18.00 "Говорим и показываем".
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Невский".
22.30 "Итоги дня".
22.55 Т/с "Морские дьяволы. Смерч".
0.50 "Место встречи".
1.50 "Зеркало для героя".
2.50 Т/с "Дознаватель".

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.10 "Доктор И..."
8.40 Х/ф "Сладкая женщина".
10.35 Д/ф "Олег Янковский. Последняя охота".
11.30 "События".
11.50 Т/с "Отец Браун". (Великобритания).
13.40 "Мой герой".
14.30 "События".
14.50 "Прощание. Никита Хрущев".
15.40 Х/ф "Марафон для трех граций"
17.30 "Город новостей".
17.50 Т/с "На одном дыхании"
19.40 "События".
20.00 "Право голоса".
21.45 "Петровка, 38".
22.00 "События".
22.30 "Линия защиты".
23.05 "Хроники московского быта. Женщины первых миллионеров".
0.00 "События. 25-й час".
0.25 "Русский вопрос".
1.10 Т/с "Отец Браун". (Великобритания).
2.50 Х/ф "Ход конем".
4.10 Д/ф "Боль".
5.30 "Осторожно, мошенники!"

ЗВЕЗДА

6.00 "Звезда на "Звезде".
6.55 "Служу России".
7.30 "Научный детектив".
7.50 Х/ф "Переправа".
9.00 Новости дня.
9.15 Х/ф "Переправа".
10.00 Военные новости.
10.05 Х/ф "Переправа".
11.05 Т/с "Ловушка"
12.00 "Особая статья".
13.00 Новости дня.
13.15 "Теория заговора".
13.45 Т/с "Спецотряд "Шторм" (Россия - Украина).
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с "Спецотряд "Шторм" (Россия - Украина).
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с "Предатели с Андреем Луговым". "Виктор Шеймов".
19.20 "Последний день".
20.05 Т/с "Операция "Горгона"
22.05 Новости дня.
22.30 "Звезда на "Звезде".
23.15 Х/ф "Хроника пикирующего бомбардировщика".
0.50 Х/ф "Полет птицы".
3.30 Х/ф "Обелиск".
5.30 Д/с "Москва фронту".

REN TV

5.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко".
6.00 Документальный проект.
7.00 "С бодрым утром!"
8.30 "Новости".
9.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко".
11.00 "Документальный проект". "Дети древних богов".
12.00 "Информационная программа 112".
12.30 "Новости".
13.00 "Званый ужин".
14.00 Х/ф "Ромео должен умереть". (США).
16.05 "Информационная программа 112".
16.30 "Новости".
17.00 "Тайны Чапман".
18.00 "Самые шокирующие гипотезы".
19.00 "Информационная программа 112".
19.30 "Новости".
20.00 Х/ф "Защитник". (США - Великобритания).
21.45 "Смотреть всем!"
23.00 "Новости".
23.25 Х/ф "Метро". (США).
1.40 "Самые шокирующие гипотезы".
2.40 "Секретные территории".
3.40 "Тайны Чапман".
4.40 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко".

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 Утро на "5". (6+).
9.30 "Место происшествия".
10.00 "Сейчас".
10.30 Т/с "Инкассаторы"
11.45 Т/с "Инкассаторы"
12.00 "Сейчас".
12.30 Т/с "Инкассаторы"
14.25 Т/с "Инкассаторы"
15.30 "Сейчас".
16.00 "Открытая студия".
17.30 "Актуально".
18.30 "Сейчас".
19.00 Т/с "Детективы". "Ребенок в городе".
19.40 Т/с "Детективы". "Смертельное танго".
20.20 Т/с "След". "Одно к одному".
21.10 Т/с "След". "Должок".
22.00 "Сейчас".
22.25 Т/с "Последний мент"
23.15 Т/с "След". "После закрытия".
0.00 Комедия "Президент и его внучка".
2.05-4.35 Т/с "ОСА". "Наследник".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут.
7.30 6 кадров.
7.45 По делам несовершеннолетних.
9.45 Давай разведемся!
11.45 Д/ф "Понять. Простить".
12.55 Кризисный менеджер.
13.55 Т/с "Условия контракта"
16.00 Т/с "Подкидыши".
18.00 6 кадров.
18.05 Т/с "Она написала убийство".
19.00 Т/с "Условия контракта".
21.00 Т/с "Подкидыши".
23.00 Д/с "Я его убила".
0.00 6 кадров.
0.30 Мелодрама "Школьный вальс".
2.25 Кризисный менеджер.
3.25 Был бы повод.
5.25 6 кадров.
5.30 Джейми: обед за 30 минут.

ИНДИЯ

0.10 Мелодрама "Открывая мир".
3.10 Мелодрама "Незнакомка из прошлого".
6.00 Мелодрама "Неверный возлюбленный".
9.00 "Секреты индийской кухни".
9.40 "Путешествие по Индии: Агра".
10.00 Драма "Школьный завтрак".
12.10 Боевик "Найти и обезвредить".
15.10 Драма "Любимец".
18.00 Драма "Журналист".
21.10 Боевик "Кто он?" (Индия).

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.15 "Наблюдатель".
11.15 Т/с "Коломбо". "Мертвый груз".
12.35 Д/ф "Поколения на переломе: отношения родства в искусстве и жизни".
13.15 "Сказки из глины и дерева". Филимоновская игрушка.
13.30 "Красуйся, град Петров!" "Свято-Троицкая Александро-Невская лавра".
14.00 Т/с "Анна Павлова" "Неумирающий лебедь".
15.00 "Новости культуры".
15.10 Д/с "Истории в фарфоре". "Под царским вензелем".
15.40 "Искусственный отбор".
16.20 Д/ф "Да, скифы - мы!"
17.00 "Больше, чем любовь". Вальтер и Татьяна Запашные.
17.45 "Исторические концерты". Виктор Третьяков, Владимир Федосеев и Большой симфонический оркестр ЦТ и ВР.
18.45 "Звездные портреты". "Павел Попович. Космический хулиган".
19.15 "Спокойной ночи, малыши!"
19.30 "Новости культуры".
19.45 "Главная роль".
20.05 "Абсолютный слух".
20.45 "Правила жизни".
21.15 Д/ф "Аркадий Кутилов. Москва придумает меня!" (16+).
22.05 "Власть факта". "Дальний Восток России".
22.45 Д/ф "Галина Балашова. Космический архитектор".
23.30 "Новости культуры".
23.45 "Худсовет".
23.50 "Факультет ненужных вещей". "Проблемы слепоглухих".
0.20 Т/с "Коломбо". "Мертвый груз".
1.35 И.С. Бах. Итальянский концерт. Солист Ланг Ланг.
1.55 "Наблюдатель".

четверг, 14 апреля

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

08.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
09:00 Канал национального вещания «Шолтавысы» (на ногайском языке)

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
08.00 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Д/ф «Греция глазами гурмана»
09.20 Х/ф «Великий диктатор»
11.50 «Память поколений» Абдулхаким Исмаилов
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 Х/ф «Слон и веревочка»
14.05 «Жилой мир»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Владыка морей»
16.00 Мультфильмы
16.30 Время новостей Дагестана
16.55 Х/ф «Алдар-Косе. Безбородый обманщик»
18.30 Обзор газеты «ХIакъикъат»
18.45 Передача на аварском языке «Паданги ГIамалги заманги»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «На виду. Спорт»
21.10 «Прогулки по музею»
21.40 Год гор. Д/ф «Братья»
21.50 «Агросектор»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 Д/с «Затерянные миры»
00.30 Время новостей. Дагестана
01.00 Передача на аварском языке «Паданги ГIамалги заманги»
01.30 Т/с «Владыка морей»
02.35 «Агросектор»
03.00 Х/ф «Бунт на корабле»
05.20 «Прогулки по музею»
05.45 Х/ф «Алдар-Косе. Безбородый обманщик»

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.20 "Контрольная закупка".
9.50 "Жить здорово!"
10.55 "Модный приговор".
12.00 Прямая линия с Владимиром Путиным.
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет".
16.00 "Мужское/Женское".
17.00 "Наедине со всеми".
18.00 "Вечерние новости".
18.45 "Давай поженимся!"
19.50 "Пусть говорят".
21.00 "Время".
22.15 "Политика".
23.45 "Вечерний Ургант".
0.20 Ночные новости.
0.35 Леонид Дербенев. "Этот мир придуман не нами..."
1.40 "Наедине со всеми".
2.35 "Модный приговор".
3.00 Новости.
3.05 "Модный приговор".
3.40 "Мужское/Женское".

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России".
9.00 "Вести".
9.15 "Утро России".
9.55 "О самом главном".
11.00 "Вести".
12.00 Прямая линия с Владимиром Путиным.
15.00 "Вести".
17.30 "Вечер с Владимиром Соловьевым".
20.00 "Вести".
21.30 Т/с "Следователь Тихонов". "Часы для мистера Келли".
23.25 "Вечер с Владимиром Соловьевым".
1.05 "Севастополь. Русская Троя". "Владимир Зельдин. Кумир века".
3.15 Т/с "Срочно в номер. На службе закона".
4.15 "Комната смеха".

НТВ

5.00 Т/с "Супруги".
6.00 "Новое утро".
9.00 Т/с "Возвращение Мухтара".
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Москва. Три вокзала".
12.00 "Суд присяжных".
13.00 "Сегодня".
13.20 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
13.50 "Место встречи".
14.55 "Зеркало для героя".
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
18.00 "Говорим и показываем".
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Невский".
22.30 "Итоги дня".
22.55 Т/с "Морские дьяволы. Смерч".
0.45 "Место встречи".
1.50 "Зеркало для героя".
2.50 "Дачный ответ".
3.55 Т/с "Дознаватель".

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.00 "Доктор И..."
8.30 Х/ф "Евдокия".
10.35 Д/ф "Людмила Хитяева. Командую парадом я!"
11.30 "События".
11.50 Т/с "Отец Браун". (Великобритания).
13.40 "Мой герой".
14.30 "События".
14.50 "Хроники московского быта. Женщины первых миллионеров".
15.35 Х/ф "Марафон для трех граций"
17.30 "События".
17.50 Т/с "На одном дыхании"
19.40 "События".
20.00 "Право голоса".
21.45 "Петровка, 38".
22.00 "События".
22.30 "10 самых... Войны за наследство".
23.05 "Советские мафии. Светофор Владимира Кантора".
0.00 "События. 25-й час".
0.30 Т/с "Отец Браун". (Великобритания).
2.20 Х/ф "Их знали только в лицо".
3.45 Д/ф "История болезни. Алкоголизм".
5.05 Д/ф "Мэрилин Монро и ее последняя любовь".

ЗВЕЗДА

6.00 "Звезда на "Звезде".
6.50 Х/ф "Одиссея капитана Блада". (6+).
9.00 Новости дня.
9.15 Х/ф "Одиссея капитана Блада". (6+).
10.00 Военные новости.
10.05 Т/с "Операция "Горгона"
12.10 "Военная приемка".
13.00 Новости дня.
13.15 Д/с "Освобождение". "Восточно-Померанская наступательная операция".
13.45 Т/с "Спецотряд "Шторм"
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с "Спецотряд "Шторм" (Россия - Украина).
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с "Предатели с Андреем Луговым". "Сергей Воронцов".
19.20 "Поступок".
20.05 Т/с "Операция "Горгона"
22.05 Новости дня.
22.30 "Звезда на "Звезде".
23.15 Х/ф "Тайная прогулка"
0.55 Х/ф "Русь изначальная".
3.50 Х/ф "Поезд милосердия".

REN TV

5.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко".
6.00 Документальный проект.
7.00 "С бодрым утром!"
8.30 "Новости".
9.00 "Документальный проект". "Во власти разума".
10.00 "Документальный проект". "Пришельцы. Мифы и доказательства".
12.00 "Информационная программа 112".
12.30 "Новости".
13.00 "Званый ужин".
14.00 Х/ф "Защитник". (США - Великобритания).
15.55 "Информационная программа 112".
16.30 "Новости".
17.00 "Тайны Чапман".
18.00 "Самые шокирующие гипотезы".
19.00 "Информационная программа 112".
19.30 "Новости".
20.00 Х/ф "Пассажир 57".
21.40 "Смотреть всем!"
23.00 "Новости".
23.25 Х/ф "Залечь на дно в Брюгге". (Великобритания - США). (18+).
1.30 "Самые шокирующие гипотезы".
2.30 "Минтранс".
3.20 "Ремонт по-честному".
4.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко".

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 Утро на "5". (6+).
9.30 "Место происшествия".
10.00 "Сейчас".
10.30 Х/ф "Приказ: огонь не открывать".
12.00 "Сейчас".
12.45 Х/ф "Приказ: огонь не открывать".
13.30 Х/ф "Приказ: перейти границу".
15.30 "Сейчас".
16.00 "Открытая студия".
17.30 "Актуально".
18.30 "Сейчас".
19.00 Т/с "Детективы". "Длинный язык".
20.20 Т/с "След". "Офисные крысы".
22.00 "Сейчас".
22.25 Т/с "Последний мент"
23.15 Т/с "След". "Мама".
0.00 Мелодрама "Сверстницы".
1.45 Х/ф "Приказ: огонь не открывать".
3.35 Х/ф "Приказ: перейти границу".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут.
7.30 6 кадров.
7.45 По делам несовершеннолетних.
9.45 Давай разведемся!
11.45 Д/ф "Понять. Простить".
12.55 Кризисный менеджер.
13.55 Т/с "Условия контракта".
16.00 Т/с "Подкидыши".
18.00 6 кадров.
18.05 Т/с "Она написала убийство".
19.00 Т/с "Условия контракта".
21.00 Т/с "Подкидыши".
23.00 Д/с "Я его убила".
0.00 6 кадров.
0.30 Мелодрама "Странная женщина".
3.25 Кризисный менеджер.
4.25 Был бы повод.
5.25 6 кадров.
5.30 Джейми: обед за 30 минут.

ИНДИЯ

0.10 Детектив "Средь бела дня".
2.35 "Биография кумиров: Амитабх Баччан".
3.00 Триллер "Секрет молчания".
6.10 Комедия "Сестра невесты".
9.00 "Секреты индийской кухни".
9.40 "Путешествие по Индии: Джайпур".
10.00 Драма "Незнакомцы".
12.10 Драма "Феминистка".
15.10 Комедия "Мы - не ангелы".

18.00 Драма "Базарный район".
21.10 Боевик "Месть вне закона".

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.15 "Наблюдатель".
11.15 Т/с "Коломбо". "Подходящие улики".
12.35 "Факультет ненужных вещей". "Проблемы слепоглухих".
13.00 Д/ф "Настоящая советская девушка".
13.30 "Россия, любовь моя!" "Береговые чукчи".
14.00 Т/с "Анна Павлова" "Тюльпаны и одиночество".
15.00 "Новости культуры".
15.10 Д/с "Истории в фарфоре". "Кто не с нами, тот против нас".
15.40 "Абсолютный слух".
16.20 Д/ф "Ораниенбаумские игры".
17.00 Д/ф "Галина Балашова. Космический архитектор".
17.45 "Исторические концерты". Николай Петров, Юрий Темирканов и Государственный академический симфонический оркестр СССР.
18.45 "Звездные портреты". "Сергей Крикалев. Человек-рекорд".
19.15 "Спокойной ночи, малыши!"
19.30 "Новости культуры".
19.45 "Главная роль".
20.05 "Черные дыры. Белые пятна".
20.45 "Правила жизни".
21.15 Д/ф "Кукрыниксы против Третьего Рейха".
21.55 "Культурная революция".
22.45 Д/ф "Лунные скитальцы".
23.30 "Новости культуры".
23.45 "Худсовет".
23.50 "Blow-up. Фотоувеличение. Борис Каплан".
0.20 Т/с "Коломбо". "Подходящие улики".
1.35 Сюита из музыки к кинофильму "Время, вперед!"
1.55 "Наблюдатель".

пятница, 15 апреля

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

08.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
11:35 Местное время. Вести-Дагестан
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
18.20 Мир Вашему дому
18.40 Дагестан спортивный
18.40 Вести-дежурная часть
18.50 Интернат «Забота»: мифы и реальность. Круглый стол
19:35 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на аварском языке «Паданги гIамалги заманги»
08.00 Обзор газеты «ХIакъикъат»
08.15 Мультфильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Х/ф «Бунт на корабле»
11.30 Пятничная проповедь. Прямая трансляция из Центральной Джума-мечети г. Махачкала
12.05 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Гомер XX века»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Агросектор»
13.20 «Прогулки по музею»
13.50 «На виду. Спорт»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Владыка морей»
16.00 Мультфильмы
16.30 Время новостей Дагестана
16.55 Концерт «Музыкальный майдан»
18.00 «Наши дети»
18.40 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкъ гетмес»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей Махачкала
20.20 «Подробности»
20.40 «Здоровье»
21.15 Пятничная проповедь в Центральной Джума-мечети г. Махачкала
21.45 Обзор газеты «Дагестанская правда»
21.55 Год гор. Д/ф «Искусство, рожденное в горах»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 Д/с «Затерянные миры»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкъ гетмес»
01.40 Т/с «Владыка морей»
02.45 «Здоровье»
03.15 Х/ф «Анастасия»
05.05 Год гор. Д/ф «Искусство, рожденное в горах»
05.30 Х/ф «Хевсурская баллада»

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.20 "Контрольная закупка".
9.50 "Жить здорово!"
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.15 "Пусть говорят".
13.25 "Таблетка".
13.55 "Время покажет".
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет".
16.00 "Мужское/Женское".
17.00 "Жди меня".
18.00 "Вечерние новости".
18.45 "Человек и закон с А. Пимановым".
19.50 Телеигра "Поле чудес".
21.00 "Время".
21.30 "Голос. Дети".
23.30 "Вечерний Ургант".
0.25 "Я - Али".
2.30 Х/ф "Пятая власть".
4.55 "Модный приговор".

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России".
9.00 "Вести".
9.15 "Утро России".
9.55 "О самом главном".
11.00 "Вести".
11.35 "Местное время. Вести - Москва".
11.55 Т/с "Тайны следствия".
14.00 "Вести".
14.30 "Местное время. Вести - Москва".
14.50 "Вести. Дежурная часть".
15.00 Т/с "Без следа".
17.00 "Вести".
17.30 "Местное время. Вести - Москва".
17.50 "Вести".
18.15 "Прямой эфир".
19.35 "Местное время. Вести - Москва".
20.00 "Вести".
21.00 "Юморина".
22.30 "Сны о любви". Юбилейный концерт Аллы Пугачевой.
1.05 Комедия "Бедная Liz".
3.20 "Космический камикадзе. Угол атаки Георгия Берегового".

НТВ

5.00 Т/с "Супруги".
6.00 "Новое утро".
9.00 Т/с "Возвращение Мухтара".
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Москва. Три вокзала".
12.00 "Суд присяжных".
13.00 "Сегодня".
13.20 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
13.50 "Место встречи".
14.55 "Зеркало для героя".
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
18.00 "Говорим и показываем".
19.00 "Сегодня".
19.45 "ЧП. Расследование".
20.15 Т/с "Невский".
23.10 "Большинство".
0.20 "Пороховщиков. Чужой среди своих".
0.55 "Место встречи".
2.00 "Зеркало для героя".
3.05 Т/с "Дознаватель".

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.10 Д/ф "Василий Ливанов. Я умею держать удар".
9.05 Х/ф "Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона".
11.30 "События".
11.50 Х/ф "Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона".
13.30 "Мой герой".
14.30 "События".
14.50 "Советские мафии. Светофор Владимира Кантора".
15.40 Комедия "Разрешите тебя поцеловать... отец невесты".
17.30 "Город новостей".
17.50 Детектив "Сумка инкассатора".
19.40 "В центре событий".
20.40 "Право голоса".
22.00 "События".
22.30 Е. Крюкова "Жена. История любви".
0.00 Творческий юбилей Джахан Поллыевой.
1.40 Т/с "Каменская. Убийца поневоле".
3.25 "Петровка, 38".
3.40 Т/с "Отец Браун". (Великобритания).
5.05 "Тайны нашего кино". "Утомленные солнцем".

ЗВЕЗДА

6.00 "Звезда на "Звезде". (6+).
6.50 Х/ф "И на камнях растут деревья".
9.00 Новости дня.
9.15 Х/ф "И на камнях растут деревья".
10.00 Военные новости.
10.05 Т/с "Операция "Горгона"
12.10 Д/с "Герои России". "Сергей Богдан".
13.00 Новости дня.
13.15 Д/с "Освобождение". "Браунсбергская наступательная операция".
13.45 Т/с "Охота на Вервольфа" (Украина).
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с "Охота на Вервольфа" (Украина).
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с "Предатели с Андреем Луговым". "Элизабет Бентли".
19.20 Х/ф "Перед рассветом".
21.00 Х/ф "Караван смерти".
22.00 Новости дня.
22.20 Х/ф "Караван смерти".
23.10 Д/ф "Танки 2-й мировой войны". (6+).
0.00 "Абсолютное превосходство".
0.45 Х/ф "Небо падших".
3.20 Х/ф "Солдаты".
5.25 Д/с "Хроника победы".

REN TV

5.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко".
6.00 Документальный проект.
7.00 "С бодрым утром!"
8.30 "Новости".
9.00 "Документальный проект". "Голос галактики".
10.00 "Документальный проект". "Водовороты вселенной".
11.00 "Документальный проект". "Еда. Рассекреченные материалы".
12.00 "Информационная программа 112".
12.30 "Новости".
13.00 "Званый ужин".
14.00 Х/ф "Пассажир 57". (США).
15.55 "Информационная программа 112".
16.30 "Новости".
17.00 "Жириновский это Жириновский".
19.00 "Информационная программа 112".
19.30 "Новости".
20.00 Х/ф "Без лица".
22.40 Х/ф "Мачете". (США).
0.40 Т/с "Готэм". (США).
2.20 Х/ф "Хранитель". (США).
4.15 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко".

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 "Момент истины".
7.00 Утро на "5". (6+).
9.30 "Место происшествия".
10.00 "Сейчас".
10.40-17.25 Т/с "Улицы разбитых фонарей". "Обнесенные ветром".
12.00,15.30,18.30 "Сейчас".
19.00 Т/с "След". "Один на всех".
19.45 Т/с "След". "После закрытия".
20.40 Т/с "След". "Мама".
21.25 Т/с "След". "Проекция точки джи".
22.20 Т/с "След". "Парфюмеры".
23.05 Т/с "След". "Вторая половина".
23.55 Т/с "След". "Болгарский крест".
0.40 Т/с "След". "Спящий красавец".
1.35 Т/с "Детективы". "Ребенок в городе".
2.15 Т/с "Детективы". "Смертельное танго".
2.55 Т/с "Детективы". "Последний дубль".
3.35 Т/с "Детективы". "Длинный язык".
4.15 Т/с "Детективы". "Память одиночества".
4.45 Т/с "Детективы". "Художник, что рисует месть".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут.
7.30 6 кадров.
8.20 По делам несовершеннолетних.
10.20 Мелодрама "На край света".
18.00 6 кадров.
18.05 Т/с "Она написала убийство".
19.00 Мелодрама "Печали-радости Надежды".
22.45 Д/с "Героини нашего времени".
23.45 6 кадров.
0.30 Драма "Сиделка".
2.30 Был бы повод.
5.30 Джейми: обед за 30 минут.

ИНДИЯ

0.10 Триллер "Неразлучные".
2.35 "Биография кумиров: Саиф Али Кхан".
3.00 Комедия "Крутая компания".
6.00 Комедия "Очень крутая компания".
9.00 "Секреты индийской кухни".
9.40 "Путешествие по Индии: Орисса".
10.00 Комедия "А мама против".
12.10 Драма "Трилогия".
15.10 Боевик "Отступник".
18.10 Мелодрама "Переиграть судьбу".
21.10 Мелодрама "Друг мой"

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.20 Х/ф "Станица Дальняя".
11.55 Д/ф "Дельфы. Могущество оракула".
12.10 Д/ф "Не прикован я к нашему веку..."
12.40 "Письма из провинции". Село Раскуиха (Свердловская область).
13.05 Т/с "Анна Павлова". "Сны о России", "Прикосновение к закату".
15.00 "Новости культуры".
15.10 Д/с "Истории в фарфоре". "Фарфоровые судьбы".
15.40 "Черные дыры. Белые пятна".
16.20 "Царская ложа".
17.00 Д/ф "Лунные скитальцы".
17.45 "Исторические концерты". Михаил Плетнев и Российский национальный оркестр.
18.20 Д/ф "Николай Парфенов. Его знали только в лицо..."
19.00 "Смехоностальгия".
19.30 "Новости культуры".
19.45 "Искатели". "Несостоявшийся диктатор".
20.35 "Острова".
21.15 Х/ф "Поцелуй".
22.20 "Линия жизни". Эдуард Кочергин.
23.15 "Новости культуры".
23.30 "Худсовет".
23.35 Х/ф "Дзета".
1.50 М/ф "Только для собак".
1.55 "Искатели". "Несостоявшийся диктатор".

суббота, 16 апреля

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

08:10 Реклама
08.15 80 лет Министерству культуры РД
09.10 Реклама
11:10 Местное время. Вести-Дагестан
14:20 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкъ гетмес»
08.00 Мультфильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 «Здоровье»
09.20 Концерт «Музыкальный майдан»
10.40 «Вдохновение»
11.20 «Мой малыш»
12.00 РДНТ представляет. «Республиканский праздник весны Эбельцан»
13.00 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Поиск продолжается»
13.20 Х/ф «Чародеи»
16.05 Мультфильм
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Вечер памяти Султанат Курбановой
19.30 Время новостей Дагестана
19.55 «Чистое сердце»
20.10 Телеочерк «Хасбулат Рустамов»
21.20 «Молодежный микс»
21.45 Радио «Страна гор» представляет: «Главный редактор»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Ток-шоу «Концепция»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 «Мой малыш»
01.30 Х/ф «Разорванный занавес»
03.40 Телеочерк «Хасбулат Рустамов»
04.35 Х/ф «Чародеи»

ПЕРВЫЙ

6.00 Новости.
6.10 Х/ф "Трын-трава".
8.00 "Играй, гармонь любимая!"
8.45 М/с "Смешарики. Новые приключения".
9.00 "Умницы и умники".
9.45 "Слово пастыря".
10.00 Новости.
10.15 "Смак".
10.55 Сергей Никоненко. "Мне осталась одна забава..."
12.00 Новости.
12.10 "Идеальный ремонт".
13.10 "На 10 лет моложе".
14.00 "Теория заговора".
15.00 "Голос. Дети".
17.00 "Кто хочет стать миллионером?"
18.00 "Вечерние новости".
18.15 Телеигра "Угадай мелодию".
18.50 "Без страховки".
21.00 "Время".
21.20 "Сегодня вечером".
23.00 "Подмосковные вечера".
23.55 Х/ф "Хорошее убийство". (18+).
1.50 Х/ф "Неуправляемый".

РОССИЯ 1

4.40 Х/ф "Двое в пути".
6.15 "Сельское утро".
6.45 "Диалоги о животных".
7.40 "Местное время. Вести - Москва".
8.00 "Вести".
8.10 "Россия. Местное время"
9.15 "Правила движения".
10.10 "Личное. Людмила Чурсина".
11.00 "Вести".
11.10 "Местное время. Вести - Москва".
11.20 Х/ф "Свой-чужой".
13.05 Х/ф "Обучаю игре на гитаре".

14.00 "Вести".
14.20 "Местное время. Вести - Москва".
14.30 Х/ф "Обучаю игре на гитаре".
17.00 "Один в один. Битва сезонов".
20.00 "Вести в субботу".
21.00 Х/ф "Ненавижу".
0.55 Х/ф "Личный интерес".
2.55 Т/с "Марш Турецкого".

НТВ

5.35 Т/с "Ржавчина".
7.25 "Смотр".
8.00 "Сегодня".
8.15 "Жилищная лотерея Плюс".
8.45 "Готовим с Алексеем Зиминым".
9.20 "Кулинарный поединок".
10.00 "Сегодня".
10.20 "Главная дорога".
11.00 "Еда живая и мертвая".
12.00 "Квартирный вопрос".
13.05 "Высоцкая Life".
14.00 "Зеркало для героя".
15.05 "Своя игра".
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
18.05 "Следствие вели".
19.00 "Центральное телевидение".
20.00 "Новые русские сенсации".
21.00 "Ты не поверишь!"
22.00 Т/с "Морские дьяволы. Смерч судьбы".
23.55 Т/с "Ржавчина".
1.50 "Королев. обратный отсчет".
2.50 "Дикий мир".

ТВЦ

5.35 "Марш-бросок".
6.05 "АБВГДейка".
6.30 Х/ф "Сладкая женщина".
8.30 "Православная энциклопедия". (6+).
9.00 Х/ф "Приключения желтого чемоданчика".
10.15 Х/ф "Тайны Бургундского двора". (Франция). (6+).
11.30 "События".
11.45 Х/ф "Тайны Бургундского двора". (6+).
12.40 Х/ф "Дети понедельника".
14.30 "События".
14.45 "Тайны нашего кино". "Будьте моим мужем".
15.15 Х/ф "Взрослая дочь, или Тест на..."
17.00 Х/ф "Три дороги".
21.00 "Постскриптум".
22.10 "Право знать!"
23.25 "События".
23.40 "Право голоса".
2.40 "Ледниковый параграф". Спецрепортаж.
3.10 Т/с "Инспектор Льюис". (Великобритания).
4.40 Д/ф "Василий Ливанов. Я умею держать удар".

ЗВЕЗДА

6.00 М/ф.
7.05 Х/ф "Царевич Проша".
9.00 Новости дня.
9.15 "Легенды цирка с Эдгардом Запашным". (6+).
9.40 "Последний день".
10.30 "Не факт!" (6+).
11.00 "Научный детектив".
11.25 Х/ф "Ванечка".
13.00 Новости дня.
13.15 Х/ф "Ванечка".
13.50 Х/ф "Это мы не проходили".
15.50 Х/ф "Карьера Димы Горина".
18.00 Новости дня.
18.20 "Процесс".
19.15 "Новая звезда". Всероссийский вокальный конкурс. Первый полуфинал.
21.15 Т/с "Два капитана"
22.00 Новости дня.
22.20 Т/с "Два капитана"

REN TV

5.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко".
5.40 Х/ф "Сын Маски". (США). (12+).
7.20 Х/ф "Без лица".
10.00 "Минтранс".
10.45 "Ремонт по-честному".
11.30 "Самая полезная программа".
12.30 "Новости".
13.00 "Военная тайна с Игорем Прокопенко".
17.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко".
19.00 Х/ф "Смертельное оружие". (США).
21.00 Х/ф "Смертельное оружие 2". (США).
23.15 Х/ф "Смертельное оружие 3". (США).
1.30 Х/ф "Смертельное оружие 4". (США).
3.50 "Документальный проект".
4.50 Х/ф "Смертельное оружие 2". (США).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.25 М/ф
9.35 "День ангела".
10.00 "Сейчас".
10.10 Т/с "След". "Спящий красавец".
11.00 Т/с "След". "Голод".
11.55 Т/с "След". "Болгарский крест".
12.40 Т/с "След". "Найдите моего убийцу".
13.30 Т/с "След". "Офисные крысы".
14.20 Т/с "След". "Должок".
15.05 Т/с "След". "Живут студенты весело".
16.00 Т/с "След". "Надувательство с летальным исходом".
16.50 Т/с "След". "Одно к одному".
17.40 Т/с "След". "Зеркало".
18.30 "Сейчас".
19.00-21.55 Т/с "Кремень"
22.55 Т/с "Кремень. Освобождение"
23.55 Т/с "Кремень. Освобождение"
1.00 Т/с "Кремень. Освобождение"
2.00 Т/с "Кремень. Освобождение"
3.00 Т/с "Улицы разбитых фонарей". "Обнесенные ветром".
4.05 Т/с "Улицы разбитых фонарей". "Многая лета".
5.05 Т/с "Улицы разбитых фонарей". "Лекарство от скуки".
6.05 Т/с "Улицы разбитых фонарей". "Погоня за призраком".
7.05 Т/с "Улицы разбитых фонарей". "Куколка".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 15 минут.
7.30 6 кадров.
7.55 Мелодрама "Жажда мести". (Индия).
10.45 Мелодрама "Печали-радости Надежды".
14.30 Мелодрама "Кровь не вода".
18.00 6 кадров.
18.05 Т/с "Она написала убийство".
19.00 Т/с "Великолепный век".
23.20 Д/с "Героини нашего времени".
0.00 6 кадров.
0.30 Комедия "Назад - к счастью, или Кто найдет синюю птицу..."
2.35 Нет запретных тем.
5.30 Джейми: обед за 15 минут.

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 Х/ф "Целуются зори".
11.15 Д/ф "Простой непростой Сергей Никоненко".
12.00 Д/ф "Кукрыниксы против Третьего Рейха".
12.40 "Пряничный домик". "Игра в солдатики".
13.10 "На этой неделе... 100 лет назад. Нефронтовые заметки".
13.40 "Танцы народов мира".
14.30 Х/ф "Принцесса цирка".
17.00 "Новости культуры".
17.30 Д/ф "Вепсский завет".
18.20 Д/ф "Эдуард Мане".
18.30 Спектакль "Крутой маршрут".
20.50 Д/ф "Марина Неелова. Я всегда на сцене".
21.45 "Романтика романса". Леониду Дербеневу посвящается...
22.50 "Белая студия". Валентин Гафт.
23.30 Х/ф "Артист".
1.15 "Легенды свинга".
1.55 Д/ф "Вепсский завет".
2.45 Д/ф "Стендаль".

РАДИО

ИСЛЕН, 11-АПРЕЛЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.35 «Хважамжам».

САЛАСА, 12-АПРЕЛЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.30 "Карчи Дагъустан".

АРБЕ, 13-АПРЕЛЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.30 «Девирар».

ХЕМИС, 14-АПРЕЛЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар. Газетдин обзор
12.30 «Вахт ва жегьилар».

ЖУЬМЯ, 15-АПРЕЛЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.30 «Исламдин сес».

КИШ, 16-АПРЕЛЬ
10.43 «Гьафтедин нетижаяр».
10.50 Концерт.

ГЬЯД, 17-АПРЕЛЬ
10.43 «Кард». Аялар патал программа

ИНДИЯ

0.10 Боевик "Спецотряд".
2.40 "Биография кумиров: Викрам Кеннеди".
3.10 Мелодрама "Непохищенный жених".
6.10 Боевик "Лев из Симхапури".
9.00 "Секреты индийской кухни".
9.40 "Путешествие по Индии: Бхубанешвар".
10.00 Комедия "Путаница".
12.10 Боевик "Шпионские страсти".
15.10 Боевик "Тайное и явное".
18.10 Драма "Моя любовь".
21.10 Х/ф "Загадки".

воскресенье, 17 апреля

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

10.20 Местное время. Вести Дагестан. События недели. Информационно-аналитическая программа

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Д/ф «Исчезающие культуры Дагестана. Цахуры»
07.50 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Х/ф «Белые горы»
10.05 «Чистое сердце»
10.25 Телеочерк «Хасбулат Рустамов»
11.30 «Молодежный микс»
11.55 Радио «Страна гор» представляет: «Главный редактор»
12.40 «Наши дети»
13.10 «Глянец»
12.50 Х/ф «Летучая мышь»
15.20 Концерт Самиры в Дербенте
17.20 «Ступени к Парнасу»
18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» Садоводческое хозяйство «Шах-Абузар» (Сулейман-Стальский район)
19.30 Время новостей Дагестана. Итоги
20.10 «Поколение» Айдунбег Камилов
20.50 Х/ф «Тучи покидают небо»
22.30 Время новостей Дагестана. Итоги
23.00 Х/ф «Дикое сердце»
01.00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» Садоводческое хозяйство «Шах-Абузар» (Сулейман-Стальский район)
01.30 Х/ф «Закон есть закон»
03.00 Концерт Самиры в Дербенте
04.40 Х/ф «Летучая мышь»

ПЕРВЫЙ

6.00 Новости.
6.10 Х/ф "Хроники Нарнии: Покоритель зари".
8.10 "Служу отчизне!"
8.40 М/с "Смешарики. Пин-код"
8.55 "Здоровье".
10.00 Новости.
10.15 "Непутевые заметки".
10.35 "Пока все дома".
11.25 "Фазенда".
12.00 Новости.
12.15 "Открытие Китая".
12.45 "Гости по воскресеньям".
13.40 Т/с "Обнимая небо".
16.50 Праздничный концерт к Дню космонавтики.
18.45 "Клуб веселых и находчивых". Высшая лига.
21.00 Воскресное "Время".
22.30 "Что? Где? Когда?" Весенняя серия игр.
23.40 "Кронштадт 1921".
0.40 Х/ф "Хищники". (18+).
2.40 Х/ф "Просто Райт".

РОССИЯ 1

5.00 Детектив "Без срока давности".
7.00 "Мульт утро".
7.30 "Сам себе режиссер".
8.20 "Смехопанорама".
8.50 "Утренняя почта".
9.30 "Сто к одному".
10.20 "Местное время. Вести - Москва". Неделя в городе.
11.00 "Вести".
11.10 Х/ф "Тили-тили тесто".
14.00 "Вести".
14.20 Х/ф "Тили-тили тесто".
15.20 "Пародии! Пародии! Пародии!"
17.30 "Танцы со Звездами".
20.00 "Вести недели".
22.00 "Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым".
0.30 Т/с "По горячим следам".
2.30 "Убить Пол Пота".
3.25 "Смехопанорама".
3.55 "Комната смеха".

НТВ

5.00 Т/с "Ржавчина".
6.55 "Центральное телевидение".
8.00 "Сегодня".
8.15 "Русское лото Плюс".
8.50 "Их нравы".
9.25 "Едим дома".
10.00 "Сегодня".
10.20 "Первая передача".
11.05 "Чудо техники".
12.00 "Дачный ответ".
13.05 "НашПотребНадзор". Не дай себя обмануть!
14.10 "Поедем, поедим!"
15.05 "Своя игра".
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Улицы разбитых фонарей".
18.05 "Следствие вели..."
19.00 "Акценты недели".
20.00 Х/ф "Не бойся, я с тобой!"
22.15 Т/с "Морские дьяволы. Смерч судьбы".
23.55 "Я худею".

ТВЦ

5.40 Х/ф "Евдокия".
7.40 "Фактор жизни".
8.10 Комедия "Разрешите тебя поцеловать... отец невесты".
10.05 Д/ф "Александр Панкратов-Черный. Мужчина без комплексов".
10.55 "Барышня и кулинар".
11.30 "События".
11.45 "Петровка, 38".
11.55 Детектив "Сумка инкассатора".
13.50 "Смех с доставкой на дом".
14.30 "Московская неделя".
15.00 Т/с "Каменская. Убийца поневоле".
17.05 Детектив "Погоня за тремя зайцами".
20.35 Т/с "Развод и девичья фамилия".
0.50 Х/ф "Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона".
4.10 Д/ф "Кумиры. Назад в СССР".
5.30 "Тайны нашего кино". "Будьте моим мужем".

ЗВЕЗДА

7.00 Х/ф "Сто солдат и две девушки".
9.00 Новости недели с Ю. Подкопаевым.
9.25 "Служу России".
9.55 "Военная приемка".
10.40 "Научный детектив".
11.00 "Новая звезда". Всероссийский вокальный конкурс. Первый полуфинал.
13.00 Новости дня.
13.15 "Специальный репортаж".
13.40 "Теория заговора".
14.00 Х/ф "Марш-бросок 2".
18.00 Новости. Главное.
18.35 "Особая статья".
19.35 "Легенды советского сыска. Годы войны".
20.20 Д/с "Легенды советского сыска".
22.00 Новости дня.
22.20 Д/с "Легенды советского сыска".
0.50 Х/ф "Цель вижу".
2.40 Х/ф "И на камнях растут деревья".
5.35 Д/с "Москва фронту".

REN TV

5.00 Х/ф "Смертельное оружие 2". (США).
7.00 Х/ф "Смертельное оружие 3". (США).
9.10 Х/ф "Смертельное оружие 4". (США).
11.30 Т/с "Глухарь".
23.00 "Добров в эфире".
0.00 "Соль".
1.30 "Военная тайна с Игорем Прокопенко".

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

9.05 М/ф: "Павлиний хвост", "Ну, погоди!"
10.00 "Сейчас".
10.10 "Истории из будущего" с М. Ковальчуком.
11.00 Мелодрама "Сверстницы".
12.45 Мелодрама "Дело было в Пенькове".
14.45 Мелодрама "Разные судьбы".
17.00 "Место происшествия. О главном".
18.00 Главное.
19.55-0.55 Т/с "Убойная сила". "Чертово колесо"

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 15 минут.
7.30 6 кадров.
7.35 Муз. фильм "Королева Шантеклера".
9.50 Мелодрама "Кровь не вода".
13.20,19.00 Т/с "Великолепный век".
18.00 Д/с "Героини нашего времени".
23.00 Д/с "Героини нашего времени".
0.00 6 кадров.
0.30 Мелодрама "Тихая семейная жизнь".
2.25 Нет запретных тем.

ИНДИЯ

0.05 Комедия "Непреклонный отец".
2.40 "Биография кумиров: Гопичанд".
3.10 Комедия "Призрак виллы Натхов".
6.10 Комедия "Призрак виллы Натхов. Новые приключения".
9.00 "Секреты индийской кухни".
9.40 "Путешествие по Индии: Колката".
10.00 Комедия "Время".
12.10 Триллер "Битва телеканалов".
15.10 Комедия "Жених без невесты".
18.10 Драма "Мамочка".
21.05 Триллер "Коварный незнакомец".

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфировым".
10.35 Х/ф "Поцелуй".
11.40 "Легенды мирового кино". Глория Свенсон.
12.10 "Россия, любовь моя!" "Шаманы Хакасии".
12.40 "Гении и злодеи". Трофим Лысенко.
13.10 Д/с "Первозданная природа Бразилии". "Дождевые леса".
14.05 "Что делать?"
14.50 Д/ф "Абулькасим Фирдоуси".
15.00 Концерт.
16.15 "Пешком..." Москва космическая.
16.45 "Искатели". "Ларец императрицы".
17.35 Творческий вечер Гарри Бардина.
18.40 Х/ф: "Легкая жизнь", "Брак по-итальянски".
22.10 "Ближний круг Владимира Хотиненко".
23.05 Национальная театральная премия "Золотая маска-2016". Церемония награждения лауреатов.
1.40 М/ф: "Икар и мудрецы", "И смех и грех".

МАТЧ ТВ с 11 ПО 17 АПРЕЛЯ

ПОНЕДЕЛЬНИК

6.30 "Ты можешь больше!"
7.30,9.30,12.35 Новости.
7.35 Все на Матч!
9.35 Д/ф "Олимпийский спорт".
10.05 "Легендарные футбольные клубы". "Манчестер Юнайтед".
10.35 Футбол. Чемпионат Англии. "Тоттенхэм" - "Манчестер Юнайтед".
12.40 Все на Матч!
13.30 Д/ф "Нет боли - нет победы".
14.00 Профессиональный бокс
16.10 Новости.
16.15 "Континентальный вечер".
16.55 Хоккей. КХЛ. "Кубок Гагарина". "Металлург" (Магнитогорск) - ЦСКА.
19.30 Д/ф
21.30 "Спортивный интерес"
22.30 "Рио ждет".
23.00 Все на Матч!
23.45 Тяжелая атлетика.
1.45 Д/ф
3.45 Х/ф "Королевская регата"
5.45 Д/ф "1+1".

ВТОРНИК

6.30 "Ты можешь больше!"
7.30 Новости.
7.35 Все на Матч!
9.30 Новости.
9.35 Д/ф "Олимпийский спорт".
10.05 Новости.
10.10 "Спортивный интерес".
11.10 Новости.
11.15 "Анатомия спорта с Эдуардом Безугловым".
11.45 Д/ф "Манчестер Сити". Live".
12.45 Новости.
12.50 Все на Матч!
13.30 Д/ф "Под знаком Сириуса".
14.30 Новости.
14.35 Смешанные единоборства. М-1 Challenge.
16.00 Новости.
16.05 Все на Матч!
16.55 Мини-футбол. ЧМ-2016. Отборочный турнир. Россия - Белоруссия. Прямая трансляция.
19.00 Новости.
19.05 Все на Матч!
19.30 "Все за Евро!"
20.00 Д/ф "Футбол Слуцкого периода".
20.30 "Культ тура".
21.00 Все на футбол!
21.30 Футбол. Лига чемпионов. 1/4 финала. "Манчестер Сити" (Англия) - ПСЖ (Франция).
23.45 Все на Матч!
0.30 Обзор Лиги чемпионов.
1.00 Баскетбол. Евролига. Мужчины. 1/4 финала.
3.00 Тяжелая атлетика. ЧЕ.
4.45 "Несерьезно о футболе"
5.45 Д/ф "1+1".

СРЕДА

6.30 "Ты можешь больше!"
7.30 Новости.
7.35 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты.
9.30 Новости.
9.35 Д/ф "Олимпийский спорт".
10.05 Новости.
10.10 Д/ф "Где рождаются чемпионы?"
10.40 "Культ тура".
11.10 Новости.
11.30 Футбол. Лига чемпионов. 1/4 финала. "Реал" (Мадрид, Испания) - "Вольфсбург" (Германия).
13.30 Новости.
13.35 Все на Матч!
14.00 Смешанные единоборства. UFC.
16.00 Новости.
16.05 "Континентальный вечер"
16.55 Хоккей. КХЛ. "Кубок Гагарина". "Металлург" (Магнитогорск) - ЦСКА.
19.30 Д/ф "Место силы".
20.00 Новости.
20.05 Все на Матч!
20.30 Д/ф "Лицом к лицу".
21.00 Все на футбол!
21.30 Футбол. Лига чемпионов. 1/4 финала. "Атлетико" (Испания) - "Барселона" (Испания).
23.45 Все на Матч!
0.30 Обзор Лиги чемпионов.
1.00 Баскетбол. Евролига. Мужчины. 1/4 финала.
2.45 Тяжелая атлетика.
4.45 Д/ф "Манчестер Сити". Live".
5.45 Д/ф "1+1".

ЧЕТВЕРГ

6.30 "Ты можешь больше!"
7.30 Новости.
7.35 Все на Матч!
9.30 Новости.
9.35 Д/ф "Олимпийский спорт".
10.05 Новости.
10.10 Д/ф "Под знаком Сириуса".
11.10 Новости.
11.15 Д/ф "1+1".
12.00 Новости.
12.05 Все на Матч!
12.30 Футбол. Лига чемпионов. 1/4 финала. "Бенфика" (Португалия) - "Бавария" (Германия).
14.30 Обзор Лиги чемпионов.
15.00 Новости.
15.05 Профессиональный бокс.
16.15 Новости.
16.20 "Реальный спорт". ЧМ по хоккею.
17.30 Новости.
17.35 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты.
17.55 Хоккей. Еврочеллендж. Словакия - Россия.
20.30 Новости.
20.35 Все на Матч!
20.50 Д/ф "Капитаны".
21.20 Все на футбол!
21.50 Футбол. Лига Европы. 1/4 финала. "Ливерпуль" (Англия) - "Боруссия" (Дортмунд, Германия).
0.00 Все на Матч!
0.30 Обзор Лиги Европы.
1.00 Баскетбол. Евролига. Мужчины. 1/4 финала.
2.50 Тяжелая атлетика. ЧЕ.
3.30 Хоккей. ЧМ среди юниоров. Россия - США.
6.00 "Дублер".

ПЯТНИЦА

6.30 "Ты можешь больше!"
7.30 Новости.
7.35 Все на Матч!
9.30 Новости.
9.35 Хоккей. ЧМ среди юниоров. Россия - США. Трансляция из США.
11.45 Новости.
11.50 Футбол. Лига Европы. 1/4 финала.
13.50 Новости.
14.00 Футбол. Жеребьевка 1/2 финала и финала Лиги чемпионов и Лиги Европы.
14.30 Все на Матч!
15.15 Д/ф "1+1".
16.00 Д/ф "Лицом к лицу".
16.30 Новости.
16.35 "Реальный спорт".
17.35 Новости.
17.40 Д/ф "Вся правда про..."
18.10 "Закулисье КХЛ".
18.30 "Континентальный вечер".
19.00 Хоккей. КХЛ. "Кубок Гагарина". ЦСКА - "Металлург" (Магнитогорск).
22.00 "Рио ждет".
22.30 Д/ф "Футбол Слуцкого периода".
23.00 Все на Матч!
23.45 Баскетбол. Евролига. Мужчины. 1/4 финала.
1.35 Баскетбол. Евролига. Женщины. "Финал 4-х". 1/2 финала.
3.30 Тяжелая атлетика.
5.00 Профессиональный бокс.

СУББОТА

6.30 Профессиональный бокс.
8.00 Новости.
8.15 "Спортивные прорывы".
8.45 "Топ-10 ненавистных футболистов".
9.40 Новости.
9.45 Формула-1. Гран-при Китая. Квалификация. Прямая трансляция.
11.05 Новости.
11.10 "Твои правила".
12.10 Новости.
12.15 "Анатомия спорта с Эдуардом Безугловым".
12.45 "Дублер".
13.15 Новости.
13.20 Все на Матч!
13.55 Баскетбол.
16.00 Новости.
16.05 Все на Матч!
16.45 Чемпионат России по футболу. "Локомотив" (Москва) - ЦСКА.
19.05 Новости.
19.15 Чемпионат России по футболу. "Зенит" (Санкт-Петербург) - "Спартак" (Москва).
21.30 "После футбола с Георгием Черданцевым".
23.00 Все на Матч! .
23.30 Смешанные единоборства.

ВОСКРЕСЕНЬЕ

6.30 Хоккей. ЧМ среди юниоров. Россия - Швейцария.
8.40 Новости.
8.45 Формула-1. Гран-при Китая.
11.10 Новости.
11.15 "Правила боя".
11.35 "Твои правила".
12.35 Д/ф "Рожденные побеждать".
13.35 Новости.
13.40 Все на Матч!
14.15 Хоккей. КХЛ. "Кубок Гагарина". "Металлург" (Магнитогорск) - ЦСКА.
17.00 Чемпионат России по футболу. "Динамо" (Москва) - "Крылья Советов" (Самара).
19.05 Новости.
19.15 Чемпионат России по футболу. "Кубань" (Краснодар) - "Ростов" (Ростов-на-Дону).
21.25 Футбол. Чемпионат Испании. "Барселона" - "Валенсия".
23.30 Все на Матч!
0.15 Волейбол. Лига чемпионов. Мужчины. "Финал 4-х". Финал.
2.15 Баскетбол. Евролига. Женщины. "Финал 4-х". Финал.
4.15 Формула-1. Гран-при Китая.

ТНТ с 11 ПО 17 АПРЕЛЯ

ПОНЕДЕЛЬНИК

7.00 М/с "Черепашки-ниндзя".
7.30 Т/с "Партнеры".
8.00 Т/с "Дневники вампира 4".
9.00 Дом 2. Lite.
10.20 Х/ф "Зеленый фонарь".
12.25 Холостяк.
14.00 Экстрасенсы ведут расследование.
14.30 Битва экстрасенсов.
16.00 Т/с "Универ. Новая общага".
16.30 Т/с "Универ. Новая общага".
17.00 Т/с "Универ. Новая общага".
17.30 Т/с "Универ. Новая общага".
18.00 Т/с "Интерны".
18.30 Т/с "Интерны".
19.00 Т/с "Интерны".
19.30 Т/с "Физрук".
20.00 Т/с "Физрук".
20.30 Т/с "Бедные люди".
21.00 Х/ф "Статус: Свободен".
23.00 Дом 2. Город любви.
0.00 Дом 2. После заката.
1.00 Т/с "Бедные люди".
1.30 Х/ф "Камень желаний".
3.15 Т/с "Терминатор. Битва за будущее 2".
4.10 Т/с "Живая мишень".
5.05 Т/с "В поле зрения 2".
5.50 Т/с "Клинок ведьм 2".

ВТОРНИК

7.00 М/с "Черепашки-ниндзя".
7.30 Т/с "Партнеры".
8.00 Т/с "Дневники вампира 4".
9.00 Дом 2. Lite.
10.00 Х/ф "Статус: Свободен".
12.00 Танцы. Битва сезонов.
14.00 Т/с "Бедные люди".
14.30 Битва экстрасенсов.
16.00 Т/с "Универ. Новая общага".
16.30 Т/с "Универ. Новая общага".
17.00 Т/с "Универ. Новая общага".
17.30 Т/с "Универ. Новая общага".
18.00 Т/с "Интерны".
18.30 Т/с "Интерны".
19.00 Т/с "Интерны".
19.30 Т/с "Физрук".
20.00 Т/с "Физрук".
20.30 Т/с "Бедные люди".
21.00 Х/ф "14+".
23.05 Дом 2. Город любви.
0.05 Дом 2. После заката.
1.05 Т/с "Бедные люди".
1.35 Х/ф "Доктор Дулиттл 3".
3.30 Т/с "Терминатор. Битва за будущее 2".
4.25 Т/с "Живая мишень".
5.15 Т/с "В поле зрения 2".
6.05 Женская лига. Парни, деньги и любовь.

СРЕДА

7.00 М/с "Черепашки-ниндзя".
7.30 Т/с "Партнеры".
8.00 Т/с "Дневники вампира 4".
9.00 Дом 2. Lite.
10.20 Х/ф "14+".
12.25 Т/с "Универ".
13.00 Т/с "Универ".
13.30 Т/с "Универ".
14.00 Т/с "Бедные люди".
14.30 Битва экстрасенсов.
16.00 Т/с "Универ. Новая общага".
16.30 Т/с "Универ. Новая общага".
17.00 Т/с "Универ. Новая общага".
17.30 Т/с "Универ. Новая общага".
18.00 Т/с "Интерны".
18.30 Т/с "Интерны".
19.00 Т/с "Интерны".
19.30 Т/с "Физрук".
20.00 Т/с "Физрук".
20.30 Т/с "Бедные люди".
21.00 Х/ф "Папе снова 17".
23.00 Дом 2. Город любви.
0.00 Дом 2. После заката.
1.00 Т/с "Бедные люди".
1.30 Х/ф "Привет, Джули!"
3.15 Т/с "Терминатор. Битва за будущее 2".
4.10 Т/с "Живая мишень".
5.00 Т/с "В поле зрения 2".
5.50 Т/с "Клинок ведьм 2".

ЧЕТВЕРГ

7.00 М/с "Черепашки-ниндзя".
7.30 Т/с "Партнеры".
8.00 Т/с "Дневники вампира 5".
9.00 Дом 2. Lite.
10.30 Х/ф "Папе снова 17".
12.25 Т/с "Универ".
13.00 Т/с "Универ".
13.30 Т/с "Универ".
14.00 Т/с "Бедные люди".
14.30 Битва экстрасенсов.
16.00 Т/с "Универ. Новая общага".
16.30 Т/с "Универ. Новая общага".
17.00 Т/с "Универ. Новая общага".
17.30 Т/с "Универ. Новая общага".
18.00 Т/с "Интерны".
18.30 Т/с "Интерны".
19.00 Т/с "Интерны".
19.30 Т/с "Физрук".
20.00 Т/с "Физрук".
20.30 Т/с "Бедные люди".
21.00 Х/ф "Папе снова 17".
23.00 Дом 2. Город любви.
0.00 Дом 2. После заката.
1.00 Не спать!
2.00 Х/ф "Лучшие планы".
3.55 Т/с "Терминатор. Битва за будущее 2".
4.45 Т/с "В поле зрения 2".
5.45 Женская лига. Лучшее.
6.00 Т/с "Мертвые до востребования".

ПЯТНИЦА

7.00 М/с "Черепашки-ниндзя".
7.30 Т/с "Партнеры".
8.00 Т/с "Дневники вампира 5".
9.00 Дом 2. Lite.
10.30 Школа ремонта.
11.30 Х/ф "Несносные боссы".
13.35 Однажды в России.
14.00 Однажды в России.
14.30 Однажды в России.
15.00 Однажды в России.
16.00 Однажды в России.
17.00 Однажды в России.
18.00 Однажды в России.
19.00 Однажды в России.
19.30 Однажды в России.
20.00 Импровизация.
21.00 Комеди Клаб.
22.00 Comedy Баттл.
23.00 Дом 2. Город любви.
0.00 Дом 2. После заката.
1.00 Не спать!
2.00 Х/ф "Лучшие планы".
3.55 Т/с "Терминатор. Битва за будущее 2".
4.45 Т/с "В поле зрения 2".
5.45 Женская лига. Лучшее.
6.00 Т/с "Мертвые до востребования".

СУББОТА

7.00 Т/с "Стрела 3".
7.50 Т/с "Стрела 3".
9.00 Дом 2. Lite.
10.00 Агенты 003.
10.30 Т/с "СашаТаня".
11.00 Школа ремонта.
12.00 Однажды в России. Лучшее.
12.30 Такое кино!
13.00 Comedy Woman.
14.00 Т/с "Физрук".
14.30 Т/с "Физрук".
15.00 Т/с "Физрук".
15.30 Т/с "Физрук".
16.00 Т/с "Физрук".
16.30 Т/с "Физрук".
17.00 Х/ф "Эрагон".
19.00 Однажды в России. Лучшее.
19.30 Танцы. Битва сезонов.
21.30 Холостяк.
23.00 Дом 2. Город любви.
0.00 Дом 2. После заката.
1.00 Такое кино!
1.35 Х/ф "На грани".
3.25 Х/ф "Флиппер".
5.30 Женская лига. Парни, деньги и любовь.
6.00 Т/с "Мертвые до востребования".

ВОСКРЕСЕНЬЕ

7.00 Т/с "Стрела 3".
7.50 Т/с "Стрела 3".
9.00 Дом 2. Lite.
10.00 Т/с "СашаТаня".
10.30 Т/с "СашаТаня".
11.00 Перезагрузка.
12.00 Подставь, если сможешь.
13.00 Импровизация.
14.00 Однажды в России.
15.00 Х/ф "Эрагон".
17.10 Х/ф "Геракл. Начало легенды".
19.00 Однажды в России. Лучшее.
19.30 Однажды в России. Лучшее.
20.00 Где логика?
21.00 Однажды в России.
22.00 Stand Up.
23.00 Дом 2. Город любви.
0.00 Дом 2. После заката.
1.00 Х/ф "Порочные игры". (18+).
2.55 Х/ф "Тот самый человек".
4.35 Т/с "Терминатор. Битва за будущее 2".
5.30 Т/с "В поле зрения 2".
6.20 Женская лига. Парни, деньги и любовь.

Программа гьазурайди - Насима ВЕЛИБЕГОВА

Урус чIалан ва медениятдин центр

Ханум ШАЙДАБЕГОВА

29-мартдиз Махачкъалада, Дуствилин кIвале, Дагъустандин милли политикадин рекьяй министерстводин патав Урус чIалан ва культурадин центр (РЦРЯИК) шадвилин гьалара ачухна.

Мярекатдин иштиракчияр центрадин директор Лариса Кукановади тебрикна ва РЦРЯИК тешкилуник кьил Рамазан Абдулатипова кутурдакай лагьана. 2014-йисуз ада "РД-да урус чIал вилик тухун, хуьн таъминардай серенжемрин гьакъиндай" Указ акъудна. 2015-йисуз Гьукуматдин къарардалди центр тешкилна. Урус чIалан ва культурадин центрадин стратегиядин кIвалах туькIуьруник Дагъустандин милли политикадин рекьяй министерстводи, кьилди къачуртIа, и ведомстводин кьил Татьяна Гамалея чIехи пай кутуна.

- Девлетлу урус культура ва чIал садрани, тек са миллетдинди яз, анжах урусар яшамиш жезвай сергьятра агал хьайиди туш. Къадим девиррилай инихъ Урусатдин чилел жуьреба-жуьре халкьар яшамиш хьана. И карди я культурадиз, я урус халкьдин ацукьун-къарагъуниз зарар ганач, къарши яз, къудратлу государство арадал атуник лайихлу пай кутуна. Урусатдин государстводин составдик кваз хьайи вири халкьариз, тайифайриз чпин культура, чIал, адетар хуьдай ва вилик тухудай мумкинвал хьана, - лагьана центрадин директорди.

Ада мадни алава хъувурвал, центрадин вилик гьакъикъатда кьилиз акъудиз жедай везифаяр эцигнава. Центради урус чIал, литература, искусство, Россиядин гьукуматдин тарих, халкьдин яратмишунар ва адетдин сеняткарвал раиждай кIвалахар тамамарда.

- Центрадин кIвалахдин кьилин везифайрик Дагъустанда яшамиш жезвай урус ва амай халкьарин векилрин истемишунар рази жедайвал кьилиз акъудун, урус чIал ва культура хуьн, вилик тухун, гьакIни халкьариз хъсан яшайишдин шартIар яратмишунин карда республикадин государстводин властдин органриз куьмек гун акатзава, - къейдна Т.Гамалея.

Рахунрилай гьугъуьниз республикадин тIвар-ван авай артистри иштиракай чIехи концерт хьана.

Мярекатдин иштиракчийрин арада миллетрин алакъайрин, общественный ва динрин объединенийрин крарин рекьяй Халкьдин Собранидин председатель Камил Давдиев, Расул Гьамзатован тIварунихъ галай международный фондунин вице-президент Гьабибат Азизова ва гзаф маса ксар авай.

"Адетар" выставка ачухна

Дагъустандин, культурадин министр Зарема Бутаева и мукьвара Огни шегьердиз мугьман хьана. Ана ада этнокультурайрин, изобразительный ва декоративно-прикладной искусствойрин "Адетар" выставка ачухна.

Шегьердин Культурадин кIвале ремонтдилай гьугъуьниз Россиядин халкьарин адетдин культурадин Центради вичин кIвалах башламишна. Мукьвара ина Дагъустандин тарихдинни архитектурадин саднавай госмузейдин филиалдин экспозиция эцигда. Шегьердин кьил Зейдулла Гьашимовахъ галаз санал экспонатрихъ галаз таниш хьайидалай гьугъуьниз З.Бутаевади къейдна хьи, хайи халкьадин тарих чир хьун гьар са дагъустанвидин пак буржи я.

Министр филиалдин цIийи дараматдиз килигна. РикIел хкин 2015-йисуз ДГОМ-дин филиалдин 50 йис тамам хьана. Сифте ада вичин кIвалах Дагъви дишегьлийрин интернатдин патав гвай школадин музейди хьиз башламишна ва СССР-да виридалайни хъсан вадан жергедиз экъечIна. 1956-йисуз адаз халкьдинди лагьай тIвар гана. 2009-йисалай ам республикадин музейдин филиал хьана.

- Виликдай музей авай кIвал адаз кутугайди тушир: выставкайрин залар бес жезвачир, экспонатар хуьдай (абур чахъ 16 агъзурдалай виниз ава) чка авачир. Идалайни башкъа, дарамат кирида кьунвайди тир.

Ихьтин четинвилериз килигна, республикадин культурадин министерстводи ва шегьердин администрацияди филиалдиз цIийи дараматда чка чара авун кьетIна, - къейдна филиалдин заведующий Наргиз Нурагьмедовади.

Шегьердин кьили Зарема Бутаевадиз музейдин экспонатар эцигдай пуд кIвал къалурна. Экспонатар хуьдай, гьакIни филиалдин администрация патал кабинетдин кIвалерни тадаракламишун пландик кутунвайди лагьана.

Гуьруьшдин нетижаяр кьуналди, З.Бутаевади авунвай кIвалахрай муниципалитетдин руководствадиз чухсагъул лагьана.И шегьерда гьакъикъатда бажарагълу инсанар, ДГОМ-дин надир филиал ава.

- Эхирни адахъ гуьрчег хсуси кIвал хьунал зун шад я, - лагьана ада.

Мярекатдин эхирдай министрди музейдиз экспонатар гунай Культурадин кIвалин, тарихдинни краеведческий музейдин, аялрин искусствойрин школайрин, "Катран шараг" ясли-бахчадин, 4-нумрадин школадин ва аялрин Яратмишунрин кIвалин руководителрив адетдин культура хуьнай ва вилик тухунай ведомстводин дипломар вахкана.

"Зи рикI дагълара ава"

ВЫСТАВКА

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алатай гьафтеда Махачкъалада, Дуствилин кIвале, живописдин кIвалахрал машгъул художник (художник-живописец) Камил ТАРХОДИ (ГЬАЖИЕВ) мер-

кезда вичин сад лагьай выставка ачухна. Ана жуьреба-жуьре жанрайрай ширедин рангаралди чIугунвай саки 100-далай виниз кIвалахри чка кьунва. Малум хьайивал, ина художникдин гьиликай хкатнавай вири эсерар авач, мад са чIехи выставка ачухун пландик ква.

РИКIЕЛ ХКИН: икьван чIавалди Камил Тарходин выставкаяр Москвада, Каспийскда, хайи хуьре - Ахваха ачухнай.

Выставка ачухуниз талукьарнавай шад мярекатда РД-дин милли политикадин рекьяй ва культурадин министерствойрин векилри, художникдин ярар-дустари, искусствода рикI алай гзаф ксари иштиракна. Анал рахай РД-дин милли политикадин рекьяй министрдин заместитель, Дуствилин кIвалин директор Текрар Агьмедова, Камил Тарходин муаллим Надирбег Мегьамеддибирова, Ахвах райондин администрациядин культурадин отделдин начальник Деньга Махиева ва масабуру художникдин уьмуьрдин ва яратмишунрин рекьикай лагьана, адан кIвалахрай Дагъларин уьлкведин тарихдин чинар, дагъустанвийрин ацукьун-къарагъун аквазвайди къейдна.

Дугъриданни, художникдин чIехи пай кIвалахар Дагъустандин тарихдиз ("Куьгьне Карата", "Гьажи-Мурадан эхиримжи бягьс", "Каратавияр НКВД-дин жаза гузвайбурун гьахъсузвилериз акси яз" ва икI мад), тIебиатдиз ("Каратада кьуьд", "Каратадин тама къекъуьн" ва мсб) талукьбур я, абурун арада гьакI кьилдин ксарин портретрини (автопортрет, Имам Шамилан, Ахвах райондин кьил Исмаил Мегьамедшарипован, художникдин уьмуьрдин юлдашдин ва икI мад) кьилин чка кьунва.

Выставка апрелдин вацран эхирралди давам жеда.

Хийирлу ва зиянлу интернет

Эмираслан ШЕРИФАЛИЕВ,
культурадин отделдин редактор

4-апрель Интернетдин международный югъ тир. Алай аямдин инсанрин уьмуьр интернет галачиз гьич фикирдизни гъиз жедач. Идарайрин, агьалийрин хсуси делилар, документар гьана хуьзва, интернетдин куьмекдалди сада-садаз чарар кхьизва, зенгерзава, са жерге къурулушрин кIвалах туькIуьрнава ва икI мад. ИкI, инсанар гьа интернет лугьудай затIунилай аслу хьанва. Къенин йикъан инсанриз интернетди сад-садахъ галаз рахунин, яратмишунин еке мумкинвилер гузва, амма, гьар са затIунихъ вичин хъсан терефар хьиз, писбурни ава. Гьа телевидение мисал яз гъин, килигиз ихтиярар авай яшар экрандин пипIел акъатзаватIани, аялар патал мультфильмдин арайра къалурзавай реклама, гзаф вахтара, неинки аялар, гьакI чIехибур патални герек авайди туш. Гила мультикдиз килигзавай аялди, гьар реклама хьайила, маса канал кутадани, телевизор хкудна, вад декьикьадилай ам мад кухтуна килигун давамардани?.. Суалар, сад-садахъ галаз кьун тавунвай ихьтин крар гзаф ава. Чаз чизвайвал, аялдиз вири итижлу я, ам вири чириз, ахтармишиз алахъзава.

Интернетдикай рахун давамарайтIа, адал гуьзчивал тухуз хьун лап четин я. Аял вичин яшарихъ галаз кьазвай са куьз ятIани килигдай вахтунда пипIерал акъат тийидайди жедач. Гьелбетда, вири чириз кIанзавай "почемучкайри" абур ахъайда, килигда, кIелда... икI чи жегьилар чIур жезва, дагъвийриз хас тербиядивай, къанажгъдивай, ацукьун-къарагъунивай абур къерех жезва. Гьа интернетда неинки аялар, гьакI жегьилар патални герек авачир затIар гзаф ава. Тайин ксари интернетдин куьмекдалди чи жегьилар рекьелай алудзавайдини малум я…

Агъадихъ чун аялар патал хатасуз интернет арадал гъунин жуьредикай рахада.

Сифте нубатда, гьар са касди компьютерда, телефонда ва маса гаджетра авай вичин хсуси делилрин хатасузвал хуьн лазим я. Им, гзаф дуьшуьшра, программаяр цIийи авунилай, вирусрикай хуьнилай аслу я. Аялар патал хатасузвал антивирусрин, маса программайрин фильтррин ва настройкайрин куьмекдалди таъминариз жеда. Яни тайин программади ва я браузерди какатай вуч хьайитIани аялдиз къалурдач, я туштIа, адавай анжах ихтиярар ганвай (диде-бубади) сайтриз гьахьиз жеда.

Microsoft компаниядин ахтармишунрал асаслу яз гзаф экспертри лугьузвайвал, хатасузвал таъминарунин карда компьютер техникадин хъсан гьалда хьун лазим я, алава яз MS-ди агъадихъ галай меслятар къалурзава:

- *Операционный система вахт-вахтунда цIийи ая.*
- *Антивирусдин программа ишлемиша.*
- *Брандмаузер ишлемиша.*
- *Важиблу затIарин копияр ая.*
- *ЦIийи затIар эцигдайла, мукъаят хьухь.*
- *Хсуси делилар мукъаятдаказ ачухара.*
- *Нихъ галаз алакъа хуьзватIа фикирдиз гъваш.*
- *Интернетда вири делилар гьахълубур ва вири инсанар дуьзбур туширди рикIел хуьх.*
- *Монитордал акъатай квез хьайитIани, ам кIел тавунмаз, ихтиярар гумир.*
- *Къанунар инетернетдани чIурмир, гьар са затIунихъ вичин иеси авайди я, авторвилин ихтиярар хуьх, вуч хьайитIани лугьумир, кхьимир, къанунсуз, бине авачир хабарарделилар чукIурмир.*

Гьар са диде-бубадиз вичин аял квел машгъул ятIа, адаз гьихьтин итижар аватIа чир хьун лазим я. И кардал асаслу яз аялдин бажарагъ винел акъудна, ам вилик тухвана кIанда. Алай девирда и карда компьютеррихъ ва интернетдихъ галаз алакъалу месэлаяр пайда жезва - аялдиз вичин компьютердиз, социальный сетрин чинриз ва масанриз диде-буба гьахьун хъсан аквадач, гьавиляй чаз компьютеррин техника, интернетдин сирер хъсандиз чир хьана кIанда. Аялрихъ галаз и терефдай суьгьбетун, абур яваш-явашдиз ва мукъаятдиз гъавурдик кутун лазим я. Садлагьана къадагъаяр эцигуни, сергьятра туни гьич хъсан нетижайрал гъидач, аялриз хъиляй са кар авун хас я.

Аял интернетдиз гьахьзавай, компьютердихъ ацукьзавай вахтунални гуьзчивал тухун чарасуз я, им сагъламвилихъ галаз алакъалу шартI тирди гъавурдик кутуртIа хъсан я. Монитордал герек авачир затIар акъатайла садлагьана аялдиз туьгьметар авун герек туш. И кар ам тахсирлу яз хьайиди туширди гьисс ийиз туна, ихьтин дуьшуьшра ада вуч авун лазим ятIа чирна кIанда.

Заз чидайвал ва тежрибадал асаслу яз гзаф диде-бубайри лугьузвайвал, компьютер виридаз аквадай чкадал хьайитIа, аял ана квел машгъул ятIа гуьзчивилик кутаз жеда. Кьвед лагьайди, са жерге сайтриз гьахьиз тахьун, гьар жуьре рекламаяр акъат тавун патал махсус настройкаяр авуртIа жеда. Амма тербиядилай зурба затI авач. Гьавиляй аялар гьа компьютердин, интернетдин куьмекдалди дагъвийриз хас адетралди, милли медениятдалди, бубайрин тарихдалди тербияламишун вине эцигна кIанда. И мумкинвал гузвай порталарни авачиз туш.

Аялар патал хатасуз интернетдиз талукь макъалаяр чна мадни гьазурда.

ГАЗЕТ КХЬИЗВАЙБУРУН ДАФТАРРАЙ

Ася АБАСОВА

Тюмень шегьер

Тюмень шегьер, гуьзел шегьер,
Ваз мугьман яз атанва зун.
Тюмень шегьер, иер шегьер,
Хуш майилрив ацIанва зун.

Мертебадин кьакьан кIвалер,
Гьяркьуь я ви куьчеярни.
Рушар я ви лацу лифер,
Зирекбур я рухваярни.

Хуш къилихрин инсанрини,
Акурла ваз гуда салам.
Мез ширидиз рахада вав,
Кьил агъузна ида икрам.

Тура вацIни секиндаказ
Шир-ширдивди авахьзава.
РикIел гъизва зи Самурни,
Каспий гьуьлуьз авахьзавай.

Мекьи кьуьдни атана мад,
Къалин живер, аязар гваз.
За гьиссзавач мекьивални,
Зав дуствилин авазар гва.

Гьар жуьредин халкьар ина
Шад яшайиш тухуз ава.
Зи - лезгидин чIалал рахаз,
Шад манияр лугьуз ава.

Зулун къушар

(СОНЕТ)

Зул атана, куьч жезва мад
къушарни,
Дурнайрин цIиргъ заз аквазва
яргъалай.
Ван ацалтна физва цавай къазарни,
Лув тагана амазма тек къаргъаяр.

Килигзава зун къушарин цIиргъиниз,
Куьч жезавай яргъал чими
уьлквейриз.
Лув гуз кIанда заз къушарин
гуьгъуьниз!
Лап рикIивай килигда зун ракъиниз.

Азиз къушар, хийирлу хьуй куь
сефер,
Сагъ-саламат агакьрай куьн чкадив.
Гатфарихъди хъша кIвализ
са тегьер,
Хайи чилел мад сеферда ахцукьиз.

Зи дурнаяр, куьн гуьзетиз жеда зун,
Лув це кIвализ - куь къаншардиз
къведа зун.

Лезгистандин игитриз

(ОДА)

Зи Лезги чил - зи гуьзгуь чил,
Ажеб гуьзел ватан я вун.
Зи Лезги чил - зи гуьзгуь чил,
Зи рикI, жигер, зи чан я вун.

Шумудни са игит хциз
На къуватни абур гана.
Зи Лезгистан, ви накьвади
Зи кьегьалриз сабур гана.

Самур вацIун яд хъвайибур
Игит лезги рухваяр я.
Лезгистандин тIвар вине кьур
Чи играми архаяр я.

Шарвилиди вичин чанни
Гана лезги чил паталди.
Душманд вилик къеле хьана,
Зи Лезгистан хуьн паталди.

Чилел тунач Шарвилид тур:
Гьажи-Давуд къарагъна фад.
Вичин хци туруналди
Душманар дарбадагъна фад .

Чи Мегьамед ал-Ярагъи -
Шамилазни тарс гайиди.
Чирвиливни уьтквемвилив
Чал такабур тIвар гъайиди.

Рухваяр чахъ гзаф ава
Хайи лезги чилерал чи.
Абрун тIварар гьамишалугъ
Ала халкьдин мецерал чи.

Булахар

Мад яйлахрин чинай куьн заз
Ярдин вил хьиз аквазва.
ХупI багьа я заз куь тIеам,
Эй, уьмуьрдин няметар.
Зи бахтунин гъетрел хьтин,
Зи вилер квел алазва.
Зи къанажагъ, намус хьиз зи
Михьи я хьи куьн тамам.

Са стIални заз тутуна,
ЧикIизва куьн патарихъ.
Бриллиатрин къашари хьиз,
Нур гузава яргъалай.
Зи кьисметдин рекье ава,
Авахьиз куьн агъадихъ.
Вилик - вилик физава куьн
Зи виликай, къвалалай.

Гьиниз физва, куьн Шагьдагъдин
Азиз серин булахар!
Куьн гьамиша чи дагълариз
Вафалубур яз хьурай.
Дуьзенра квел вилер алаз
Ава гьикьван кIвалахар.
Куьн кужумай емишрини
Уьзуьмри чаз наз гурай…

Кьуьчхуьр АЛИ

Тади ая, инсанар

Эй, инсанар, тади ая, чамара,
Уьмуьр гар я къугъвазавай цавара.
Эхиратдин муьгъ гуьтIуь я, къара я,
Къени касдиз анжах гьуьрмет
пара я.

Фида инсан и дуьньядай, гел туна.
Фида чунни, мехъер-межлис
мел туна.
ЧIехи бахт я чилин вири несилриз
Фин дуьньядай, халкьдин рикIе
хъвер туна.

Девлетни мал, сифте жив хьиз,
цIрада,
Чи билегар кьуьзуь жеда, кьурада,
Амма гьуьрмет цан чна чи арада,
Адан бегьер бул жеда, квез аквада.

Ярар-дустар, къуни-къунши
галаз хьуй,
Куь суфрадал бул няметар
алаз хьуй,
Пис кIвалахар зи халкьдивай
яргъаз хьуй,
Гьар ватандаш гьуьрметдивди
рахаз хьуй.

Вири дуьнья хьуй терездин са пата,
Хъсан крар муькуь патал эцига.
Гила дустар, куьне дуьм-дуьз
гекъига,
Гьуьрмет гьикьван герек ятIа, килига.

Зун агъунва, уьмуьр ганва инсандиз
Къени крар авун патал асантдиз.
Фагьум ая и кIвалахар хъсандиз,
Тади ая хъсанвилер мад ийиз.

Диде!

Аял вахтар, дявед йисар,
Фан чкадал - хъчар, лурсар,
Шалам хьанач-кIвачел къабар,
Гьич асайиш хьанач, диде!

Ялиз кIвализ векьин шала,
КупIадин цIай твадай къула,
ГъвечIид - хура, чIехид - кIула,
Ругуд бала хвена, диде.

Ифин акьалтайла пелел,
Гъил элкъуьрдай на зи кьилел,
Хъуьрез, - рахаз ширин мецел,
Ви ван япа ама, диде.

Лай-лай ягъай йифер-йикъар,
Хана жуван ширин ахвар,
Вуч фад фена варцар - йисар?..
Къе чи патав гумач диде.

Зи мурад тир майдин вацра,
Майдан тирвал - цуьквер сува,
Хайи хуьрел са кьил чIугун...
Кьисмет хьанач хъфир диде.

Зи рикI диде, зи чан диде,
Япарава ви ван, диде.
Хуралай нек гайи вяде
Гьамиша зи ава рикIе.

Аман, диде, масан диде,
Гьар дердинин дарман диде,
Ви весияр кьуна вине,
Рехъ давамрун ама хиве!

Ашукь КУЬРЕВИ

Мелъуьнриз

И дуьньядин гьар са пипIе
Авайди йикь, тараш хьанва.
Инсандив гва гьайбат еке,
Вулканрик цIай яваш хьанва.

Уьмуьрдик чи титаз умуд,
Къарсурзава рикIер шумуд..,
Ажалдикни кутуна худ,
Динсуздакай угъраш хьанва.

Акъудзава халкьдиз къаза,
Пуч хьурай чеб тIугъвалдик са!
Накъвар гъизва гьар са йиса,
Чил барутрик агаж хьанва…

Мелъуьнрикай куьцIедай кьван,
Секин йикъахъ къекъведай кьван,
Гуж хьана, эх тежедай кьван,
Ашукь михьиз кармаш хьанва!

Регъуь тушни?

ЗатI авачиз гитIе-кьиле,
Къелем кьуна вуна гъиле,
На къатадна кьацIай вире -
Вакай къе ваз регъуь тушни?

АватIани гъиле аса,
На ви намус гана маса,
Гижи хьанва вун, хъваз буза,
Вакай къе ваз регъуь тушни?

Багъишай за ваз жуван жуз,
Кас ятIа вун течиз агъуз,
Агакьна вун няне къачуз,
Вакай къе ваз регъуь тушни?

Чуьнуьхналди чарадан цIар,
Магьшур жедач, ахмакь, ви тIвар!
На авуна намуссуз кар,
Закай къе ваз регъуь тушни?!

Вучда вуна?

Йикъар фена, йифер хквез,
Хурун къене цифер къекъвез,
Жуван са кар чIемел текъвез
Хьайи чIавуз вучда вуна?

РикIикайни кIвахьиз тIили,
ТIвек акъудна ялгъузвили,
Дуьньядикай жуван кефи
Хайи чIавуз вучда вуна?

Гуьгъуьлдиз ви татайла рагъ,
Аязди чан ийични къах?
Уьмуьр лугьуз - лампадин багъ
Кайи чIавуз вучда вуна?

ТатайтIа яр, агъузна кьил,
Ви суралай элкъуьриз гъил,
КIанидахъ ви галамаз вил
Кьейи чIавуз вучда вуна?

Каспийск

Миред МЕГЬАМЕДОВ

Дидеди чун…

Худади гьар жуьре нямет
Багъишнава инсан патал.
Дидеди чун и дуьньядал
Акъуднава масан патал.

И дуьньяда рикIиз кIани
Ширин затIар гзаф ава.
Сад лагьайди вун я, диде,
Мецел шекер - шербет алай.

Юкъуз - кIвалах… Йифиз, диде,
Къарагъдай вун, ахвар хана.
Бала кьуна къужахда на,
Рази идай темен гана.

Къизилдилай багьа я заз
Ви гьар са гаф, Жейран диде.
Шекердилай ширин я заз
Вуна гайи темен, диде.

Къачур вуна зал зегьметар
Гъалал ая, диде - чан, заз
Лайлай-лайлай, лай-лай ягъиз,
ЧIехи авур, къурбанд я ваз.

ЧIугур зегьмет тек са йифиз,
Ахвар хана, вун къарагъиз,
Ширин-ширин лайлай ягъиз,
Ахгакьар жеч агъзур йисуз.

Хатур хамир…

Сефил зи рикI шад жедайвал,
Аман - минет, я сад Аллагь,
Ахварай кьван, Ребби, вуна
Дидедин заз шикил къалагъ.

Диде-диде, вун вири я,
Ви лайлайдин сес ширин я.
Вун такур зи чин серин я,
Дидед хатур хамир, дуьнья.

Зи умудар вун я, Аллагь,
Дуьзгуьн са рехъ вуна къалагь,
Ширин я заз диде, валлагь,
Дидед хатур хамир, дуьнья.

Аллагьдин тIвар рикIе аваз,
Шербетдин дад мецел алаз,
Рахух, инсан, дидед галаз,
Дидед хатур хамир, дуьнья.

Дидедилай ширин, масан,
Авач, валлагь, са затI хъсан.
Диде я чи даях, инсан,
Дидед хатур хамир, дуьнья.

Каспийск

Абдулашим ГЬАЖИМУРАДОВ

Фикирар

* * *

Акьуллуда вич гъилевай йикъан
краралди секинарда, ахмакьда -
алатай, гъавурдик квачирда - геле-
жегдин…

* * *

- Эй, инсанар! Куьн квез килиг -
Гьар сад чуплах са тар хьанва.
Коммунистри агудай чун
Къе агьузрин са тар хьанва.
Кьилевайбур - девлетлуяр,
Къугъвазвайбур пуларив.
Агуд тийиз зунни вун гьич
Ахварайни къваларив.

* * *

КIаник - машин. Алачни чин -
Гьикьван табда инсанриз!
Рахадай гаф халкьдин вилик:
“Алахъда чун хъсанриз”.
Гьа и ксар хушрекандин
Чил - девлетдик ккIизва.
Кьурай мегъуьн тек тарални
Вердиш тирвал алкIизва.
Чуквардамаз “чун”, “чи” чирин
Гьар аялдиз вирида.
И кар чалай алакьзавач? -
Алимар кьан кирида!

* * *

Хьана квевай акьалдариз
КIамарал лепе.
Жезва квевай терг ийизни
Накь акур тепе.
Мад хъийизва, мад хъжезва
Дагьарар дегьне.
Уьмуьр ихьтин, икI элкъвезвай
Сегьне я, сегьне.

* * *

Нефс инсандихъ авачиртIа,
Тарих туштIа гуьзгуь вич,
Хъфидачир чи Чилелай
Эхиратдиз инсан гьич.
Гьакьван бахтлу, гьакьван эфзел
Уьмуьр жедай чаз!
Хгудачир инсанрини
Сада-садаз наз.

* * *

Динни иман сад тир инсан,
Чаравуна нефсини.
Ам себеб яз кьуна дуьнья
Яваш-яваш бягьсини.

Инанмиш хьухь: алемда чи
Садаз кван я маса кас.
Гьавиляй я аквазвайди
Гагь чаз шадвал, гагьни яс.

* * *

Нефс инсандихъ вич амай кьван
Бягьс куьтягь жедач.
Гаф-чIал садна, нефс тергайтIа,
Чун куьлягь жедач.
Халкь вахтунин есирдава,
Акатна парцик.
Чиновникри кеферзава
Чи халкьдин тарцик
- Саналла кьван, са халкь я чун, -
Рахазва мецер.
И гафари халкьдин рикIе
АтIузва гезер.

Кириви АДИЛХАН

Уьмуьр гьей

Зун дуьньядал лап перишан
хьана, яр,
Са тахсирди, йифиз-юкъуз кана, яр.
Вучиз зи кеф, гьараяр гуз, хана, яр.
Зун тек хьана, шез амукьай
уьмуьр гьей.

Дуьнья хъвер я, мугьмани я
инсандиз.
Гьуьрмет ийиз алахъда зун
хъсандиз.
Хуьда за, яр, дуствал жуван
масандиз.
Ракъин цуьк хьиз, рагъ галукьай
уьмуьр гьей.

Зи кеф шад я, дустарни захъ яр гала.
Мани яда, кьуьлиз гъиле тар кьуна.
Яд гуз хуьда гъвечIи къелем
нар алай,
КукIва билбил шад ацукьай
уьмуьр гьей.

Гьайиф, уьмуьр акъатна зи
чуьллера,
Гатана хур, къвез, харари
гуьллерал.
Залан цифер акьахна зи къуьнерал.
РикIелай зи яр алудна, уьмуьр гьей.

Зи бедендихъ галукьзава
зулун къай,
Яр рикIел гъиз, рикIе хуьда сабур,
цIай.
Рази ая Адилханни, гана пай.
Къуьзуьвал фад зав агудна,
уьмуьр гьей.

Дагъларикай заз туькIуьрна на
утагъ,
Инсаф тийиз, къавурмишна,
гана тагъ,
Зи веси я, куьн амукьуй вири сагъ,
Зун абурдай на авудна,
уьмуьр гьей.

Гьинва яр?

Зун, гьамиша бед хиялри кана, яр,
Вуна кьилиз зи агьузар гъана, яр.
Четин дердер рипер-цацар хьана,
яр.
Са регьятвал вазни къисмет
хьурай, яр.

Вун захъ галаз гьич кьабулдач
хьана хъел,
Зазни кIанда вун хьана цуьк,
таран хел.
Са сеферда заз ачуха лацу пел,
Ачух, яргъи уьмуьр вазни гурай, яр!

Ша зи патав, гьал сифтедай
хабар яхъ,
Ваз пишкешдай ширин чIалар
ава захъ.
За вун патал, фитне тергиз,
кIватIда гьахъ,
ТабзаватIа, къванер эциг хурал, яр.

Такурла вун чан зи михьиз ифизва.
Рахун тийиз, хъелна, катна
хъфизва.
Адилхана, шез, шикаят ийизва,
Маса гайтIа, ви намусди курай, яр.

ИкIни жеда кьван!

Буба МЕЛИКОВ

Мезелияр

Вад рушан диде, Тарханан юлдаш, ругуд лагьай аял хана, азарханадай кIвализ хтана. Къуни-къуншияр, мукьва-кьилияр сасад къвез, Тарханазни адан юлдашдиз аял мубарак ийизвай береда Пархана жузуна:

- Аял эркек яни - дишегьли?

- Эркек! Дамахдивди жаваб гана Тархана, кьил вине кьуна.

- Ву, я папар! Тамаш-тамаш садра, вилер, Валлагь, гьа вичин бубадинбур я, - лагьана са дишегьлиди.

- Нерни са кIусни амачир Тарханан нериз ухшар я, вахар…

- Пагь, икIни жеда кьван! Килиг садра, кIуфни са кIусни амачир вичин бубадин кIуфуз ухшар я…

Гьа и арада, гьикI ятIани, аялдин винел алай пек алатна, таб арадал акъатна…

- Вай-вай-вай! Им дишегьли велед я хьи! - гьарай акъатна вири папарай санал.

- Вуч хьанва квез? Алай чкадилай кIвачел къарагъна Тархан. - Са лишан кьванни вичин дидединди хьун айиб авай кар яни мегер!?..

* * *

Пархана вичин папаз:

- Це заз са 100 манат, къари, кьил тIазва…

- Гудач, мад хъваз кIанзава ман ваз?..

Няниз кIвалахдилай кIвализ хтай папаз, итим пиян яз, демекдани къазар кими хьанваз акуна.

- Пархан, къазар гьинва? - ажугълудаказ жузазва папа.

- Абуру чими уьлквейрихъ лув гана жеди… Эгена пакани заз са 100 манат тагайтIа, чир хьухь, къари, лапагарни дагъларизъ куьч хъжеда…

* * *

Судья: за вун, гьукуматдин къуллугъчидин намусдик хкIуруниз тамашна, 5 агъзур манатдин жерме ийизва, Тархан… Ваз лугьудай гаф авани?

- Ава. Амма ихьтин гъвечIи жермедихъ ваъ…

* * *

- Куьн яни, Тархан «Тади куьмекдиз» зенг авурди?

- Эхь, вад йикъан идалай вилик…

* * *

- Дах, кафтIар къарияр авайди яни?

- Аял чIавуз зани гьа вуна хьиз фикирнай, - лагьана Пархана ва вичин къвалав ацукьнавай яран дидедиз килигна.

* * *

Троллейбусда. Жегьил руша вичин вилик квай гададиз:

- Вун эвичIзавайди яни?

- Эгена вуна заз теклифзаватIа, вучиз эвичIдач кьван.

* * *

- Дах, заз кьве хабар ава ваз гудай: сад - писди, садни - хъсанди.

- Лагь кван садра пис хабар.

- Чавай "мерс" тарце акьуна, кукIвар хьана.

- А хъсан хабар?

- За мад ви машин садрани ви ихтияр авачиз гьал хъийидач.

* * *

- Вун икьван сефил вучиз я?

- Сефил жечни, пакамахъ - кIвалах, нисинлай - кIвалах, нянизни - кIвалах…

- Гьа и саягъда вуна фадлай кIвалахзавани?..

- Аллагьди гайитIа, пакагьан йикъалай башламишиз кIанзава…

* * *

Халкьдив ацIанвай залдин сегьнедилай жегьил артисткади манияр лугьузвай.

Халкьди адавай мад ва мад сеферда манияр лугьун тIалабзавай.

Са вад-ругуд мани мадни ягъайдалай кьулухъ артистка халкьдихъ элкъвена:

- Зун галат хьанва, бес тушни?

- Ваъ-ваъ! - гьарайзава залдай.

- Бес гьикьван хьурай?..

- Та вуна ваз манияр ягъиз чирдалди, - са сивяй жаваб гана залдай.

* * *

- ГьикI ава дуст, Тархан, ви кефияр? Фадлай аквазмачир хьи? - жузуна Пархана.

- Пис туш, дуст. Кефияр чIур хьайила - духтурди, ачух хьайила - полицияди тухузва зун…

* * *

- Дах, дидеди ваз, кIвалин къене тапочкаяр хтIунна къекъуьгъ лугьузва.

- Вучиз?

- Ада раб квадарнава…

* * *

Сифтегьан гьуруьшмишвилин югъ. Гададиз руша:

- Вуна кьакьан дабанар квай туфлияр вучиз алукIнава? Абур алаз къекъвез четин тушни?

- Заз ваз кьакьан рушар бегенмиш жедайди хьиз хьанай.

- Ваъ, заз акьуллуяр бегенмиш я…

- Гьавиляй я ман, за къе сифте яз чIулав айнаярни алукIнавайди, - алава хъувуна руша.

* * *

ГАИ-дин къуллугъчиди машин акъвазарна, жузуна:

- Вун пиян яни?

- Ваъ, - жаваб гана шоферди, - за ички гьич садрани ишлемишай затI туш.

- Агь, анаша чIугунва ман…?!

- Ваъ, гьамни за гьич гьилени кьур затI туш…

- Вуна чи келле квадармир, - хъел кваз рахана ГАИ-дин къуллугъчи. - Эгена вуна хъвазвачтIа, чIугвазвачтIа, за зи аялар хуьдач ман?..

* * *

- Жанаби полицейский, йифиз и куьчедай фин хаталу тушни?

- Хаталу тиртIа зун инал жедайни мегер!?

* * *

Къаравулди совхоздин багъдиз ичер чуьнуьхиз атай Тархан кьуна.

- Агьа, гила за ваз чирда совхоздин багъдай ичер гьикI чуьнуьхдатIа, - лагьана хъел кваз ада.

- Чухсагъул, къаравул, ваз. Зун рази я, чира! ТахьайтIа, им пуд лагьай сефер я, гьар и багъдиз атайла зун къаравулрин гьиле гьатиз. Вуна кьванни чира, Аллагьди хвейи кас…

* * *

Жегьил гада маршруткадай эвичIна, вичелай вилик эвичIай жегьил рушан гуьгъуьниз катна:

- Я руш, ви зонтик тушни маршруткада амукьнавайди?

- Вай! Эхь!.. Чухсагъул, гьинва?

- Маршруткада, катна агакьара, ам яргъаз акъатдалди…

* * *

Сарарин духтурди сарарин къимет кхьенвай квитанция вахкай Пархан гьадалай кьулухъ невропатологдин, кардиологдин ва психиатрдин кабинетризни финиз мажбур хьана.

* * *

- Вуна заз жув вуч кас ятIа лагь, за ваз ви дуст вуж ятIа лугьуда, - меслятзава Тархана Парханаз.

- Зун ветеринар я, яру диплом гвай…

- АкI ятIа ви дустар гьайванар я ман…

Рамазан ДАДАШЕВ

БОМБЕЙ - БРАТ

1964-1968-йисара заз Дербентдин педучилищеда кIелун кьисмет хьана.

А вахтара шегьерда агьалияр тухузхкидай автобусар ва таксияр тIимил авай. Чун лагьайтIа, жегьил гадаяр-студентар, шегьерда кIвачи-кIвачи къекъведай, гьа са геренда Дербентдилай чарх элядай.

Ана са зур йисуз яшамиш хьайи касдиз шегьерэгьлини, пата-къерехдай атайди гьасятда чир жедай...

Эхь, и шегьердихъ вичин ери-бине, дуствилелди яшамиш жезвай агьалияр, душманрин аксина акъвазай викIегь мерд рухваяр авай. Амма халкьдин мисалра лугьузвайвал, хизанра, шегьерра сад-кьвед ферсузар, ришветбазар муьфтехурарни кими жедач.

Къарикай са юкъуз Дербентдин педучилищедин гьаятдиз юкьван буйдин, кьам, лугьудайвал, гъвар хьтин, къуьнер гьяркьуь, чин къеледин пару хьиз аквадай яшар къанни цIудав агакьнавай жегьил итим атана акъатна. Ада вичин патав и гьаятдай жагъай са цIуд кас лезгияр кIватIна ва чахъ галаз таниш хьана.

- Зун, лагьана ада, - белки, икьван чIавал ван хьанач жеди, Бомбей-брат я. Шегьер зи гъиле авайди я. Закай виридаз кичIе я. Эгер квек инра кядай кас-мас хьайитIа, тадиз заз са чIар куг. За ахьтинбурун тиф-тиф цавуз акъудда. Чан братар, закай и шегьерда залан путар, штангар хкаждай чIехи тренер жезва... Куьрелди, за куьн хуьда, квез пулунин куьмекарни гуда. Куьн зи гъавурда гьатнани?

- Эхь-эхь, халу!

Дуьз лагьайтIа, са патахъай чаз шад хьанай. Муькуь патахъай, ам гьакIан луту, фурсухъан хьизни аквазвай.

– АкI ятIа, куь жибинра вуч кепекшагьи аватIа, кIватIна зав вице, - давамарна ада. - Зун кIвалахал эцигун патал гьакимриз гудай са тIимил пул чарасуз хьанва.

Чаз маса чара амукьнач. Хуьре муьжуьд класс куьтягьна аниз атанвай, уьмуьрдин гъавурда бегьем авачир аялар тир. Эхирки, чна гьарда вичивай жедай кьван пул Бомбей-братдив вугана.

А вахтара студентрин стипендия къад манат тир. Еке хизан авай кIвалерай пулунин куьмек кьит тир, гьа къад манат вацран эхирдал кьван бесарна кIанзавай.

Бомбеян халисан тIвар Алавудин тир, ада вич чи патав са вацралай мажибни гваз хуькведа лагьанай.

Гьа икI чун чара хьана.

Тамам кьве варз алатна, Бомбей-братан ван-сес амукьнач.

Са базардин юкъуз, чна кIвализ картуфар, келемар къачудайла, къапа-къап чи вилик Алавудин халу акъатна. Хвашбеш авурдалай кьулухъ за хабар кьуна:

- Я Алавудин халу, вун фейи чка-мака авайни? Начагъ хьанвайни, тахьайтIа, варцарин мажибар вахчуна, ял ягъиз куортриз фенвайни, вун ахквазмачир хьи?

- Молчи, щенок! - лагьана ада. - Во-первых, зи тIвар Бомбей я. Во-вторых, кьей хваяр-бембецIар, зи кьилел атайди масад я. Агъа вокзалдик къажарри са лезги гада гатана рекьизвай. За ам кьиникьикай къутармишна. И кьуд кас зал тепилмиш хьана. За абур дарбадагъна. ЯтIани са кафирди зи руфуниз чукIул сухна.

Бомбея вичин кьацIанвайди чир жезвай жигет виниз авуна, чаз хер алай чка къалурна. Хиве кьун лазим я, и "пагьливандин" бедендал чкIулри ягъай хиркьацIар са шумуд алай. Им язухни атай чун мад адан чIалахъ хьана.

Садлагьана Бомбей-брата чин чIурна, макъун сарар акI чеб-чпел илисна жакьвана хьи, на лугьуди вагьши гьайванди сиве гьатай са вуч ятIани кукIварзава, и арада цIурни ийизва. Ахпа ада лагьана:

- Къала кван тадиз, куь жибинрин кIанера авай кепекар зав вице. Фена милицияр кьванни секинарин. ТахьайтIа зун абуру ракьун кьефесда твада, ахпа куьн ни хуьда и шегьерда, кичIе къуьрер.

Пагь, гила чаз и кас чи вилерай халкьдин руьгьдин рикI алай кьегьал хва хьиз акуна! Мад чна жибинра амай вири кепекар къучидив вахкана… Яргъалди Бомбей-брат чаз мад ахкунач.

Хейлин йикъар алатайла, педучилищедин гьаятдиз и еке "тренер" атана акъатна. Гьасятда ада вич атуникай чун хабардарна. Сада-садаз лагьана, чун цIудав агакьна кIватI хьана, гадаяр Бомбеян патав фена. Гила Бомбей-брат чир жедайвал амачир. Адан кьилел куьгьне сафунин шляпа, жигетдин винелай цIару костюм алукIнавай. Яргъалай ам, дугъриданни, са къуллугъчи хьиз аквазвай.

- Чан братар - заз герек вядеда пул гайибур, къе нянин сятерин вадриз куьн вири агъа "Родина" кинотеатрдин къаншарда авай ресторандин вилик кIватI хьухь. Ахпа квез аквада зи аламатар, - тикрарна Бомбея.

Пагь, мад чи шадвилин кьадар амукьнач! Гьа икьрар хьайи вахтунда чун лагьай чкадал са ругуд кас кIватI хьана.

Вад декьикьадилай и чи чIехи дуст атана акъатна, ада лагьана:

- Буюр, зи къуьрер, ша захъ галаз. Куьне куь юкьвара авай чIулар гъуьргъуь ая, за квез пицI вегьедалди недайхъвадайди гуда. ГьакI хьунни авуна. Столдал, ичкидилай башламишна, вири алай. Зун лагьайтIа, сифте сефер тир ресторандиз фейиди. ЧIехида столдал са кьве пачка пIапIрусарни вегьена. ТIуьн-хъун къалин хьана, виридак шадвал-рахун акатна. Низ чида, Алавудин халудин гьуьрметдай, адан викIегьвиляй чна шумуд рюмка гехлинцIарнатIа.

Вахт акваз-такваз акъатзавай. Йиф хьанвай. Алавудин халуди эхиримжи тост лугьуз эгечIна: - Гадаяр, квез мад вуч кIаматIа исятда лагь. Ахпа за тIуьначир-хъваначир, чIугуначир лугьудай гафар-ванер зи япарихъ галукь тавурай.

- Ваъ, я халу, абур вуч ихтилатар я! Чавай гила са вацра тIуьн тавуртIани жеда. Ви чан сагърай, великий Бомбей-брат, – жаваб гана чна.

- АкI ятIа, йиф гежни хьанва, куьн яваш-яваш къецел экъечI, зун, ибурухъ галаз рушутIар авуна, хуькведа.

Чун ресторандай экъечIна, ихтилатар ийиз, пIапIрусар чIугваз, къецел акъвазна.

Са герендилай Бомбей-братни, кьилел алай шляпа ва къуьнерихъ галай костюм столдихъ туна, вичикни кичI квайди хьиз, экъечIна.

- Гадаяр, тадиз, гьарма сад са мичIи куьчедай кат. Чун Вини базардин вилик кIватI жеда. Ката!

Чунни, ада ресторанда сад янавайди хьиз хьана, сада-садалай элягъиз, мичIи чкайрай катна, базардин варарив кIватI хьана.

Виридалайни геж, нефес-нефесдив агакь тийиз, залан яц хьиз хтайди и "брат" хьана. Ада лагьана: - Килиг, кьей хваяр, зун, куьн армиядиз тухузвай призывникар я лагьана, тапарарна, шляпани костюм, шак тефин патал, гьана туна, тIуьнин-хъунин заказ гун хъувуна, катнавайди я. Куь дело туш, за квез гьикI тIуьнхъун ганатIа. Къенлай кьулухъ я заз куьн акурди туш, я квез - зун…

Гьа икI чун чкIана. КIвализ хтайла, зун кроватдал ярх хьана. Пакамни хьана, амма са вил за акьалнач хьи, акьалнач. Заз, рикIяй, милицаяр къведайди хьиз жедай... Тамам варз хьана, чавай, кичIела, шегьердиз фена, герек шейни къачуз тежез. Валлагь, им чаз "Бомбей-брат" ваъ, лап гьа халис "ШейтIан-брат" хьана.

Дагъустан Костюнинан гуьзгуьдай

Наида МЕГЬАМЕДРАСУЛОВА,
Мегьарамдхуьруьн райондин Гъепцегьрин хуьруьн юкьван школадин урус чIаланни литературадин муаллим

Александр Костюнин РФ-дин федеральный Собранидин Федерациядин Советдин Председателдин патав гвай оборонадин рекьяй экспертный советдин член, фотохудожник ва писатель я. 2008-йисуз "Йисан хъсан ктаб. Повестар ва рассказар (гъвечIи проза)" номинациядай Костюнинакай "Лацу йифен къужахда" тIвар алай ктабдай гьалибчи хьана.

2010-йисуз, саки кьуд вацран вахтунда (майдилай сентябрдалди), ада Дагъустандин 42 районда сиягьатна. И кардин нетижада писателди чи республикадикай маракьлу ктаб кхьенва. Анжах ам гьелелиг чапдай акъуднавач. Авторди куьмекчи спонсорар жагъурзава.

Къведа вун мерд мугьман яз -
Хъфида дуст - лукьман яз…

Расул ГЬАМЗАТОВ.

Кьисметда аватIа…

2009-йисан сентябрдиз зав чи райондин образованидин управленидай писатель Александр Костюнинан эсеррай "Купель" тIвар алай литературадин конкурс тешкилзавайдан гьакъиндай положение агакьарна. За са шумудра и фамилия кIелна, амма урусрин ахьтин писателдихъ галаз зун таниш тушир. Положение эхирдал кьван кIелиз тахьана, за а чарар жуван сумкада хтуна. Адалай кьулухъ зи рикIелайни фена.

2010-йис алукьзавай йикъара зи хтул Секината хабар гуда: "Инава, жагъана чаз а чарар. Ибур ваз герек яни?" Зун килигна - абур конкурсдин положение тир. ИкI за, кьуд варз алатайдалай кьулухъ, а положение эхирдал кьван кIелна. Ана кхьенвай хьи, "Купель" конкурс 2008-йисалай инихъ гьар йисуз тешкилзава. Урусрин писателдин (Александр Костюнинан) эсеррихъ галаз адан сайтдай таниш жедай мумкинвал ава.

КIелунин йисан кьвед лагьай пай башламишдайла, за писателдин вад гьикая хкяна ва абурухъ галаз жуван ученикар танишарна. Амма январдин эхирра, им уьлкведа Муаллимдин йис малумарнавайди тир, зун чи районда гьа йис тешкилунин рекьяй комиссиядиз хкянавай. Гьавиляй за адан сценарий кхьин лазим тир. Адалай кьулухъ репетицияр, маса гьазурвилер кьиле фена. Эхирни, 18-февралдиз Муаллимдин йис ачухуниз талукь мярекатни кьиле фена.

За лагьайтIа, жуван ученикар "Купель" конкурсдив агакьун паталди, абурук тади кутазвай. Эхиримжи йикъар тир. Чи аялрин вад кIвалахдикай за сад (ам "Гитарадихъ галаз кьуьл" гьикаядай тир) хкяна ва конкурсдиз рекье тун патал компьютерда хвена. Амма 28-февралдиз, зи хци компьютердай са вуч ятIани жагъурдайла, зи вири файлар квахьна. И кар акурла, зак бегьем къалабулух акатна. Гуьгъуьнин юкъуз за а кIвалахдин текст са гуж-баладалди арадал хкана ва электронный адресдиз рекье туна. Ам конкурсдив ахгакьна. Кьве вацралай заз чир хьана хьи, зи ученикди а конкурсда кьвед лагьай чка кьунва, вичизни диплом ва савкьат яз ктабар ганва.

Гьа икI зун сифте яз Александр Костюнинан яратмишунрихъ галаз таниш хьана.

2010-йисан гатуз заз ам чи телевиденидай сифте Дербентда, ахпа чи районда, эхирни, Шамильский районда аваз акуна…

Дагъларин уьлкведиз!

...Дагъустанда 2010-йисан гатунни зулун варцара гьалар акьван секинбур тушир. ЯтIани урусрин писатель и къалабулух квай регионди гьикI атанатIа? Куь мажбурнатIа? За фикирзавайвал, адахъ руьгьдин къаст, ахтармишунрин чIехи къанихвал авай са гьихьтин ятIани цIийи гьиссер жагъурун рикIик квай. Тапан гаф гьамиша къундарма яз туькIуьрзавайди я, гьахълу гаф лугьун патал гьар са затI жуван вилералди акун лазим я. Писателди и рехъ хкяна. Дагъустандикай ктаб кхьин патал ам къулайвал авай кабинетда ацукьнач, я икI кхьизни бажагьат жеда. Чинра лугьудайвал, яд алачир чкадал регъвер эцигдайди туш.

Чаз, дагъустанвийриз, жуван халкь къенепатай хъсандиз чида. Костюнина чун къецепатай къалурнава, гьикI вичиз акунатIа. Вичин фикир кьилиз акъудун патал писателди кьетIен жуьре хкяна ва устадвилелди чи гьакъикъатдин уьмуьр вичин руьгьдин сафунай яна. ИкI, "Дагъустан. Сиягьатрин дневник" тIвар алай ктаб арадал атана. Зи фикирдалди, им урус писателдин къанажагьдин кьетIен кьегьалвал я.

Костюнинан хабарар

"Лезгинка" кьуьл асиррин деринрай атанвайди я. Ада вахтар ва инсанар санал агудзава ва миллетдин садвал арадал гьизва. Ам зи халкьдин чIехи девлет я. Эгер чна ам квадарайтIа, рикIелай алудайтIа, чна чи руьгь акьван зайифарда хьи, са вахтундилай чна чаз гьуьрмет хъийидач. И кьуьлуьна несилрин лап четин шартIара чеб хуьнин тежриба, дишегьлидин гуьзелвилин виниз тир дережаяр - идеалар, женгчидин искусство санал ала. Ада руьгьдин муркIар цIурурда. Туьхуьзвай жуьгьенрал ялав хкида, ада вун цаварин аршдиз акъудна, сагъ-саламатдиз чилел ахвудда. Ихьтин кьуьлуьниз Костюнина вичин "Лезгинка" тIвар алай хабар бахшнава.

Кьуьлуьникай кхьин музыкадикай кхьин лагьай чIални я. Музыкадиз яб гузва, кьуьл жува тамамарун лазим я. Зун Александр Викторовичан гъавурда хъсандиз акьазва, лезгинкадал кьуьлзавайбур акурла, адавайни секиндиз акъвазиз хьанач. ТупIарай тIампIар акъудиз, гьамни "Опа! Асса!" лугьуз, и туьнт кьуьлуьник экечIна.

Маса хабар - "Рафик - Ажал". Адан игит са гьихьтин ятIа шартIара и дуьньядай маса дуьньядиз хъфена. Жегьеннемдин варарал адаз вичин кьилелай ажалдин малаикдин гафарин ван къведа, и карди ам уяхарна ва чилел хкана. Малаикди адаз мад са мумкинвал хгана, чилел ада анжах хъсан крар ийидайвал. Ихьтин мукминвиликай менфят къачуна, ада хуьруьн юкьвал, ачух чкадал футболдин стадион "Леки" туькIуьрна. Хъсан крар мадни авуна. Амма "ажал" лугьудай залан гаф адан тIварцIихъай садрани гахлатнач.

Эгер гьар са инсанди вичел гьалтзавай чилин кIусунал вичелай алакьзавай хъсанвилер вири авунайтIа, чи дуьньядилай гуьзелди бажагьат жедай, - тестикьарзава авторди...

"Куьмекчи"

И гьикая гьакъикъи вакъиайрал бинеламиш хьанвайди я. Вичихъни фад гъавурда акьадай регьят сюжет ава. Тамамамвилелди буьркьуь хьанвай 70 йисарин яшарив агакьнавай музыкадин муаллим Антонин Карлович Качмарика интернатда тербия къачузвай Мегьамедаз кларнет ягъиз чирна. Ада датIана жегьилдихъ галаз репетицияр тешкилзавай ва вичин ученикдиз музыка ягъунин устадвал лап вини дережадиз акъуддай мумкинвал гана. ИкI са йисалай Мегьамедакай школадин оркестрда "сад лагьай скрипка", яни сад лагьай устад хьана. Вад йисалай Антонин Карловичан куьмекдалди Мегьамед музучилищедиз гьахьна. ИкI, адан авай са дуст - ученик интернатдай хъфена. Адахъ мад маса кас авачир. "Мегьамед, вуна зун яшлубурун кIвализ твах. Заз текдиз ина акъвазиз кIанзавач", - тIалабзава вичин ученикдивай Антонин Карловича. Училищеда тарсар башламиш жез са югъ амаз Мегьамеда вичин кIани муаллим яшлубурун кIвализ агакьарна.

Рассказда авторди буьркьуь кас вичиз лайих тир кьакьан дережадиз хкажна. Айтматовалай гуьгъуьниз урусрин литературада икьван руьгьди кужумдай тегьерда муаллимдикай маса са автордини кхьенвачир. Ина ученикди, гзаф йисар алатайдалай гуьгъуьниз, вичин муаллимдив рикIе авай гьуьрмет, хатур ахгакьарзава. И карди инсан гьар йикъан рагъулрай акъудна, генгвиле твазва ва ихьтин фикир тестикьарзава: уьмуьрдин эхир ажалди гъизвайди туш, муаллим кьейидалай кьулухъ адан уьмуьр ученикрин крара ва уьмуьрда давам жезвайди я. Ихьтин гьикая кIелайдалай кьулухъ садлагьана маса крар гъиле кьаз кIан жедач. Са хейлин вахтунда ял акьадарун лазим я, кIелнавай шей руьгьди мадни яргъалди кужумун паталди. За и гьикая лезги чIалаз элкъуьрна, гьа кар патал заз пуд йис герек хьана.

Чан алай игитар

Агъаверди Агъаев, Ахцегь районда багьларал чан хкизвай; Рафик Агъамирзоев, Мегьарамдхуьре "Леки" стадиондин иеси; Дербент райондин Татляр хуьруьн искусствойрин школадин директор; Мегьамед Агъаев, писателдиз вичин муаллимдикай суьгьбет авур, икI мадни маса ксар - и ктабда гьатнавай чан алай игитар я. Абурун къаматар ва къилихар писателди гьакъикъи гьалара, гьикI аквазватIа, гьакI кхьенва. Гьавиляй абурухъ гьакьван еке таъсирни хьанва.

За Рафик Агъамирзоеваз Мегьарамдхуьряй чи школадиз атун теклифна. Акунрай ам вири хьтин адетдин инсан я. Амма писателди чаз и касдин къилихдай ахьтин терефар ачухнава хьи, маса са касдизни таквадай, чавай кьатIуз тежедай хьтин. Зи ученикрикай сада Рафик Агъамирзоевичавай, адаз писатель Костюнина гьихьтин таъсир авуна лагьана, хабар кьурла, ада жаваб гана: "Костюнин - хъсан инсан я. Заз акI тир хьи, чун чаз фадлай чизвай. Гила лагьайтIа жеда хьи, ам Карелияда авай дагъустанви я"...

Шейхдин хийир-дуьа

Буйнакский райондин Чиркей хуьре писатель Костюниназ шейх Саид-Афандидихъ галаз таниш жедай мумкинвал хьана. Адахъ галаз регионда авай гьар жуьре месэлайрикай суьгьбетарна: коррупциядикай, экстремизмдикай, бейкарвиликай... Суьгьбетдин эхирдай писателди шейхдиз Дагъустандикай ктаб кхьиз кIанзавайдакай лагьана ва вичиз са хийир-дуьа авун тIалабна. "Дагъустандикай ви ктаб дуьньяда виридалайни хъсанди жеда, - инанмишарна писатель шейхди. - Эгер акI тахьайтIа, гъетер чилел аватда..."

Чеховахъ галаз са цIарцIе

Жуван тежрибадай чида, сиягьатрани мугьманвилера хьун уьмуьрдин хъсан школа я. Абуру рикIиз акьван таъсирда хьи, са мус ятIа фейи рекьиз килиг хъувурла, рикIел хкведайбур гьа вакъиааяр я. Гьавиляй, зун инанмиш я хьи, Дагъустандай писатель Александр Костюнин маса инсан яз хъфена. Адаз ина инсанрин тIебиатдин жуьреба-жуьревилер гзаф акуна. Чилин лап гъвечIи майдандал адаз саки 40 чIалал ва 120 диалектдал рахазвай халкьарин культурайрин ва чIаларин кьетIенвилер гьиссдай мумкинвал хьана. И халкьар кьетIендиз хуьзвай Самурдин заповедникда авай къадим тарар хьиз я. Гьар садаз азадвал ва гегьеншвал кIанда. Амма чилин деринра абурун дувулар сад-садал гьалтзава, цава лагьайтIа, абурун хилер сад-садак акахьзава, таж арадал гъизва…

Петрозаводскдиз хъфена Костюнина кхьида: "Дагъларин уьлкведиз атун регьят я, хъфин мумкин кар туш... Са жизви къакъатайвалди, за Дагъустандикай ва ана заз жагъай тIвар ягъай стхайрикай фикирзава…" Дагъустанда писателдиз инин халкьари гьикI чпин адетриз гьуьрметзаватIа ва абур хуьзватIа акуна, абурун мердвили ва мугьманпересвили дериндай таъсирна. Ада Дагъустандиз вичин кьвед лагьай ватан лагьанва. И жигьетдай Костюнин анжах тек са Чеховахъ галаз гекъигиз жеда. Амни вичин вахтунда Сахалиндиз кьван фейиди я. Пуд вацра ана сиягьат авурдалай кьулухъ, писателди кхьенай: "...Сахалинда акур зегьметрилай гуьгъуьниз... Москвада хьайи зи уьмуьр заз акьван усалди яз аквазва хьи, зун жув кIасиз гьазур я".

Эгер ада Сибирдиз ва Дальний Востокдиз фидай вахт жагъурначиртIа, чахъ къе "Остров Сахалин" хьтин чун руьгьдай девлетлу ийизвай ктаб жедачир. Александр Костюнинан "Дагъустан. Сиягьатрин дневник" ктабни гьа дережадинди я…

Нумрадиз чар

Игитдиз элкъвей гьевес

Абдул АШУРАГЪАЕВ,
РФ-дин умуми чирвилерин гьуьрметлу работник

Инсандиз гьунарлувал, тIварар Ватандиз, халкьдиз, инсандиз менфят авай хийирлу, абурлу крари гъида, амма а крар, махарик квайди хьиз, леглегди гъидач. Абур жуван гъилералди храна уьмуьрдин гамуна туна кIанзава. Гьа чIавуз инсан квел ва гьикI машгъул хьанатIа яргъа авайдазни аквада.

1977-йисалай за муаллимвал ийизва. Ам пеше хьиз, устIарвилин алакьунни я. УстIар яз за инал къалурнавай кьван йисара гележегдин пешекарар патал кIвалерин бинеяр ацIурзава, уьмуьрдин гегьеншрекьер ачухзава, чирвилерин мягькем къелейрин цлар эцигзава, бубайрин агъзур йисарин ирс агакьарзава. Мектеб куьтягьдалди аялрин руьгьдин цава вафалувилин, инсанпересвилин, мугьманпересвилин, хизан, юрд, чIал... кIан хьунин гуьзел суьретар пайда жезва. И кардал за дамахни ийизва. Адани зун "Лезги газетдин" редакциядихъ галаз лап мукьувай танишарна. А бахтунин рекьини аяриз шадвал, заз гьукуматдин патай гьуьрметлу ва лайихлу тIварар гъана.

"Лезги газетдин" коллективди и мукьвара вичин патай заз ганвай тIварар мубаракна. "Чна квелди дамахзава, гьуьрметлу ватандашар, ярар-дустар. Куь илгьамдин лувара авай гьевесдин шагьвар мадни гужлу хьурай!" - лугьуз кIанзава заз а коллективдиз.

Тебрикда заз "ЧIехи вацIун хва" лагьанвай. А гафари зав гатфар гьисс ийиз туна. ВацIун къамат зи илгьамда гьатна, гьевес игитдиз элкъвена. Нетижада "ЧIехи вацI" шиир арадиз атана.

ЧIехи вацI

Авахьзава вун сирер гваз тарихдин
Чи бубайрин гьунарралди лигим тир.
На чIугунва хесет халкьдин
къилихдин
Миграгъинни КIелет, Къуруш -
къадим тир.

Сегьер-ахшам лепедаллай
Чан зи ЧIехи вацI,
Пак руьгьерин къеледаллай
Чан зи ЧIехи вацI.
Рахазва вун билбил хьтин,
ЧIал ятIа ам ви?
ЛуькIуьн къветрен шимедаллай
Чан зи ЧIехи вацI.

Къемеран киф туьш хьана
ви абурдиз,
Ви сес къвезва "Эренлардин
улубдай".
Гаф авач ви виш йисарин сабурдиз
Заманайрин вакъиаяр тажубдай

Гьевескаррин дере Миграгъ,
Чан зи ЧIехи вацI
Валди хьана адлу, зурба,
Чан зи ЧIехи вацI.
Вафалувал къалур авур
КIани дередиз
Ян тагана хуьзва вуна,
Чан зи ЧIехи вацI.

Ругуд дагъдин яд хъвазва на
гьамгадин,
Шад рикIера битмиш хьайи хел хьиз.
Ргазва вун даим вил хьиз дурнадин,
Гьайбатлу яз, такабурлу марал хьиз.

Зи илгьамар дигизва на,
Чан зи ЧIехи вацI,
Гьевес нурлу ийизва на,
Чан зи ЧIехи вацI.
Ватан хвейи-диге хвейи
Игитрин тIварар
Гуьл къванерал кхьизва на,
Чан зи ЧIехи вацI.

Чкайрилай хабар гузва

Хъсан къимет гана

30-мартдиз Мегьарамдхуьруьн райондин коррекционный школа-интернатда "Аял тербияламишун патал чIехи акьул ваъ, еке рикI герек я" лишандик квез элкъвей стол кьиле фена. Ана райондин прокурордин куьмекчи З.Айбатова, махсус комиссиядин жавабдар секретарь Ф.Ханова, яш тахьанвай аялрин крарин рекьяй инспектор З.Гьажималиковади, образованидин управленидин начальникдин заместитель Т.Тагьировади, аялрин духтур Э.Яралиевади, къаюмвалдай отделдин начальник И.Мирземегьамедова, педколлективди ва СМИ-рин работникри иштиракна.

Мярекат школа-интернатдин директор **Амелия РАГЬИМХАНОВАДИ** ачухна. Ада ам кардик квай 53 йисан вахтунда, иллаки эхиримжи йисара, ина хъсан патахъ еке дегишвилер арадал атанвайди къейдна. ИкI, сагъламвилин жигьетдай сергьятламишнавай мумкинвилер авай аялриз кIелунинни тербиядин рекьяй вири шартIар яратмишнавайди, кьилди къачуртIа, мягькем техническийбаза авайди, кIелунрин 10 кабинет, зегьметдин тарсарай чирвилер къачудай 3 мастерской, спортзал, библиотека, компьютеррин класс, 60 кас гьакьдай столовой, медкабинет кардик квайди лагьана.

КIелунинни тербиядин кIвалахда сагъламвал хуьдай, чирвилер гегьеншардай, жуьреба-жуьре чирвилер гудай педагогикадин кIвенкIвечи технологияр кардик кутазва, - алава хъувуна Э.Рагьимхановади.

Вичин рахунра **З.АЙБАТОВА** кIелунинни тербиядин кIвалахда аялрин ва идарадин хатасузвал хуьнихъни еке метлеб авайди ва и кар патал школа-интернатдал суткадин кьиляй-кьилиз къаравул алайди къейдна.

Гуьгъуьнлай рахай **Э.ЯРАЛИЕВАДИ** ва **Т.ТАГЬИРОВАДИ** педколлективдиз чпин выпускникрихъ галаз алакъа квадар тавун теклифна.

Ф.ХАНОВА педколлективдин кIвалахдиз хъсан къимет гана ва вичин патай са шумуд меслят къалурна.

Муаллимри школа-интернатдин кIвалах гзаф жавабдарди тирди къейдна.

Мярекатдин эхирдай интернатдин директорди педколлективдиз ва мугьманриз чухсагъул лагьана.

ЕГЭ-диз ва ОГЭ-диз талукь яз

Мегьарамдхуьре кьиле фейи райондин школайрин директоррин совещанидин кIвалахда образованидин управленидин (РУО) начальник Улубег Абейдулаева, адан заместитель Тагъуя Тагьировади, Мегьарамдхуьруьн РУО-дин профсоюздин председатель Шевкет Мегьамедова, райондин депутатрин собранидин председатель Абубакар Ханмегьамедова, школайрин директорри, ДГУ-дин муаллим Гьарун Султанова ва СМИ-рин векилри иштиракна.

Йикъан месэладал 2016-йисуз ЕГЭ-диз ва ОГЭ-диз гьазурвал акунин ва экзаменар вахкунин месэлаяр алай. РУО-дин кьилин пешекар **Наида ГЬУЬСЕЙНОВАДИ** и месэладин гьакъиндай гайи малуматдай чир хьайивал, выпускной классра диде-бубайрин собранийрал выпускникрихъ ва абурун диде-бубайрихъ галаз кьилди-кьилди гьавурдик кутунин кIвалах тухванва. ЕГЭ ва ОГЭ кьиле тухунин ва абур вахкунин къайдайрихъ галаз танишарнава, Рособрнадзорди экзаменар кьиле тухунин расписание тайинарнава.

- Сентябрдин, ноябрдин ва декабрдин варцара образованидин управленида ученикрин гьазурлухвал чирунин макьсаддалди урус чIалай ва метематикадай мониторингдин кIвалахар кьиле тухвана. Абурун нетижаяр фикирда кьуналди школайрин администрацийри экзаменриз гьазурвал акунин гьалар хъсанарун патал алава серенжемар кьабулна, кьилди къачуртIа, кружокра алава тарсар тухун хъувуна. Идалайни гьейри, экзаменар кьиле тухузвай пунктара (ППЭ) кIвалахдал желбнавай ксарихъ (технический пешекарар, руководителар, ППЭ-рин тешкилатчияр) галаз ЕГЭ ва ОГЭ кьиле тухунин къайдайрай семинарар тешкилна, - хабар гана Наида Гьуьсейновади.

УО-дин кьилин пешекардин малуматдихъ яб акалайдалай кьулухъ, Улубег Абейдуллаева директорриз школайрин администрацийри ЕГЭ-диз ва ОГЭ-диз гьазурвал аквазвай муаллимрин кIвалахдал ийизвай гуьзчивал артухарунин ва ЕГЭ вахкудалди амай вахтунда ученикри экзаменриз гьазурвал акун патал хкянавай предметар фикирда кьуна календардинни темайрин планра дегишвилер тунин тапшуругъар гана.

Гуьгъуьнлай совещанидал Гъепцегьрин СОШ-дин патав гвай "Бажарагълу аялар" тIвар алай центрадин кIвалахдин гьахъ-гьисаб адан директор **Наида МЕГЬАМЕДРАСУЛОВАДИ** авуна. Ада "Бажарагълу аялар" центрадилай республикадин конкурсра виниз тир нетижаяр къазанмишиз алакьнавайди, мисал яз, "Сергьятар авачир аялвал" конкурсда центрада чирвилер къачузвай аялри призвдин 3-чка кьурди къейдна. Идалайни гьейри, Наида Мегьамедрасуловади "Школадин хабар" газет-приложениди Дагъустанда 3-чка кьурди алава хъувуна.

Эхирдай **Тагъуя ТАГЬИРОВАДИ** РУО-дин начальник **Улубег ТАГЬИРОВАН** тапшуругъдалди "Къуй гьамиша аялрин хъвер хьурай" конкурсдикай малумарна, адан положенийрикай суьгьбетна. У.Тагьирова совещанидин нетижаяр кьуна.

Школьникар Дербентда

РД-дин культурадин ва образованидинни илимдин министерствойрин саналди тир "Культура - детям Дагестана" лишандик квай проектдин кIвалах давам жезва. Адан сергьятра аваз Дагъларин уьлкведин районрай тир аялрихъ театрриз, музейриз фидай пешекар искусстводи килигдай мумкинвал жезва. ИкI гъвечIи чIавалай аялар яратмишунрал желбзава.

2-апрелдиз Дербентди Мегьарамдхуьруьн, Рутул ва Табасаран районрин школьникар кьабулна. Гьар са райондай тир аялар патал программа дегиш жезва, яни Лезги, Табасаран, Азербайжан госмуздрамтеатрри цIийи-цIийи тамашаяр къалурзава, абур шегьердин музейриз тухузва. Гила программадик Дербентдин музучилищеда сейр авунни кутунва.

Дербентдин аялрин ва жаванрин Яратмишунрин кIвале шегьердин музыкадин училищедин муаллимрин ва студентрин иштираквали аваз концерт хьана. Школьникрин вилик вокалдин "Ноктюрн", "Триумф", "Виктория", музалатрин "Экспромт" ансамблри, кьуьлердайбурун "Гюнеш" дестеди гьакIни халкьдин музалатрин ансамблди чпин гьунарар къалурна, хуьрерай атанвай аялрин гуьгъуьлар хкажна, классикадин ва къадим авазрихъ галаз танишарна.

Школьникар гьакI Дуьньядин медениятрин ва динрин тарихдин музейдиз, Нарын-къеледиз фена, къадим шегьердин куьгьне куьчейра къекъвена…

Чи муаллимар

РикIин буйругъдалди

Рагьидин ЭМИНОВ

Гьеле Ахцегьрин 2-нумрадин юкьван школада кIелзавай вахтунда **Эсмира САДЫХОВА** амайбурулай низамлувилелди ва зигьинлувилелди тафаватлу жезвай, шикил Гьуьрметдин доскадал алай. Хъсан кIелунилай гъейри, Эсмира вичин диде-бубади тапшурмишзавай гьар са кар вахтунда ва ери аваз тамамариз алахъдай аял тир. Чешнелу ученикрин жергедай тир ам пионеррин тешкилатдин отряддин советдин председателвиле хкянай. А чIавуз ада Махачкъала шегьерда кьиле фейи республикадин слетда иштиракна, махсус конкурсда 1-чка кьунай. ЧIехи классра кIелзавайла Э.Садыхова художественный школадикни экечIна ва анаг агалкьунралди куьтягьна.

Эсмирадиз муаллимвал гзаф бегенмиш тир ва рикIин буйругъдалди и пеше хкяна. Алай вахтунда 2-нумрадин АСОШ-да урус чIалан ва литературадин тарсар гузвай кьилин категориядин муаллим тир Эсмира Садыховадиз дирекциядин ва педколлективдин, аялрин диде-бубайрин патай гьуьрмет ва авторитет ава.

Эсмира сифте политехнический колледждик экечIна. Руша анаг Яру диплом къачуналди куьтягьна. РикIе муалливилин пеше къачунин къаст авай дагъви руш 1996-йисуз заочнидаказ ДГПИдик экечIна ва и вузни ада агалкьунралди куьтягьна. Гьеле 3-курсуна кIелзавай вахтунда Эсмиради школада аялриз тарсар гуз башламишна.

Ам вичин пешедин халис устад, гьар са аял гъавурда гьатдайвал тарс гуз алакьдай муаллим я. Э.Садыховади акьалтзавай несилдиз дерин чирвилер ва ахлакьлу тербия гун патал гзаф зегьмет чIугвазва. Ада вичин кабинет аквадай пособийралди тадаракламишнава. Аялри гьар юкъуз ина авай компьютеррикай, видеопроектордикай, ноутбукрикай, интерактивный доскадикайни гьар жуьре программайрикай менфят къачузва.

Эсмира муаллим кьиле авай классда вири санлай 20 аял ава. Абурукай 5 аялди лап хъсан, амайбуруни хъсан къиметралди кIелзава, ада датIана вичин ученикрин чирвилерин дережа хкажунал зегьмет чIугвазва. Ада тарс гузвай аялар тир Жамиля Пирсаидовадин, Сабина Гьажиевадин, Рамидин Эмирован, Маина Абасовадин, Ханум Кисриевадин ва Элина Вагьабовадин шикилар школадин Гьуьрметдин доскадал ала. Адан классда кIелзавай аялри райондин ва республикадин дережадин олимпиадайра кIвенкIвечи чкаяр кьазва. ИкI, и мукьвара Бийск шегьерда кьиле фейи олимпиадада иштиракай Камила Султанова 2-чкадиз ва Гьуьрметдин грамотадиз лайихлу хьана. Эсмира Садыховади аялар олимпиадайриз мукьуфдивди гьазурзава. И кардайни адаз Гьуьрметдин грамота ганва. Алатай йисуз школа куьтягьай адан ученикар тир Лаура Гитиновади ва Шамил Эфендиева Дагъустандин медакадемияда, Фаина Бабаевади ва Инесса Мирзоевади Астрахандин медакадемияда, Галина Кондрашихинади Калининграддин фармацевтический академияда, Гьайдар Эйланбегова ва Байрам Мамедбегова Дагъустандин халкьдин майишатдин институтда агалкьунралди кIелзава. Муаллимдин кьилин мурад ихьтин чешнелу аялрин кьадар мадни артухарун я.

И мукьвара чахъ галаз хьайи суьгьбетда 2-нумрадин АСОШдин директор И.Юсуфовади Эсмира муаллимдин гьакъиндай икI лагьана:

- Эсмира Садыховади чIехи классрин ученикриз тарсар гуз гзаф йисар я. КIвалахдин девлетлу тежриба кIватIнавай ам вичин пешедин халис устад я лагьайтIа, зун ягъалмиш жедач. Дугъриданни, ам обществодин, школадин вилик жавабдарвал аннамишзавай чешнелу муаллим я.

Дуьшуьшдикай менфят къачуналди, къе заз адаз рикIин сидкьидай чухсагъул ва аферин лугьуз кIанзава. ЦIийи йисан вилик тухвай вечердал чна адаз "Муаллимрин муаллим" лагьай тIвар, къиметлу пишкеш ва Гьуьрметдин грамота гана. Эсмира муаллимди аялриз чирвилер гунихъ галаз сад хьиз, вичин чирвилер мадни артухарунни рикIелай ракъурзавач. Гьавиляй адахъ кIвалахда гьамиша аквадай хьтин агалкьунарни жезва, - алава хъувуна директорди.

Алатай йисуз Къарабудахкентда РД-дин образованидин Министерстводи тешкилай илимдинни практикадин конференциядал Эсмира муаллимди авур доклад еке къимет гуналди къейдна, ам Министерстводин къаюмвилик квез чапдай акъуднавай ктабда гьатнава. РД-дин образованидин Министерстводин гуьзчивилик квез "Дагъустандин образованидин башчи" кьил алай турнирда иштиракай ам махсус шагьадатнамадин сагьибни я. РД-дин образованидин Министерстводин теклифдалди Р.Гьамзатован шииратдиз талукь яз тешкилай конкурсдин сергьятра аваз Эсмира муаллимди кьиле тухвай тарс районда 1-чкадиз лайихлу хьана.

Ноябрдин эхирра "Йисан муаллим - 2016" конкурсдин райондин этапда Э.Садыховади 1-чка кьуна. Адаз "Ахцегь район" МР-дин патай Гьуьрметдин грамота ва "Просвещение" фондуни премия гана.

Шаксуз, и педагог райондин ва школадин дамах я. Чаз квехъ гележегдани кIвалахда еке агалкьунар, чандин мягькем сагъвал, уьмуьрдин хушбахтвал хьана кIанзава, гьуьрметлу Эсмира муаллим.

ЧУБАРУКАР

Аялрин алемда - лишанлу вакъиа

23-30-мартдиз Дагъустандин Нинийрин гостеатрда "Ктабдин, чирвилерин, хъсанвилин алемдиз" лишандик кваз аялрин ва жаванрин ктабрин гьафте кьиле фена. Ам тешкилнавайбурун арада РД-дин культурадин министерство, РД-дин писателрин Союз, республикадин аялрин Нуратдин Юсупован тІварунихъ галай ктабхана, Дагъустандин Нинийрин гостеатр ва РД-дин Р.Гьамзатован тІварунихъ галай милли ктабхана авай.

Гьафте ачухуниз талукьарна 23-мартдиз Дагъустандин нинийрин гостеатрда кьиле фейи мярекатдиз Махачкъала шегьердин мектебрай 200-дав агакьна аялар атанвай. Театрдин дараматда абур жуьребажуьре махарин игитрин парталар алай актерри къаршиламишна. Театрдин фойеда "Аялар терроризмдиз акси я" тІвар алай аялри чІугунвай шикилрикай ибарат итижлу выставкани ачухнавай.

Мярекатдин иштиракчийриз аялрин ва жаванрин ктабрин гьафте тебрикиз Дагъустандин халкьдин шаир Мегьамед Агьмедовни атанвай. Вичин рахунра ада акьалтзавай несилрин векилриз руьгьдин жигьетдай мадни девлетлу хьун патал ктабар кІелуниз, хайи чІалар чируниз, милли адетар рикІелай алуд тавуниз эвер гана.

Гуьгъуьнлай театрдин сегьне аялрин ихтиярда туна. Аялрин "Салам" тІвар алай яратмишунрин ва хореографиядин центрадин кьуьлердайбурун ансамблди тамамарай кьуьлери, Махачкъала шегьердин 5-нумрадин искусствойрин мектебдин тербиячийри, "Ракъинин стІалар" вокалдин ансамблди тамамарай манийри, аялрин иштиракчивал аваз гьазурнавай сегьнейри мярекат мадни гурлу авуна.

Къейд ийин хьи, гьафтедин сергьятра аваз республикадин хейлин шегьерринни районрин ктабханайра жуьреба-жуьре гуьруьшар, межлисар, конкурсар, элкъвей столар тешкилнавай. Кьилди къачуртІа, республикадин аялрин Нуратдин Юсупован тІварунихъ галай ктабханада аялрин писателар тир А.Бартодин, С.Аксакован, Н.Юсупован, А.Абубакаран, А.Абдулманаповадин ва маса зарийрин уьмуьрдин ва яратмишунрин рекьериз талукьарнавай мярекатар кьиле фена.

Аялрин ва жаванрин ктабрин гьафте Ватандин ЧІехи дяведин йисарилай гатІунна гатфарин рухсатрин вахтунда кьиле тухузва. Сифте яз и гьерекат-сувар аялрин писатель Лев Абрамович Кассилян теклифдалди 1943-йисуз Москвада тешкилнай. А четин йисара арадал атай сувар гьар йисуз тухун хъсан адетдиз элкъвенва.

Суал-жаваб

Къугъунар

Гьемдуллагь БАБАЕВ

КІек

- Уь-уь ягъиз пакамахъ фад,
Уях хьунухь вуч сир я, кІек?
- Малум жезва югъ цІийи мад,
Рагъ къвезва чаз, хъуьрез гуьрчег!

Чакъал

- Йиф хьайила акьван къати,
Къув яда ман тама, чакъал?
- Ачух хьайла иштягь верцІи,
Къурмишзава суьрсет, агьвал!

Жанавур

- Хипен суьруь къирмишзавай,
Къачагъ вуж я, лагь, жанавур?
- Тапан актар къурмишзавай,
Бухгалтер я хци гапур!

СикІ

- Фендигар сикІ, фенд къурмишиз,
Вуч кІанзава, вуж алцуриз?
- Зи тежриба машгьур ийиз,
Атанвач зун квез тарс чириз!

Жейран

- Вун акурла, гуьзел жейран,
РикІ ачух яз жеда гьейран.
- Анжах пеленг, машах, аслан,
Жанавур серт я зи душман!

Къуьр

- Ислягь гьайван, я къуьр, на гьикІ
Хуьзва хизан, тушни гъарикІ?
- Уьмуьр физва галтугиз сикІ,
Гъуьрч ийиз лекь, акъудиз рикІ!

Шикилда рангар экъуьра

Сабина МАМЕТОВА,
Къурагь райондин КІирийрин хуьруьн юкьван мектебдин ученица

Билбил

Билбилдин сес гьатнава,
Чи дерединдагълара.
Билбилдин сес гьатнава,
Цуьквед кьунвай багълара.

ХупІ ширин я къушран сес,
Хкажзавай зи гьевес.
Адаз яб гуз кІанзава,
За билбилдиз чанзава.

Гьакьван кІани, иер билбил,
Вун гатфарин лишан я.
Шадарзава на зи гуьгъуьл,
Гьавиляй вун масан я.

Дустар

Гьар са касдихъ дустар ава,
Четин чІавуз куьмек жедай.
Гьар са касдихъ къастар ава,
Уьмуьрда лап герек жедай.

Дуст авай кас жедач пашман,
Гьиссда ада даях, аман.
Дуст-дустуниз арха жеда,
Лап багъри кьван заха жеда.

Хуьх дустарин къадир, гьуьрмет,
Дустар я чи зурба девлет.
Къуй абур чахъ пара хьурай,
Дуст-дустуниз чара хьурай.

Роза МИНГЬАЖИДИНОВА

- Дидеди сад лагьай классдиз фенвай рушаз урус буквардай гьарфар чирзавай. Буквардин эхирда са чинал "Я" гьарф ва хуьрлуьнкІдин шикилни ала.

И гьарф "х" - "хуьрлуьнкІ" жеда, - жаваб гузва руша.

- Гуьлнарадин кефияр авачир. Дидеди ам духтурдин патав тухвана.

- Вуна шиш тІуьнвани? - хабар кьазва духтурди рушавай, гумадин ни атана.

- Ваъ, е - зун къведайла чи вири къуншийрин гъенерилай гум акъатзавай. Шемериз цІай янавай...

- ЧІехи дидеди хтулдиз лугьузва: Чан хва, ви мехъериз за "Лезгинкадал" кьуьлерда.

- Гьакьван чІавалди вун амукьдани кьван? - жаваб гузва хтулди.

- Муаллимди ученикдивай хабар кьазва: - Алиев, дробь квез лугьуда?

- Дробь - къирме я, ман, - жаваб гана гадади. Гьа йикъалай Алиевал "Къирме" лакІаб акьалтна.

Вагиф РАМАЗАНОВ

Лезги гьарфарин сиягьда

Агъзурни са гьайвандиз
Инжи хъач це дармандиз.

Булушкадик гар жеда,
Къуьневайди квар жеда.

Вуна авур хъсанвилиз -
Къимет гуда инсанвилиз.

Гурмагъдай гум акъатиз хьуй,
Пелелай бугъ алатиз хьуй.

Гъери чандиз дарман я,
Гзаф хьайтІа, зиян я.

Гьар кткайдав агатмир,
Хизандихъай къакъатмир.

Дерин нефес хъсан я.
Сагъламвилин макан я.

Ери-бине чидайди, -
Вич берекат гьидайди.

Ёлбарсдихъ на гьуьжетмир
БатІул жеда, къелетмир.

Жува лугьуз, жув хъуьремир гафарал,
Чилел эвичІ, чукурмир на къаварал.

Зарафат хуш рафтарвилин макан я,
ТІимил рахаз, милиз хъуьруьн хъсан я.

Иридан гаф субут хьана,
Тахсир квачиз набут хьана.

Йод дарман я, куьмек я,
Гьамиша кІвале герек я.

Катмир, тахсир квачтІа вак,
Мугьмандиз на ачух рак.

КІвач акІайла кьарада,
Геждал тамир,цІрада.

Къадир чир хьухь зегьметдин,
Ам бине я девлетдин.

Кьуркьушумдин эвезда,
Къван эцигна терездал.

Лезги хцин тІвар багьа я,
Бубад веси, ар багьа я.

Миресдикай куьмек жеда,
Четин юкъуз герек жеда.

Нефс ацІудач, тух жедач,
КІвалик бегьем рух жедач.

Огни шегьер масан я,
Вич гуьзгуьйрин макан я.

Пенжер ахъай, шагьвар къведа,
Адахъ галаз гатфар къведа.

ПІини я чи гуьзел емиш,
Майдин вацра жеда дигмиш.

Руш къекъвезва вичин катран еришдал,
Зи вил ала къе чи кьведан гуьрушдал.

Саф лагьана, гъуьр ямир на суьзекдай,
Къаз лагьана, кІек хкимир демекдай.

Тахсир квачиз, буьгьтен вегьез алахъмир,
Маса касдин хатур хунал дамахмир.

ТІул авуна, кицІин ериш кьаз тахьуй,
Инад кьуна, хъсанни-пис хаз тахьуй.

Умуд кутаз, кьилиз акъуд гьар са кар,
Зегьмет чІугваз, виниз акъуд жуван тІвар

Уьгьуь къведа, пІапІрусдиз худ гайила,
Гадра байгъуш, ваз мумкинвал хьайила.

Фад къарагъа, тІебиатдал дамах ая,
Гъил-кІвач юзур, ашкъи аваз кІвалах ая.

Хийирлу кас ваз далу жед лугьуда,
Тахсирлу кас фад яру жед лугьуда.

Хъел къведай кас, фад кьуьзуь жед лугьуда,
Сел къведай вацІ фад кьару жед лугьуда.

Хьран фу чи къуват я,
Гьар лезгидин тІакьат я.

Цурун кварце яд хъсан я,
Мехмер чайдин дад хъсан я.

ЦІайлапандихъ марфар жеда,
Хъач акъатда, афар жеда.

Чирвилерал дамах ая,
Гъуьрмет жервал кІвалах ая.

ЧІал хуьх вилин нине хьиз,
Бажарагъдин бине хьиз.

Шур, фири нек гьикІ кІандатІа руфуниз,
Вахтунда на малар акъуд дугуниз.

Щётка къачу, къуллугъ ая чекмедиз,
Мани лугьуз, экъечІ гила сегьнедиз.

Ъ.Ь гьарфарин къимет хуьх,
Дидед чІалан гьуьрмет хуьх.

Ыспартадин гуьзелвилер акуна
Хтай касдиз еке таъсир авуна.

Элдин гьуьрмет хвейи кас,
ЧІехи сагьиб хьайи кас.

Югъ акъатна, циф хьана,
Юргъун къвана, йиф хьана.

Ярдин гъиле тар жеда,
Мецелни ви тІвар жеда.

Ыспарта Туьркиядин шегьер.

Диде

Петр МАЛАЕВ

Къекъуьгъ вири чилел квез,
Чи дидейрив гекъиг жер
Рагъни авач. Чин хъуьрез,
Дидеяр я чи иер.

Шикил ягъиз хьана кІан
Хайи инсандин жуван.
Четин хьана заз а кар,
Гекъиг тежез гьич рангар.
Туш эхир ам гьакІ кьве цІар
ЧІугун, чІуриз михьи чар!

Туш са гьакІан зарафат -
Дидедиз я чи савкьат!
РикІин михьи дериндай
Дидеяр чаз ширинда.

Алахъда чун кІвалени,
Квачиз гьич са гьиллени,
Михьивал, нур артухиз,
Дидед гуьгьуьл ачухиз.

За къе полни чуьхуьдай, -
Бес мектебдиз вуж фидай?
За дидедиз куьмекда:
Гьар са кІвалах гуьрчегда.

Дидедилай масан кас,
Акурди туш хъсан кас.
Гьар затІунал экв гъида,
Цуьквединбезек гъида.

Дидедал за дамахда,
Фидайла ам кІвалахдал.
Мад хтайла кІвализ ам,
Гелкъведа чахъ милиз ам.

Шиткиз, михьда, чуьхуьда,
Чайни хуьрек ийида.
Течидай са кар авач,
Диде хьтин тІвар авач!

Урус чІалай таржума -
Мерд АЛИДИН

Чин гьазурайди - Мегьамед ИБРАГЬИМОВ

Дербент шегьердин - 2000 йис

Чувударни хашпараяр Дербентда

Абдулафис ИСМАИЛОВ

Дербентда ва Кавказдин Албаниядин къваларив гвай хуьрера сифте яз чувудрин тухумар бинеламиш хьунин жигьетдай чал гьар жуьредин делилар агакьнава. Бязи малуматралди, масанай куьч хьанвай чувудар Кавказда чи эрадал къведалди VI-V асирра пайда хьана. Римди вичин сергьятар мадни гегьеншарун патал регьимсуз, инсафсуз гьерекатар кьиле тухудайла чувудар Кавказдин Албаниядиз сел хьиз ахмиш хьайиди къейдзавай чешмеярни ава. Бязи риваятрай малум жезвайвал, чувудри, албанрихъ галаз санал, Римдин регьберар тир Лукуллан ва Помпеян кьушунриз акси женгерани иштиракна. Идалай гъейри, чал Помпеянни албанрин пачагь Оройсан арада чараралди хьайи алакъа албан ва арамейский чIалар чизвай чувудрин иштиракчивал аваз тешкил хьайиди къалурзавай делиларни агакьнава.

Къейд ийин хьи, Кавказдин Албанияда чувудриз, куьч хьанвай миллет я лагьана, басрухар гузвачир, абур кIевера твазвачир. Къеницвал, мугьманпересвал ва милливилин жигьетдай сабурлувал и уьлкведа тестикь хьанвай адетриз элкъвенвай. Диндин рекьяй чувудрин тухумрин ва албанрин инанмишвилер сад туширтIани, чувудри чкадин агьалийрин итижрик хкIадай гьерекатар кьиле тухузвачир, акси яз абур албанрин уьмуьрдиз, культурадиз мукьва жез алахънавай.

XIX асирдин юкьваралди чувудар гзафни-гзаф Кьиблепатан Дагъустанда ва Кеферпатан Азербайжандин шегьеррани районра яшамиш хьана. Гуьгъуьнлай абур Дагъустандин кеферпата авай шегьерриз ва Урусатдин маса регионриз куьч хьана. XX асирдин 20-йисарин юкьвара чувудар Дагъустанда Агъа-Арагъ, Мамрач, Ханжал-къеле, Хошмензил, Агълаби, Нуьгдуь, Жарагъ, Маджалис хуьрера яшамиш жезвай.

Чувудрин мискIин

Лагьана кIанда, чувудри Дербент экономикадин рекьяй еримлу хьунин карда чIехи роль къугъвана. Килисайрин чешмейри шагьидвалзавайвал, Дербентдин мулкарал хашпарайрин дин, лап фадлай чувудрин халкьдин иштиракчивал себеб яз, чкIана.

Урусатдин мулкарал хашпара дин кьабулай сад лагьай шегьер къадим Дербент я. Ам Кавказда Иисус Христосан чирвилер чукIурай сифтегьан центрайрикай сад я. Юкьван асиррин авторрин ахтармишунри шагьидвалзавайвал, сифте яз Кавказда гьеле античный девирда хашпарайрин дин Кавказдин Албанияди, гьа жергедай яз Дербентди, кьабулна.

Килисадин риваятди хабар гузвайвал, Кавказдин Албаниядин девирда Дербентдин чилерал хашпара дин чукIурайди пак Варфоломей шагирд (апостол) я. Ам Иисус Христосан рикI алай сухтайрикай сад тир. Албанияда хашпара диндин таблигьат тухвай кьвед лагьай кас Христосан 12 шагирддикай садан - Фаддеян сухта - пак Елисей тир. Амни, пак Варфоломей хьиз, мажусийри авур азабрикни азиятрик телеф хьанай. I асирдин (51-62-йисар) кьвед лагьай паюна пак Елисея Кавказдин Албанияда авай хашпарайрин тайифайриз регьбервал гузвай.

Хашпарайрин килиса

Ам албанрин сад лагьай патриарх яз гьисабзава.

Кавказдин Албаниядин мулкарал хашпара дин машгьур хьайи нубатдин девир пак Григориян ва албанрин пачагь хьайи Урнайран тIварарихъ галаз алакъалу я. III-IV асирра Кавказдин Албаниядин кьиле акъвазай Урнайра хашпара дин пак Григориявай кьабулна. 313-йисуз пачагь Урнайра хашпаравал Кавказдин Албаниядин государственный дин яз малумарна.

Юкьван асиррин авторри агакьарнавай малуматрал асаслу яз, пак Григория Кавказдин Албаниядиз цIувад йис хьанвай вичин хтул Григорис рекье туна, адахъ ина 3870 сухтани хьана. Амма тарашунралди кьил хуьзвай ва диндин къанунриз муьтIуьгъ хьуниз акси тир мажусийри, пак Григорис азабар гуналди кьена. И вакъиа Ватниандин чуьлда кьиле фена (гилан Нуьгдуь хуьруьз мукьва мулкунал). Тарихчийри мусибатдин и вакъиа кьиле фейи вахт 337-338 йисарихъ галаз алакъалу ийизва. Пак Григорис кьейи чкадал гуьгъуьнлай килиса эцигнай. Ам алай вахтундани ама ва и чка зияратдиз элкъвенва.

II Вече пачагьдин девирда Кавказдин Албанияда хашпарайри кьунвай чка мадни мягькем хьана. Бязи чешмейри шагьидвалзавайвал, персерин пачагьди Албаниядиз хашпара дин къуватдай вегьин патал 700 суьгьуьрчи рекье тунай. Амма абур чкадин халкьдин гьужумрик акатна ва катуниз мажбур хьана. 481-484-йисара Персия Кавказдин хашпарайрихъ галаз ислягьвилин икьрар кутIундай фикирдал атана.

Албанияда хашпара дин III Вачаганан девирдани еримлу хьана. Чкадин агьалийри и диндиз лап вини дережада аваз гьуьрметзавай. Бязи риваятрай малум жезвайвал, хейлин албан-хашпарайри диндикай къерех жедалди, азабарни, азиятар эхун хкяна. Абурукай албанрин тарихчи Моисей Каланкатуйскийди "Албанрин тарих" ктабда ґегьеншдиз суьгьбетзава.

Албаниядин тарихдин кьадаркьисмет гьялзавай акьалтIай важиблу девирда уьлкведа гьукумдин кьилиз Жаваншир (636-669) атана. Ада, Сасанидрин гьукумат къуватдай аватайла, Албаниядиз хтана, персери кьунвай Партав шегьер азадна ва уьлкве чара уьлквейрин агьалийрикай михьна. Кавказдин Албаниядин регьбер, гьелбетда, куьмекдихъ муьгьтеж тир. Панагьдин суракьда аваз ам Византиядин император II Константиназ мукьва хьана. Византиядин монарх рази хьанатIани, Албания куьмекдихъ муьгьтеж тир легьзеда, ада дуствилин гъил яргъи авунач...

Макъала куьруь авуна гузва. "Дербент - вахтуниз муьтIуьгъ тежезвай шегьер" ктаб. 34-44-чинар.

ТуькIуьрайди - Мегьамед АЛИХАНОВ

ЛЕЗГИ СКАНВОРД

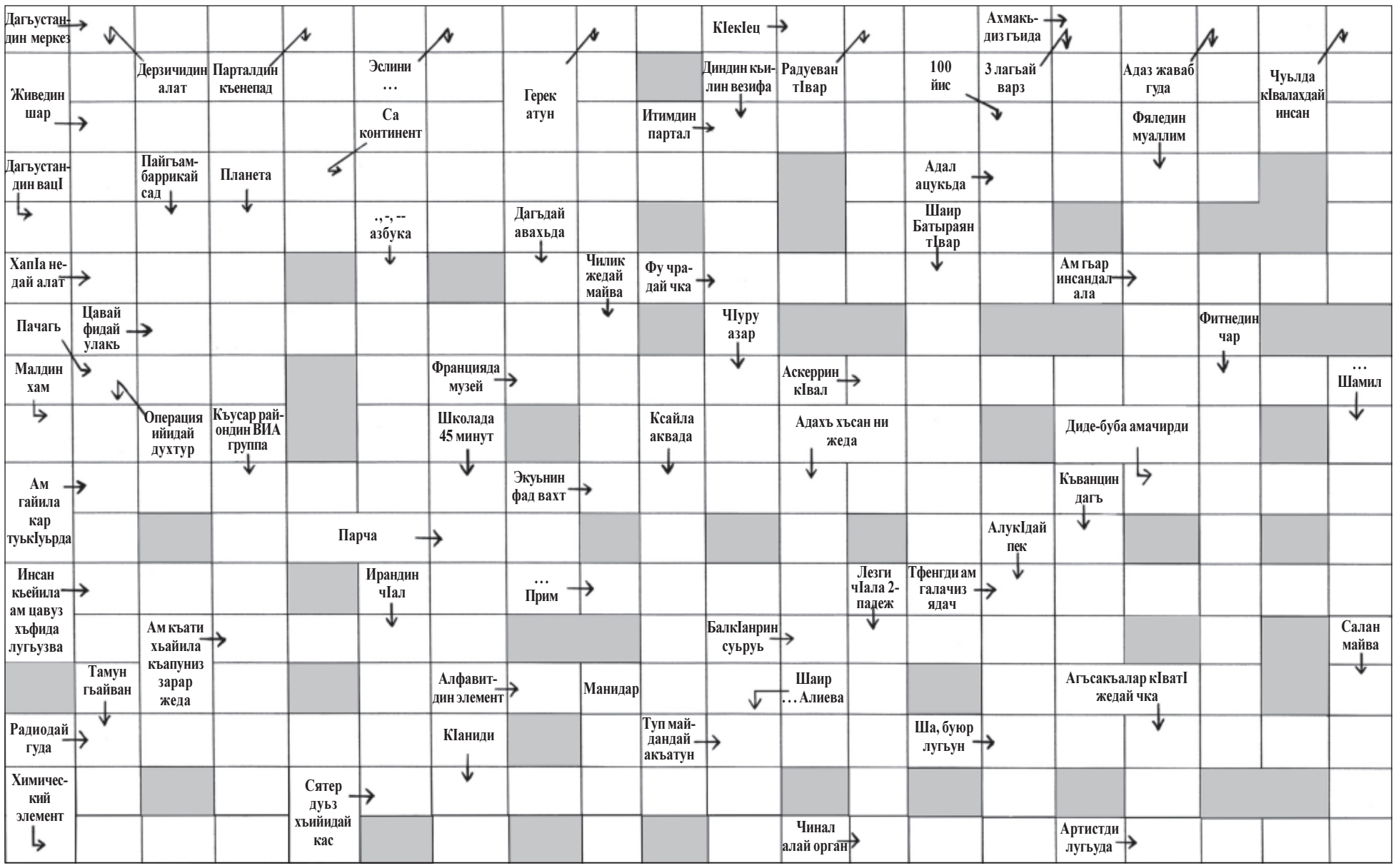

Дагъустанда цIийи проект

Гъазурайди - Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Дагъустандин физический культурадин ва спортдин министерстводин официальный сайтда хабар ганвайвал, Кеферпатан Осетия республикадин "Ватан" тIвар алай ватанпересвилин клубдин векилри чи республикада спортдин хилез талукь яшайишдин проект кьилиз акъуддайвал я. 1-апрелдиз чи республикадиз "Ватан" клубдин векилар мугьман хьана, РД-дин физический культурадин са спортдин министр Мегьамед Мегьамедовахъ галаз гуьруьшмиш хьана. Малум тирвал, "Олимпийская слава Северного Кавказа" яшайишдинни ватанпересвилин проект Кеферпатан Кавказдин вири республикайра кьилиз акъудзава.

Гуьруьшдал "Ватан" клубдин председатель Тимур Карданова вич автор тир проектдин макьсаддикай куьрелди суьгьбетна.

- Алайди Олимпиададин йис я, спортдин важиблу къугъунриз гьа гьисабдай яз Кеферпатан Кавказдай тир спортсменарни гьазур жезва. Умудлу я, абур Рио-де-Жанейродай медалар гваз хкведа, Олимпиададин гзаф чемпионрин Ватан тир Кавказдин баркаллувилин спортдин адетар давамар хъийида. Гьар са регионди Олимпиададин чпин чемпионрал дамахзава. Амма, гьайиф къведай кар ам я хьи, къуншидал яшамиш жезвай чаз садаз-муькуьдан спортда къазанмишнавай агалкьунрикай хабар авач. Гьихьтин чемпионар аватIа, абур гьинай ятIа чизвач. Гьавиляй чаз и жигьетдай гьалар хъсанариз кIан хьана, Кеферпатан Кавказдай тир Олимпиададин гьар са чемпиондин шикил, тIвар ва адакай малуматар кхьенвай плакатар гьазурунин меслятдал атана. Мисал яз, чаз дагъустанвийринни осетиявийрин кьуршахар кьунай школайрин арада авай гьуьжетрикай хабар ава. Олипиададин чемпионвилин тIварар Дагъустандай ва Кеферпатан Осетиядай тир хейлин спортсменри къазанмишна. Чаз чи игитар чир хьун герек я. Гьаниз килигна чна Дагъустандиз гьанвай плакатар республикадин вири спортшколайриз рекье тун, анра жегьилар чемпионрилай чешне къачуз чалишмиш хьун герек я, - къейдна Тимур Карданова.

Вичин нубатдай яз, Мегьамед Мегьамедова акьалтзавай несилдиз руьгьдинни ахлакьдин тербия гунал гьалтайла, проектдин важиблуваликай лагьана.

- Дагъустандин физический культурадин ва спортдин министерстводи и жуьредин теклифрин тереф хуьзва, абуру чи жегьилриз руьгьдинни ахлакьдин тербия гузва. И кардиз чна спортда еке агалкьунар къазанмишуниз хьиз еке фикир гузва. Дугъриданни, Дагъустандай ва Осетиядай Олимпиададин гзаф чемпионар акъатнава. Вилик квай Олимпиададани чна медалар къазанмишуник умудар кутунва. Чи халкьар неинки са спортда къазанмишнавай агалкьунри алакъалу ийизва, чахъ гьакI дуланажагьдал гьалтайлани садсадаз мукьва ийизвай гзаф терефар ава. Чун гзаф шад я, куьн чаз мугьман хьунал ва ихьтин важиблувал авай кIвалах гъиле кьунал, чна куь проектдин тереф хуьзва, - лагьана министрди.

Мегьамед Мегьамедова мугьмандиз алай йисуз Махачкъалада республикадин физический культурадин ва спортдин министерстводин цIийи дарамат эцигна куьтягьзавайди, адан са мертебада Дагъустандин Спортдин баркаллувилин музей кардик акатдайдакайни хабар гана.

- Дагъустан спортдин республика я. Ина еке дережайриз акъатай, жуьреба-жуьре акъажунрин, гьа гьисабдай яз Олимпиададин къугъунрин гьалибчияр ва призёрар хьайи спортсменрин са шумуд несилар тербияламишна. Ихьтин музей тешкилунин лазимвал авайдакай чи Республикадин Кьил Рамазан Абдулатипова малумарна. Ада регионди спортдин баркаллувал хуьн важиблу месэла тирди къейдзава, гьавиляй музей тешкилунин месэла адан кьетIен гуьзчивилик ква, - алава хъувуна министрди.

И гуьруьшдал Мегьамед Мегьамедова Али Алиеван тIварунихъ галай международный турнирдин вилик Дагъустандин машгьур спортсмен, фехтованидай республикада Олимпиададин къугъунрин сад лагьай чемпионвилин тIвар къазанмишай, гуьгъуьнлайни Олимпиадайра къизилдин - 3, гимишдин - 2 ва буьруьнждин медалрин сагьиб хьайи, алай вахтунда США-да яшамиш жезвай Владимир Назлымов шад гьалара къаршиламишун патал гьазурвал аквазвайдакайни хабар гана.

Эхирдай министрди мугьманриз ведомстводин гьуьрметдин грамотаяр ва ядигарар гана. Тимур Карданова министерстводин къуллугъчийриз проектдин тереф хуьнай чухсагъул малумарна, министрдиз плакатдин сад лагьай экземпляр пишкешна.

Вуч себеб аваз?

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алай йисан апрелдин сифте кьилерай Калмыкиядин Элиста шегьерда Советрин Союздин Игит, генерал-полковник Басан Городовикован экуь къамат рикIел хуьнин лишан яз азаддаказ кьуршахар кьунай адет хьанвай турнир кьиле тухун патал иниз Россиядин саки вири регионрай хьиз, Кеферпатан Кавказдин республикайрайни спортсменар кIватI хьанвай. Амма дагъустанви спортсменди авур нагьакьан кар себеб яз турнирдин тешкилатчияр ам акъвазаруниз, Дагъустандин ва Чечнядин 5 командадик квай спортсменар Калмыкиядин полицияди чеб яшамиш жезвай республикайриз рекье хтуниз мажбур хьана…

2-апрелдин йифиз, турнир ачухдалди вилик, Дагъустандин хкянавай командадин векилри шегьерда къекъуьн ва адан тамашуниз лайихлу тир чкайрихъ галаз таниш хьун кьетIна. Абурукай сад - 22 йисан яшда авай **Саид ОСМАНОВ** - вичин танишни галаз буддистрин ибадатханадиз гьахьна. Ина ада харчи, мешребсуз гьерекатар авуна, Буддадин статуяда кьуьлер эцяна. Ада вичин "Гьунарар" къалурзавай видеоролик социальный сетриз чкIана.

Интернетдай видеоролик акур Элистадин агьалийрин чIехи са дестеди спортсмен (гьакI Дагъустандин вири команда) акъвазнавай мугьманхана элкъуьрна кьуна. Абуру спортсмендивай метIерал акъвазна багьишламишун тIалабун кIевелай истемишна. Арадал атай еке къалмакъал инал агакьай полициядин къуллугъчийри акъвазарна. Спортсмен къанун-къайда хуьдай органрин къуллугъчийри кьве вацран вахтунда кьунва, уголовный дело (РФ-дин УК-дин 148-статьядин 2-пай) къарагъарнава. Саид Османовазвай 3 йисан кар атIун мумкин я.

РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъдин ва информациядин Управленидин арзада кхьенвайвал, гьа йифиз Калмыкиядиз кьиле РД-дин Гьукуматдин Председатель Абдусамад Гьамидов аваз Дагъустан Республикадин делегация фенвай, Калмыкиядин халкьдивай багьишламишун тIалабна.

- Гьуьрметлу Калмыкия Республикадин агьалияр, вири дагъустанвийри чи ватандашди авур ахлакьсуз кIвалах пислемишзава. За жуван, гьакI вири дагъустанвийрин тIварунихъай чи стха тир Калмыкиядин халкьдивай багьишламишун тIалабзава, - лагьана А.Гьамидова.

Гуьгъуьнлай чир хьайивал, Дагъустандин Кьил Рамазан Абдулатипов Калмыкиядин Кьил Алексей Орловахъ галаз телефондай рахана. ИкI, РД-дин физический культурадин ва спортдин министр Мегьамед Мегьамедовазвыговор ганва. Чи республикадин хкянавай командадин тренер кIвалахдилай алуднава. Калмыкиядин халкьдивай Саид Османован дидебубадини багьишламишун тIалабнава.

* * *

РД-дин физический культурадин ва спортдин министерстводин пресс-къуллугъдин начальник Гьажимурад Агьмедовахъ галаз кьиле фийи суьгьбетдай малум хьайивал, республикадин спортсменрихъ галаз руьгьдинни ахлакьдин кIвалах кьиле тухуниз датIана фикир гузва, и жигьетдай хейлин серенжемар тешкилзава. ИкI, и мукьвал йикъара гегьенш заседание кьиле тухун пландик кутунва, анал Элистадиз турнирдиз фейи вири командадихъ галаз и кардай кьил акъудда. Гь.Агьмедова мадни алава хъувурвал, Саид Османовахъ галаз суьгьбетнава, и кардихъ диндиз гьуьрмет тавунин чинебан себеб авач.

Куьрелди…

ФУТБОЛ

Алай йисан 8-апрелдилай футболдай Дагъустандин чемпионат башламишда. Ина иштиракун патал 11 командади арзаяр вуганва. Абурун арада Махачкъала, Каспийск, Избербаш, Дербент, Хасавюрт шегьеррин ва Сулейман-Стальский, Мегьарамдхуьруьн, Хасавюрт ва Бабаюрт районрин командаяр ава.

Ик I, **9-апрелдиз** Дагъустандин чемпионатдин 1-турдин сергьятра аваз Бабаюртда "Юлдуз" ва "Легион", Агьа Ст Iалдал "А.Жарулаеван тIварунихъ галай" ва "Даймохк" командаяр къугъвада.

10-апрелдиз Хасавюртда "Хасавюрт" ва «Шавла» командаяр къугъвада, абурулай гуьгъуьниз гьа и юкъуз алай вахтунда Дагъустандин чемпион тир "Леки" командади Дербентдай тир "Нарынкъала" кьабулда.

Дагъустандин чемпионатдин эхиримжи тур октябрдин эхирриз кьиле фида. Нубатдин чемпионатда "Темир-Хан-Шура", "Автомобилист", "Кьурагь" ва "Куьре" командаяр къугъвазвач.

* * *

Футболдай Дагъустандин Кубок патал акъажунриз арзаяр кьабулунин кIвалахни акьалтIнава. ЦIинин йисуз и акъажунра ихьтин са дегишвални хьанва: идалай вилик кьве къугъуна "кIвале ва мугьманда" кумукьай команда къугъунрикай хкатзавайтIа, гила са къугъуна кумукьай команда акъажунрикай азад жезва. Финалдин къугъунар 9-майдиз кьиле тухун пландик ква.

ШАХМАТАР

Алай вахтунда Махачкъалада, А.Карпован тIварунихъ галай шахматрин школада, СКФО-дин кIвенкIвечивал ва республикадин шахматрай федерациядин президент, РД-дин Халкьдин Собранидин депутат, ОМС-дин территориальный фондунин директор Мегьамед Сулейманован призар патал акъажунар кьиле физва. Ана чи республикадин, Чечнядин, Ставропольский крайдин ва Кеферпатан Осетия-Аланиядин командайри иштиракзава.

Акъажунрин гъалибчийриз Кубокар ва пулдин пишкешар гуда. Идалайни гъейри, СКФО-дин кIвенкIвечийри шахматрай Россиядин кIвенкIвечивал патал акъажунрин Кьилин лигада иштиракда.

* * *

Алай йисан 6-апрелдилай 19-апрелдалди Московский областдин Ногинский районда шахматрай кьиле фидай Россиядин чемпионатда (буьркьуьбурун спорт) дагъустанви 3 спортсмендини: Султан Маадова, Мегьамед Мусаева, Мавлидмегьамед Абдулаева иштиракда.

Завод тергна

Сириядин гьукуматдин армияди ополченидин къуватрихъ галаз санал Алеппо шегьердин патав "Исламдин государстводин" террористрин тешкилатдин (Россиядин территориядал къадагъа авунва) хъиткьинардай шейэр ва женгинин суьрсет гьазурдай зурба завод тергна. Идан гьакъиндай, вичин корреспондентдин гафарал асаслу хьана, "ЦІийивилер" РИА-ди хабар гузва.

Кархана Алепподин кьиблепатан къерехда авай элеватордин дараматда авай. Чкадилай жагъанвай хъиткьиндай шейэрин кІусари ва женгинин суьрсетри шагьидвалзавайвал, ина хъиткьиндай шейэр, гьакІни минаяр ва снарядар акъудзавай.

Дарамат патал женгера иштиракзавай чкадин ополченидин боецри суьгьбетзавайвал, абурулай объектдай террористар акъудиз ва анаг чпин гуьзчивилик кутаз алакьна. "Чна абур элкъуьрна кьуна, амма ана хъиткьинардай шейэр акъудзавай тамам производство авайди чаз чизвачир. Абур лап эхирдалди чаз кьулухъди румар гуз алахъна, са шумуд юкъуз женг кьиле фена", - суьгьбетна дараматдал гьужумай иштиракчийрикай сада.

Адан гафаралди, зурба къуват авай хъиткьинун арадал атуни сад-садаз акси акъвазунал эхир эцигна - артиллериядин снаряд аватуникди террористрин лаборатория хъиткьинна. Ополченецди тестикьарзавайвал, гзаф мертебайрин дарамат чкІиз са жизви амай.

Алеппо - им Сириядин зурба шегьеррикай сад я. Адал "Джабхат ан-Нусрадин" (Россиядин территориядал къадагъа авунва) ва "Исламдин государстводин" боевикри 2012-йисуз гьужумнай. Яракьлу чуьруьк кьиле фейи вахтунда адан агьалийрин кьадар кьве сефердилай гзаф тІимил хьана. Дяве башламишдалди вилик ана 2,5 млн агьали яшамиш жезвай. Алай вахтунда шегьердин са пай террористрин гуьзчивилик ква, амма гьукуматдин армиядилай шегьердин са жерге чкайрилай гьалкъадай акъудиз, боевикриз женгинин ва недай суьрсет гьизвай рекьер чІуриз, агализ алакьна.

Гьавадай ягъунар кьуна

3-апрелдиз Пентагонди Сириядин кефердинни рагъэкъечІдай пата "Аль-Каидадин" (Россиядин территориядал къадагъа авунва) тешкилатдин башчияр кІватІ хьанвай чкадиз гьавадай ягъунар кьуна, хабар гузва Рейтер агентстводи.

Терг авунвай вини дережадин боевикрин арада "Джабхат ан-Нусрадин" официальный векил Абу Фирас ас-Сури (шикилда) аваз хьун мумкин я. Америкадин разведкади хабар гайивал, ада гуьруьшда иштиракзаваз хьун лазим тир. Пентагондин векил Питер Кука малумарайвал, ам телеф хьунин гьакъиндай малумат исятда ахтармишзава. Са бязи делилрал асаслу яз, бомбаяр вегьинин нетижада Абу Фирасан хва ва "Джабхат ан-Нусрадин" 20 боевик телеф хьана.

Абу Фирас ас-Суридин халис тІвар Радван Наммоус я. Исламистрихъ агалтдалди ада Сириядин армияда къуллугъна. Афгьанистанда ва Йеменда женгера иштиракна. 2013-2014-йисара "Джабхат ан-Нусрадин" (Сирияда ва Иракда авай "Аль-Каидадин" отделение) ва "Исламдин государстводин" арада кьиле фейи агалкьунар тахьай рахунра арачи яз хьана. 2014-йисуз ам "Джабхат ан-Нусрадин" официальный векил яз тайинарна, и тешкилатдин тІварунихъай ам са шумуд сеферда малуматар гваз экъечІна.

Хиве хкьунач

Россиядин яна вегьей Су-24 бомбардировщикдин летчик Олег Пешков виликрай вичи яна кьейиди я лагьана хиве кьур Туьркиядин боевик Альпарслан Челика (шикилда) вичин тахсир хиве хкьунач. Идан гьакъиндай судда авай чешмедал асаслу хьана, CNN Turk-ди кхьизва.

Челика малумарайвал, пилот ада вичи янач, амма ада, вич яракьлу дестейрикай садан командир хьуниз килигна, ам кьенвайдан гьакъиндай малумат гана. Адан фикирдалди, Пешков Сириядин туьркменрин терефдал алаз женг чІугвазвай маса бандадин членри яна кьин мумкин я.

CNN Turk чешмеди гьакІни къейдзава хьи, Челикан тахсир субутдай делилар авачиз хьуниз килигна, ам тахсирлу ийизвач.

Альпарслан Челик 3-апрелдиз дустагънай. Ам кьуд югъ идалай вилик Туьркиядин Измир шегьердин ресторанрикай сана кьуна. Къайдаяр хуьдай органрин къуллугъчияр а чкада яракьлу инсанар авайдакай хабар хьайила, аниз фена.

Челик - Туьркиядин гражданин, Милли гьерекат партиядин функционердин хва ва "Рагъул жанавурар" тешкилатдин жегьилрин женгинин хилен активный член я. Кьадай вахтунда адавай ва мад 14 касдивай Калашникован автоматар, кьве тапанчи ва патрумар вахчуна.

2015-йисан декабрдиз Россиядин МИД-ди Анкарадивай "Челик яргъал вегьин тавуна кьунин серенжемар кьиле тухун ва ам Россиядин летчик яна кьинай уголовный жавабдарвилиз чІугун" истемишнай. Идалайни гъейри, Россиядин фикирдалди, яна вегьей Россиядин бомбардировщикдай Туьркияди багьишламишун тІалабун ва эвездин пул хгун лазим я. Са варз идалай вилик сетра Челик къалурзавай видео пайда хьанай. Ана ада парашютда аваз хкадарзавай пилотдиз муькуь иштиракчиярни галаз санал гуьлле гайиди малумарнай.

"Смерч" ишлемишна

Азербайжандин яракьлу къуватри 5-апрелдин йифиз Дагълух Къарабахда реактивный "Смерч" система ишлемишна. Идан гьакъиндай, Эрменистандин оборонадин министерстводал асаслу хьана, ТАСС-ди хабар гузва.

"Азербайжандин терефди ишлемишзавай яракьрин уьлчмеяр югъ-къандавай еке жезва. 5-апрелдин йифиз кьиблепатан терефдихъ сад-садал гьалтзавай цІарцІел душманди "Смерч" РСЗО ишлемишна, - лугьузва малуматда. Ведомствода къейдзавайвал, кваз кьун тавунвай Дагълух Къарабах Республикадин (НКР) хуьрериз ва Оборонадин армиядиз гуьлле гун давам жезва.

Гьа са вахтунда Азербайжандин оборонадин министерстводи хабар гайивал, Эрменистандин терефди Агъдери ва Физули терефрихъ галай хуьрериз гуьлле гана. Министр Закир Гьасанова республикадин яракьлу къуватриз Дагълух Къарабах Республикадин меркез тир Степанакерт шегьердиз ягъунар кьаз гьазур хьухь лагьанвайдан гьакъиндай ведомствода рикІел хкана. "Вичин гьерекатралди, Эрменистандин терефди Ханкенди (Степанакерт) ядай вахт мукьвал ийизва, - раижзава оборонадин ведомстводин пресс-къуллугъдин руководитель Вагьиф Дардяхлыдин гафар "ЦІийивилер" РИА-ди.

4-апрелдиз Азербайжандин оборонадин министерстводи Дагълух Къарабахда Эрменистандин яракьлу къуватрин 12 уьлчме бронетехника ва 170 аскер терг авурдан гьакъиндай малумарна. Гьа и юкъуз НКР-дин къурулушра Азербайжандин армиядиз хейлин пучвилер хьайидан - 300 кас терг авурдан, агъзурдалай гзафбурал хирер хьайидан ва 20 танк ягъайдан - гьакъиндай малуматар пайда хьана.

Дагълух Къарабахда чуьруькдин зонада ислягьвал 2-апрелдин йифиз чІурнай.

Алатай асирдин 80-йисарин эхирра - 90-йисарин сифте кьилера сад-садаз акси акъвазун 1991-йисуз яракьлу женгиниз элкъвена. А чІавуз региондин мулкарин са кьадар паюнал Дагълух Къарабах Республика малумарна. Баку регион къуватдалди вичин гуьзчивилик кухтаз чалишмиш хьана, амма и кардихъ агалкьунар хьанач. 1994-йисан майдиз Азербайжандин, Эрменистандин ва кваз кьун тавунвай НКР-дин парламентрин векилри Россиядин арачивал аваз ислягьвилин гьакъиндай Бишкекдин протоколдал къулар чІугуна. Гьа и вацра пуд республикадин военный ведомствойрин кьилерини гуьлле гун акъвазарунин гьакъиндай вахт къалур тавунвай икьраррал къулар чІугунай.

Бакудин официальный делилралди, Дагълух Къарабахда женгера 1991-1994-йисара Азербайжандин 11,5 агъзур аскер телеф хьана. Социолог Владимир Мукомелан гьисабралди, сад-садаз акси акъвазай вахтунда кьве патайни 24 агъзурдалай гзаф инсанар, ислягь агьалиярни кваз, чуьруькдин къурбандар хьана.

Референдум жеда

Кьиблепатан Осетиядин президент Леонид Тибилова малумарайвал, мукьвал вахтунда республикада референдум кьиле фида. И карди адан властриз Москвадивай Кьиблепатан Осетия Россиядин составдик кухтунин гьакъиндай тІалабдай мумкинвал жеда. Идан гьакъиндай 4-апрелдиз Кьиблепатан Осетиядин "Спутник" агентстводи хабар гана.

"И месэла чна Россиядин Президент Владимир Путинахъ галаз веревирдна ва ахьтин фикирдал атана хьи, им Кьиблепатан Осетиядин къенепатан месэла я. И месэладиз юридический къайдада фикир гун лазим я. И кар авун патал Кьиблепатан Осетия Республикадин Конституциядик дегишвилер кухтун чарасуз я. Гьа и кардал асаслу хьана референдумни кьиле тухуда", - лагьана Тибилова.

Кьиблепатан Осетиядин руководстводи Москвадиз сад тир союзный орган тешкилун теклифзава. Республикадин кьилин гафаралди, и карди Москва "политикадин рекьяй са бязи четинвилерикай" азад ийидай мумкинвал гуда.

Хатасуз авуна

Россиядин яракьлу къуватрин минайриз акси Международный центрадин дестедин пешекарри са суткада Сириядин Пальмира шегьердин тарихдин паюна кьуд гектарда чилик кутунвай минаяр хатасуз авуна. Идан гьакъиндай 4-апрелдиз Арабрин Республикадин территориядал сад-садаз акси акъвазнавай терефар меслят хъувунин рекьяй Россиядин центрадин РФ-дин оборонадин министерстводин сайтда чапнавай бюллетенди хабар гузва.

"Хъиткьинин хаталувал авай 108 шей хатасуз авуна", лугьузва малуматда. Инженерный разведкадал ва минаяр хатасуз авунал Россиядин 90-далай гзаф аскерар желбнава, къейдзава "Российский газетди".

Минаяр хкудиз башламишай вахтунилай Россиядин пешекарри 120-далай гзаф хъиткьиндай шейэр жагъурна ва хатасуз авуна, хъиткьиндай шейэрикай 1,1 километрдин шегьре рекьер михьна, хабар гузва ТАСС-ди.

"Пешекарри къир цанвай рекьера, рекьерин къекъуьнрал, рекьерин патарив гвай кІвалера ва уьмуьрдин шартІар таъминарзавай объектра - электроподстанцийра, насосрин станцийра, цин турбайра, фу чрадай чкайра ва больницайра эцигнавай хъиткьиндай шейэр жагъурна ва абур хкудна", - малумарна военный ведомствода.

Ислен юкъуз хабар гайивал, Пальмирада международный терроривилин тешкилат тир "Исламдин государстводин" (Россияда къадагъа авунва) боевикрин гъилелай телеф хьайи гзаф кьадар къурбандар кучуднавай чка жагъана. Сура 42 мейит авай. Абурукай 24 граждан ксар, гьа гьисабдай яз 3 аял, амай 18 аскерар тир.

1-апрелдиз Сириядин инженервилин кьушунрин офицер Кассен Шпиба малумарайвал, Пальмирада хъиткьиндай шейэрин са пай хатасуз авунва. Саперри 1230 мина хатасуз авуна. Ада къейдна хьи, виридалайни кьилин месэла яшайишдин кІвалер минайрикай хатасуз авун я, гьикІ лагьайтІа анра террористри шагьидрин чІулар ва хъиткьиндай шейэр тунва.

Къадим заманайрин Пальмира шегьер - им Виридуьньядин ЮНЕСКО-дин ирсинин памятник я. Ам 2015-йисан майдиз "Исламдин государстводин" террористрин гуьзчивилик акатна. Шегьерда террористар хьайи вахтунда саки 280 кас яна кьена. 27-мартдиз Сириядин военныйри армиядин подразделенийри Сириядин ва Россиядин авиацияди куьмек гуналди, шегьер чпин гуьзчивилик кухтурдан гьакъиндай малумарна. Шегьер патал кьиле фейи женгера Россиядин военнослужащий - корректировщик Александр Прохоренко телеф хьана.

КТО кардик кутунва

Чи республикадин Кьурагь районда террористриз акси серенжем кардик кутунва. Идан гьакъиндай "Интерфаксдиз" регионди къуватдихъ галаз алакъалу къурулушри хабар гана.

"КТО-дин режим 6 хуьруьн сергьятра, райцентр тир Кьурагьани кваз кардик кутунва. Чинебан бандайрин иштиракчияр жагъурун патал плановый серенжем кьиле тухузва", - къейдна агентстводин суьгьбетчиди.

"Дагъустан Республикада авай оперативный штабдин руководителди КТО тухудай территорияр гегьеншарунин гьакъиндай саласа йикъан пакаман сятдин 6-даз къарар кьабулнава. Аник Кьурагь райондин КьепІир, КІири, Ругун хуьрер ва Яргъигуьнед кьил дагъ акатзава", - лугьузва штабдин малуматда.

Мартдин эхирра республикадин МВД-дин кьил Абдурашид Мегьамедова хабар гайивал, Россиядин къуват гъиле авайбуру 2015-йисуз Дагъустанда террористриз акси 42 серенжем кьиле тухвана. Нетижада 103 боевик тергна, яна кьейи бандитрин арада 19 башчини авай.

Адан гафаралди, "Буйнакский", "ЦІунтийский" ва "Бабаюртовский" тІварар алай терорствилин дестеяр тамамдаказ тергнава. Идалайни гъейри, 500-далай гзаф ксар кьунва, абурукай 60-далай гзафбуру гуьгьуьллувилелди рей гана.

Рекъем

- Россияда **20 миллион касди** социальный пенсия къачузва. Юкьван гьисабдалди адан кьадар **8 562 манат** я.

ЦБ-дин курсуналди къенин юкъуз:

1 доллар - 69,01 манат,
1 евро - 78,28 манат,
къизил (1 гр) - 2727,61 манат,
гимиш (1 гр) - 33,64 манат.

ИНТЕРНЕТДАЙ.
Гьазурайди - Шагьисмаил ГЬАЖИМИРЗОЕВ

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛАР:
РД-дин Халкьдин Собрание,
РД-дин Гьукумат
367000, Махачкала, пл. Ленина, 1

КЬИЛИН РЕДАКТОР
А.У. САИДОВ
Тел/Fax. (872-2) 65-00-60
E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ
65-13-55

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ - ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЬИМОВ
65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
Э. Д. ШЕРИФАЛИЕВ
65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
А. Х. ГЬАМИДОВ
65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62

КАССА
65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЬАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Э. ШЕРИФАЛИЕВ

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 17.10
Газет "Лезги газетдин" компьютеррин базада гьазурна.
Газет **"Лотос"** ООО-дин типографияда чапна.
367000, Махачкъала, Пушкинан кьуче, 6.

Тираж 8310

Макъалаяр редакцияди туькIуьр хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкъвена вахкузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахьун мумкин я.

Газет массовый коммуникацийрин хиле законодательстводал амал авунал гуьзчивал авунин ва культурадин ирс хуьнин рекьяй РФ-дин Федеральный къуллугъдин Кьиблепатан федеральный округда авай Управлениди регистрация хъувунва.
ПИ № ФС 10-6468 2007-йисан 26-январь

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:
367018, Махачкъала, I Петрдин проспект, 61. 7-мертеба.

(Гь) - И лишандик квай материалар гьакъидихъ чапзавайбур я.

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:
ГБУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"
УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Мубаракрай!

Сулейман-Стальский райондин Алидхуьрел яшамиш жезвай баркаллу диде, баде, къул къени ийизвай кайвани Тамара Багьаудиновна РАМАЗАНОВАДИЗ:

Вири гафар ви тарифдиз кьезил я.
Вун Диде я - Къизилрикай Къизил я!

Ахгакьариз жеч дидедин гьуьрметар.
Авайди туш акьван багьа дережа.
Чун вал ашукь, ви къаматдин нурар я.
Чун хуьзвайди вуна кутур лувар я.

Ви сувари агуднава вири чун,
Ви къудрат я ийизвайди дири чун!

Играмиди, чи хайиди, багьади
АватIа мад валай рикIиз мукьвади!

ВИ ЮБИЛЕЙ ТЕБРИКЗАВАЙ РУШАР, ЕЗНЕЯР, ХТУЛАР (ПЕРИЗАТ, ГЬАЖИМУРАД, БАГЬАУДИН, МЕГЬАМЕДРАСУЛ, ХАДИДЖА, АГЬМЕД, ИСЛАМ, АСГЬАБ), АМАЙ ВИРИ МУКЬВА-КЬИЛИЯР, ЯРАР-ДУСТАР.

Асирдин меценат, Кьурагь райондин Ашахуьруьн хва, Махачкъалада "Лезгинцевар" фондунин председателдин заместитель, "Лезги газетдин" лайихлу даях Азетуллагь Исаевич МЕГЬАМЕДАГЪАЕВАЗ:

Мехъерни мел вун галай
Вирт хьиз жеда чIун галай.
Магьи вахни - къаршидал,
Кфетлу тIуьн - хъун галаз.

Гьар са кар я сидкьидин,
Къадир аваз ризкьидин.
Пак михьивал хуш жедач,
Де лагь куьне, низ ихьтин!

Сагърай, чи дуст, меценат!
Сагърай ви руьгь - менгена!
Зайиф тахьуй садрани
Ви къул хуьзвай жуьгьенар!

Мергьяматдин лувари
Машгьурна вун яргъариз.
Са бязибур рекьемаз,
Хъсанвилихъ ялвариз.

ВУН ХАЙИ ЮГЪ ТЕБРИКЗАВАЙ "ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН" РЕДАКЦИЯДИН КОЛЛЕКТИВ

"Жегьил пешекарар"

Дагъви ШЕРИФ

Малум тирвал, 28-29-апрелдиз Дагъустанда сифте яз рабочий пешейрай РД-дин "Жегьил пешекарар" (WorldSkills Russia олимпиададин регионди чемпионат) чемпионат кьиле фида. Дагъустан Республикадин зегьметдин ва яшайишдин жигьетдай вилик тухунин министерстводин къаюмвилик квай республикадин жегьилар кар-кеспидик кутунин "Успех" центрадин алахъунар себеб яз Дагъларин уьлкведа сифте яз кьиле фидай и мярекатдиз гьукуматдин дережада аваз гьазурвал аквазва. Ам Каспийск шегьерда авай Али Алиеван тIварунихъ галай спорткомплексда кьиле фида. Алай вахтунда олимпиада кьиле фидай чIавуз гьар сада вичин хиве авай везифаяр вини дережада аваз тамамарун патал вебинарар, гуьруьшар, семинарар, яни оргкомитетдин членар гъавурдик кутунин серенжемар жезва.

Ахьтин вебинаррикай сад акъажунрин информационный CIS системадиз талукьди я. Им олимпиададин иштиракчийрин пешекарвилин дережадиз Ворлдскиллсдин истемишунрив кьадайвал компьютерди къимет гузвай система я.

Онлайн курсдихъ Ворлдскиллс олимпиададин региональный "Жегьил пешекарар" чемпионатдин вири экспертри яб акална.

Мартдин эхирра лагьайтIа, РД-да WorldSkills Russia-дин региональный координационный центрадин регьбер, "Успех" РМЦЗ-дин директор Заур Омаров "СКФО-дин эцигунардайбурун гильдия" Ассоциациядин вице-президент Запир Акаевахъ галаз гуьруьшмиш хьана.

Кьве регьберди рабочий пешейрай республикада кьиле фидай чемпионатдиз вири патарихъай къиметар гана ва ам вини дережада аваз тешкилун патал гьялна кIанзавай месэлаяр тайинарна. Гуьруьшдин иштиракчияр икьрар хьайивал, "СКФО-дин эцигунардайбурун гильдия" Ассоциация чемпионатдин иштиракчийрин жергедик экечIна ва абуру ишлемишдай материалрин, конкурсдин майданрин (керпичдин цал эцигунин, ам облицовка авунин...) куьмекар гун хиве кьуна. И номинацийрай экспертар яз эцигунардайбурун Ассоциядин пешекарар тайинардайвал хьана.

Запир Акаева алава хъувурвал, гильдиядик акатзавай бязи карханайри тамашачийриз инновациядин технологийрай мастер-классар къалурда.

Ван авуна

Уьмуьрдиз шегьре рехъ

Гьасан ГЬУЬСЕЙНОВ, Белиж поселок

За еке ашкъидивди ("ЛГ" № 50 2015-йис) тарихчи ва писатель **Рамазан ВЕЛИБЕГОВА** кхьенвай **"Факай ривят"** макъала кIелна. Тарихдин агьвалатрал бинеламишна кхьенвай кьисадин цIарар кIелайла рикIел жуван уьмуьрдин рекьерни хтана.

Авторди къарагъарнавай къенин юкъузни важиблуди тир "Дяве ва инсан" месэладин гъавурда кIелзавайди дуьз гьатун патал, зи фикирдалди, ихьтин суал эцигун хъсан я. Эгер дяве хьаначиртIа, Алижана вичин ядигарар суьрсетдихъ маса гудайни? Ваъ, гьелбетда. Къанажагълу инсанди ахьтин кар ийидачир. Яргъал фейи дяведин йисарин эхиз тежедай каша эхиримжи нефесдал гъайи Алижан, барабарсуз алвер авуниз мажбурна.

Писателди кIелзавайдаз риваятда физвай вакъиайриз сиягьат ийидай мумкинвал гузва, дяве-бедбахтвал, сефилвал, каш-мекь тирди кьатIуз тазва. Алижанавай са фахъ Гьамзежанан кIвалер къачунайтIа жезвай, зегьметкешдин руьгьди а агъуз кар кьабулнач, стхадиз кIвалерни туна, ам кьиникьикайни къутармишна. Стхаяр дяведин писвилер, каш-мекь эхна, инсанвал квадар тавуна, "гьалибвилин ракъиник квез", "фу виридалайни вине я" лугьуз, яргъалди яшамиш хьана.

Рамазан Велибегова хайи чилин абуземземдин булахрал, мяденрал, хъуьтIуьзни хъуьтуьл гьавадал, лезги тIуьнрал, зегьметкеш инсанрал дамахзава, дяведин дердисервилер фагьумайла пашманни жезва.За тарихчидин гуьгьуьл хуьзва, кхьенвай келимайрал рази я.

Лап фад вахтарилай инихъ фу аваз хьун халкьдин дуланажагъдин хъсанвилин, агьвалувилин лишан я. Къе гьар са гъвечIи, чIехи хуьре, шегьерра кIани кьадардин гьар сортунин техил, гъуьр, фу гузвайла, маса дуланажагъдин артух хьанвай шартIарикай за лугьудач, и хъсанвал, мублагьвал аваз, писателди риваят вучиз кхьена? Адаз алай аямдин ва къвезмай несилриз вуч лугьуз кIанзава?

Сад лагьайди, Ватандин ЧIехи дяведа душман вуж ятIа виридаз чизвай,гьар сада вичивай жедайвал гьалибвал мукьва ийизвай, гьалибни хьана. Алай вахтунда дяве душман таквадайди хьанва. Им терроризм я. Терроризмди чи обществода цIирер авунва. Бязи жегьилриз Ватанда авай хъсанвал аквазвач. Урус халкьдин мисалда лугьузва: "Хъсанвиливай хъсанвал жагъурдайди туш. "Рекьелай алатнавай жегьилри мисалдиз акси къайдада фикирзава. Хизан, хуьр гадарна "чиркин, шартI алай доллардихъ", "тамун стхайриз" элкъвена, чкадин ислягь халкьдик къурху кутазва, акси интересар илитIиз кIанзава. И карни бес тахьана, чинеба маса уьлквейриз дяведиз физва.

И нукьсанар аквазвай авторди диде-бубайриз чпин аялрин тербиядин цIил гъуьргъуь тавуна кIанзавайдан тарс гузва.

Кьвед лагьайди, США кьиле аваз РагъакIидай патан уьлквейри Россиядал агъур санкцияр илитIзавайла, чун гъилер куьрсна,хъуьтIуьз члада авай вацIун кIизрияр хьиз,зурзаз акъвазун дуьз туш. Хуьре аваз кал, лапаг, верч хуьн тавурла, ник аваз, техил, цун тавурла,а гьукуматрин жазадин серенжемар генани туьнт жезва, вири кIеве гьатзава.

Эхирни факай са гъвечIи кьиса мад ахъайин. Багьа шейэрин, суьрсетрин саналди тир совещание хьаналда.А мешверадиз фу фенач. Ризкьиндиз, вун вучиз фенач лагьайла,ада ихьтин жаваб гана: "Герек хьайила, абур вири зи мукьув къведа".

Гьакъикъатда,гишин хьайила, инсанди тIалабзавайди къизилар, долларар туш, фу я. Фу Россияда ава. Чаз амукьзавайди Рамазан Велибегован риваятдин игитрин ахлакьдилай, Ватан патал чIугур зегьметдилай чешне къачуна дуланажагъ артухарна, уьмуьрдиз шегьре рехъ гун я..

Малумат

14-АПРЕЛДИЗ йикъан сятдин пудаз Махакъалада Р.Гьамзатован тIварунихъ галай милли ктабханада лезгийрин машгьур манидар, артист, шаир **Айдунбег КАМИЛОВАН** уьмуьрдин ва яратмишунрин рекьиз бахшнавай межлис кьиле фида. Ашкъи авай гьар са ватанэгьлидивай и мярекатда иштиракиз жеда.

Утерянный аттестат об основном общем образовании за №00518001012274 выданный в 2014 году Новопоселковой СОШ Сулейман-Стальского района РД на имя **ЯРАХМЕДОВОЙ Дианы Анваровны**, считать недействительным.

Утерянный аттестат об основном общем образовании за №00518001012275 выданный в 2014 году Новопоселковой СОШ Сулейман-Стальского района РД на имя **ЯРАХМЕДОВОЙ Исли Анваровны**, считать недействительным.

Продается земельный участок - 15 соток. Сулейман-Стальский район, с.Ашагастал-Казмаляр, возле трассы "Дербент-Касумкент". Рядом газ, свет, вода, плодоносящий сад. Цена договорная. **Тел.: 8-928-680-86-45.**

Ахцегь райондин Хинерин хуьруьн юкьван школадин завуч **Низам Сулейманович МЕГЬАМЕДАЛИЕВ** кечмиш хьунихъ галаз алакъалу яз райондин образованидин профсоюздин работникри рагьметлудан хизандиз, мукьва-кьилийриз башсагълугъвал гузва.